

DE CANNABISSHOW: PEERS OP HET PODIUM

**EEN EFFECTIVITEITSONDERZOEK NAAR EEN PREVENTIEVE INTERVENTIE
GERICHT OP RISICOVOL CANNABISGEBRUIK ONDER JONGEREN
MET EEN MULTICULTURELE ACHTERGROND**

**NADIA VAN DER SPEK
JUDITH NOIJEN**

IN OPDRACHT VAN JELLINEK PREVENTIE

MEI 2009

Colofon

Titel:

De Cannabisshow: peers op het podium. Een onderzoek naar de effectiviteit van een preventieve interventie gericht op risicovol blowgedrag onder jongeren met een multiculturele achtergrond.

Auteur(s):

Nadia van de Spek

Judith Noijen

Contact: preventie@jellinek.nl

Jellinek Preventie, onderdeel van Arkin

Met medewerking van:

Onderzoekskoordinator:

Wetenschappelijk consultant:

Projectleider CIA:

Peer-coaches CIA:

Jaap Jamin

Dr. Gjalt-Jorn Peters, Universiteit Maastricht

Dennis de Rosa Spierings

Aantje Ramphal

Glainess Adely

Diego Tauwnaar

Peer-educators CIA

Het Altra College

Swazoom

Het NIGZ

Trefwoorden: cannabisgebruik, risicogebruik, allochtone jongeren, doelgroep Participatie, peer-educatie, infotainment, preventie, speciaal onderwijs, Theory of planned behavior.

Dit project is mede mogelijk gemaakt door:

Samenvatting

In deze studie is de effectiviteit onderzocht van de Cannabisshow; een preventieve interventie die zich richt op risicovol cannabisgebruik onder allochtone jongeren. De Cannabisshow is een peer-educatie methode waarbij voorlichting over zo verantwoord mogelijk blowen wordt gegeven aan de hand van infotainment. Uit prominente gedragsmodellen zijn gedragsdeterminanten van (blow)gedrag afgeleid. Deze zijn geoperationaliseerd in een vragenlijst die geconstrueerd is aan de hand van focusgroepen. Het onderzoek is uitgevoerd in onderwijsopvang en jeugddetentie, waar ongeveer de helft van de jongeren blowt. Er werd een voor- en nameting verricht aan de hand van de geconstrueerde vragenlijst, waarbij de interventiegroep (n = 65) vergeleken werd met een controlegroep (n = 69). In de interventiegroep werden een week na de interventie significante grote en middelgrote effecten in de gewenste richting gevonden op diverse gedragsdeterminanten en op gebruik. Daarnaast bleek dat de respondenten de interventie zeer positief evalueerden. Naast dit kwantitatieve onderzoek zijn ook 12 jongeren die de Cannabisshow gezien hadden geïnterviewd. De uitkomsten van de interviews tonen het belang van doelgroep participatie aan en staven de in het kwantitatieve onderzoek gevonden resultaten.

Inhoudsopgave

Voorwoord	6
1. Inleiding	7
2. Theoretisch kader	9
2.1 Gedragsdeterminanten	9
2.1.1 Gedragsverklaringsmodellen	9
<i>Cognitieve dissonantietheorie</i>	9
<i>Stages of change model</i>	10
<i>Health Belief Model (HBM)</i>	10
<i>Attributietheorie</i>	10
<i>Sociale leertheorie</i>	11
<i>Theorie van gepland en beredeneerd gedrag</i>	11
2.1.2 Gedragsveranderingsmodellen	13
<i>Persuasion-communication model</i>	13
<i>Elaboration Likelyhood Model</i>	14
<i>Sociale vergelijkingstheorie</i>	14
2.2 Peer-educatie	14
2.3 Gedragsdeterminanten en operationalisatie	15
<i>Intentie tot gedragsverandering</i>	16
<i>Kennis</i>	16
<i>Attitude</i>	17
<i>Subjectieve norm</i>	17
<i>Eigeneffectiviteit</i>	17
<i>Motivatie om te schikken</i>	17
<i>Morele norm</i>	17
<i>Beschrijvende norm</i>	18
<i>Positieve/negatieve consequentie</i>	18
3. Vraagstellingen	19
4. Hypotheses en verwachtingen	20
5. De interventie	21
6. Onderzoeksdesign	23
7. Diepte-interviews	24
8. Pre-testen vragenlijst	33
8.1 Werving en selectie	33
8.2 Opzet focusgroepen	33
8.3 Uitkomst focusgroepen	33
9. Effectonderzoek	35
9.1 Methode	35
9.1.1 Statistische analyses	35
9.1.2 Respons	35
<i>Werving respondenten</i>	35
<i>Respondenten per conditie</i>	36
<i>Uitval</i>	37
<i>Respondentkenmerken per conditie</i>	38
9.1.3 Materialen	39
9.1.4 Procedure	42
9.2 Resultaten	43
9.2.1 Kennis	43
9.2.2 Beschrijvende norm	49

9.2.3 Attitude.....	53
9.2.4 Motivatie om te schikken.....	56
9.2.5 Subjectieve norm.....	60
9.2.6 Eigeneffectiviteit.....	60
9.2.7 Positieve en negatieve consequenties.....	65
9.2.8 Morele norm.....	65
9.2.9 Intentie.....	66
9.2.10 Gebruik.....	69
9.2.11 Evaluatie Cannabisshow.....	71
9.3 Samenvatting resultaten.....	73
9.4 Conclusie.....	76
11. Aanbevelingen.....	80
12. Literatuurlijst.....	82
13. Bijlagen.....	84
13.1 Vragenlijst voormeting.....	84
13.2 Vragenlijst nameting interventiegroep.....	93
13.3 Pearson correlaties determinanten onderling.....	102
13.4 Inter-item correlaties vragenlijst.....	103
13.5 Topiclijst diepte-interviews.....	105

Voorwoord

De afgelopen jaren zijn evaluaties van gezondheidsbevorderende interventies steeds meer voor het voetlicht gekomen. Het belang hiervan werd benadrukt vanuit zowel de praktijk als de wetenschap. Zo werd in 2007 het Centrum Gezond Leven in het leven geroepen, dat onder andere verantwoordelijk is voor kwaliteitstoetsing van interventies. Er wordt, terecht, steeds vaker verwacht dat een interventie aantoonbaar effectief is. Tegelijkertijd laten meta-analyses, door uitkomsten van verschillende evaluaties te aggregeren, zien welke interventies meer en minder effectief zijn. Hierdoor wordt een steeds beter beeld verkregen van de effectiviteit van verschillende methoden voor gedragsverandering. Het ontwikkelen van steeds betere interventies vereist dat we zicht hebben op de effectiviteit van verschillende bestaande interventies.

Het evalueren van een interventie is niet altijd eenvoudig. Sommige doelgroepen zijn bijvoorbeeld heel moeilijk te bereiken. Dit kan natuurlijk een probleem vormen voor interventies die zich juist op dergelijke moeilijk te bereiken groepen richten. En dat terwijl er veel behoefte is aan informatie over wat werkt en wat niet werkt bij die doelgroepen. Dit rapport beschrijft de evaluatie van de Cannabisshow, een infotainment interventie gebaseerd op de peer-educatie methode, die wordt geëvalueerd bij jongeren die speciaal onderwijs genieten of in een gesloten inrichting zitten. Er is nog altijd weinig duidelijkheid over wanneer peer education wel en niet effectief is en deze studie verschaft zinvolle inzichten in dit vraagstuk.

Het is heel knap hoe, gegeven de beperkingen die inherent zijn aan onderzoek bij een zo moeilijk te bereiken populatie, dit onderzoek is vorm gegeven. Het aantal deelnemers is indrukwekkend, vooral bij de nametingen. Toch lijken amper concessies gedaan te zijn in termen van de inhoud van de vragenlijst. Het succes zal waarschijnlijk te danken zijn aan de grondige pretesten van de vragenlijst. Deze grondigheid tekent de gehele evaluatie: er is gebruik gemaakt van zowel kwalitatieve als kwantitatieve methoden; er werd gekeken naar zowel significantie als effectgroottes; en alle theoretisch relevante variabelen zijn onderzocht. Dat blijkt dat de Cannabisshow inderdaad een significant effect heeft op gedrag, bovendien met een substantiële effectgrootte, is natuurlijk een dankbare uitkomst. In een ideale wereld zijn alle geïmplementeerde interventies goed beschreven, geëvalueerd en effectief bevonden. De studie die in dit rapport wordt beschreven realiseert die situatie voor de Cannabisshow: een inspirerend voorbeeld voor praktijk en wetenschap!

Dr. Gjalt-Jorn Peters

Werk & Sociale Psychologie, Faculteit der Psychologie & Neurowetenschappen
Universiteit Maastricht

1. Inleiding

In 2002 is door Jellinek Preventie Amsterdam het peereducatie project Cannabis Intelligence Amsterdam (CIA) opgericht. CIA is een preventie programma dat zich richt op risicovol cannabisgebruik onder jongeren in Amsterdam. Binnen dit programma geven jongeren voorlichting aan leefstijlgenoten over het verstandiger omgaan met cannabis. Zowel de jongeren die de voorlichting geven (de peer-educators) als de doelgroep waar zij zich op richten (de peers), behoren in meerderheid tot de zogenaamde etnische minderheden. Participatie van de jongeren is het uitgangspunt. De jongeren ontwikkelen zelf de voorlichting en spelen een belangrijke rol op alle niveaus en bij alle facetten van het programma. Dit alles verloopt onder leiding van professionele preventiewerkers.

In 2005 verscheen *Soetoe en Skaffa* (Wesselink & Korf, 2005), een rapportage van een kwalitatief onderzoek dat de effectiviteit van een veelgebruikte voorlichtingsmethode van CIA aantoonde, de duovoorlichting. In de rapportage die voor u ligt wordt verslag gedaan van een uitgebreide studie naar de effectiviteit van een andere interventie van CIA, namelijk de *Cannabisshow*. Deze interventie is een vorm van infotainment waarbij op scholen en in jongerencentra voorlichting wordt gegeven over cannabis aan jongeren die een verhoogde kans lopen risicovol blowgedrag te vertonen of dat reeds doen. Uniek aan deze interventie is vooral het interactieve aspect, het inspelen op meerdere belangrijke gedragsdeterminanten en het feit dat zij geheel door peer-educators bedacht en uitgevoerd is.

In Nederland is in vergelijking met de Verenigde Staten nog relatief weinig bevredigend effectonderzoek naar schoolgerichte verslavingspreventie gedaan. De meeste schoolgerichte preventieprogramma's zijn universele interventies, gericht op alle leerlingen ongeacht hun risicostatus. Een geringer aantal studies richt zich op de effecten van selectieve en geïndiceerde interventies op middelengebruik. De effecten die in deze studies gevonden zijn, zijn klein en uit meta-analyses komt naar voren dat de meeste programma's geen enkel effect op gebruik hebben (Cuijpers, Scholten & Conijn, 2006).

In een overzichtstudie van Cuijpers, Scholten en Conijn (2006) is een overzicht weergegeven van vermoedelijk effectieve onderdelen in schoolgerichte preventieprogramma's (zie *kader 1*). De in de overzichtstudie naar voren gekomen mogelijk effectieve onderdelen zijn allemaal in mindere of meerdere mate opgenomen in de Cannabisshow.

Kader 1 *Effectieve onderdelen in schoolgerichte preventieprogramma's*¹

- Interactieve methodieken
- Gebaseerd op het 'sociale invloed model'. Dit model is gebaseerd op het idee dat 'inenting' in de klas tegen actieve of indirecte sociale druk om middelen te gebruiken het gebruik zal voorkomen (Donaldson, Sussman & Mackinnon, 1996). Dit kan aan de hand van diverse technieken zoals vaardigheden aanreiken in het bieden van weerstand tegen sociale druk, het beïnvloeden van heersende normen over middelengebruik en het corrigeren van de ideeën die leerlingen hebben over het middelengebruik van andere leerlingen en volwassenen (met name gebruikers denken dat veel meer mensen gebruiken dan in werkelijkheid het geval is).
- Een focus op normen, *commitment* en intenties.
- Het toevoegen van *community* interventies vergroot het effect van schoolgerichte interventies.
- *Peer-led* programma's zijn op korte termijn iets effectiever dan *adult-led* programma's.
- Toevoegen van *life skills* training kan het effect van een interventie versterken.

Structuur van de rapportage

In deze studie ligt de nadruk op kwantitatief onderzoek, maar daarnaast worden ook kwalitatieve methoden gebruikt. Als theoretisch uitgangspunt is gekozen voor diverse prominente sociaal-wetenschappelijke theorieën en gedragsbeïnvloedingsmodellen. Deze worden besproken in het theoretisch kader. Uit deze theorie worden vervolgens diverse gedragsdeterminanten geëxtraheerd; aan de hand van deze determinanten wordt geprobeerd een eventuele gedragsverandering en dus effect te meten. Ook wordt kort een aantal uitkomsten van relevante studies besproken.

In hoofdstuk 3 worden de vraagstellingen beschreven en in hoofdstuk 4 worden de hypothesen en verwachtingen geformuleerd. Vervolgens wordt de interventie beschreven en in hoofdstuk 6 staat een schematische weergave van het onderzoeksdesign. De uitkomsten van het beschrijvende, kwalitatieve onderzoek staan worden besproken in hoofdstuk 7. Vervolgens komt het kwantitatieve onderzoek aan bod. Het gebruikte onderzoeksinstrument is uitgebreid gepretest middels focusgroepen, het verloop en de uitkomsten hiervan zijn terug te vinden in hoofdstuk 8. De methode, resultaten en conclusie komen uitgebreid aan de orde in hoofdstuk 9. In de laatste twee hoofdstukken wordt de discussie aangehaald en worden de aanbevelingen geformuleerd.

---

¹ Cuijpers, Scholten & Conijn (2006).

2. Theoretisch kader

2.1 Gedragsdeterminanten

In dit onderzoek wordt gekeken of er evidentie is dat de Cannabisshow het beoogde effect heeft en in dit hoofdstuk wordt een beschouwing weergegeven van de theoretische grondslag van dat effect. De effectiviteit van een dergelijke interventie is namelijk mede afhankelijk van de mate waarin deze verankerd is in sociaal-wetenschappelijke theorieën. Er wordt getracht inzicht te verschaffen in hoe een verandering in gedrag tot stand komt en welke oorzaken (determinanten) daar aan ten grondslag liggen, zodat helder wordt hoe gedrag het best beïnvloed kan worden. Om de gedragsdeterminanten die bij de Cannabisshow van belang zijn vast te stellen, is gebruik gemaakt van een aantal prominente sociaal-psychologische modellen en theorieën. Aangezien deze theorieën onder andere in de gezondheidseducatie veelvuldig worden gebruikt, zullen deze slechts kort en bondig besproken worden. Voor nadere informatie en beschrijvingen van deze theorieën en modellen wordt verwezen naar desbetreffende literatuur. Als eerste zal een weergave van een aantal gedragsverklaringsmodellen volgen. Vervolgens wordt een aantal gedragsveranderingsmodellen besproken. In dit hoofdstuk wordt tevens aandacht besteed aan de wetenschappelijke onderbouwing van de peer-educatiemethode. Tot slot zal een samenstelling gemaakt worden van de gedragsdeterminanten die uit de beschreven gedragsmodellen voortvloeien.

2.1.1 Gedragsverklaringsmodellen

Cognitieve dissonantietheorie

De cognitieve dissonantietheorie (Festinger, 1957) is een balanstheorie waarbij het gaat om een positieve relatie tussen verschillende cognities; consonantie. Onder cognities worden verstaan; de kennis, opinies, opvattingen of gevoelens die een persoon heeft over zichzelf of over zijn omgeving. Wanneer twee cognities met elkaar in tegenspraak zijn (bijvoorbeeld: blowen is lekker en blowen is ongezond), streven mensen naar het opheffen van de dissonantie door het toevoegen van nieuwe cognities of het negeren of veranderen van bestaande cognities. Zo kunnen mensen ervoor kiezen te twijfelen aan de betrouwbaarheid van de nieuwe informatie of inzien dat de informatie klopt. Volgens deze theorie hebben mensen de neiging om wanneer de informatie die ze gegeven wordt niet overeenstemt met hun eigen gedrag de informatie eerder te negeren dan hun gedrag aan te passen aan de

informatie. Om deze reden is het van belang dat de voorlichtingsboodschap zoveel mogelijk aansluit bij de bestaande ideeën binnen de doelgroep.

Stages of change model

Volgens *Stages of change* model (Prochaska & Diclemente, 1982) doorlopen mensen een vijftal stadia alvorens er sprake is van gedragsverandering. In de *precontemplatiefase* zijn mensen nog helemaal niet van plan om hun gedrag te veranderen. In de *contemplatiefase* overwegen mensen serieus om binnen afzienbare tijd hun gedrag te veranderen. In de *preparatiefase* plannen mensen hun gedragsverandering en bereiden zij deze voor. In de *actiefase* wordt de gedragsverandering daadwerkelijk uitgevoerd en in de *gedragsbehoudfase* hebben mensen zich het nieuwe gedrag eigen gemaakt. Verder is het volgens dit model belangrijk om te erkennen dat succesvolle pogingen om het gedrag te veranderen regelmatig gevolgd worden door periodes met terugval. Een belangrijke implicatie van dit model is dat voorlichting het meest effectief is wanneer zij is toegesneden op het stadium waarin mensen zich bevinden.

Health Belief Model (HBM)

Het HBM (Rosenstock, 1974) heeft als oorspronkelijk doel om gezondheidsgedrag te verklaren. De basiscomponenten van het HBM zijn ontleend aan verschillende psychologische theorieën die veronderstellen dat gedrag vooral afhankelijk is van twee variabelen: de waarde die men hecht aan het doel en de inschatting van de mogelijkheid die men heeft om het doel ook daadwerkelijk te bereiken (eigeneffectiviteit). Een belangrijke aanname van dit model is dat mensen hun gezondheid kunnen beïnvloeden en dat ze handelen vanuit het verlangen niet ziek te willen worden. Volgens dit model wordt nieuw gedrag alleen aangenomen als de positieve effecten zwaarder wegen dan de negatieve.

Attributietheorie

De attributietheorie (Weiner, 1986) beschrijft waaraan mensen succes en falen toeschrijven. De succesverwachting met betrekking tot het vertonen van gedrag, wordt gebaseerd op succes of falen in een vergelijkbare situatie. Aan succes of falen worden oorzaken toegeschreven (geattribueerd). Dit kunnen interne of externe attributies zijn. Bij interne attributies wordt de oorzaak van succes of falen door iemand bij zichzelf gezocht, bij externe attributies wordt de oorzaak buiten zichzelf gezocht. Bijvoorbeeld: ik ben weer begonnen met blowen omdat ik geen doorzettingsvermogen heb (intern) of: ik ben weer begonnen met blowen omdat iemand

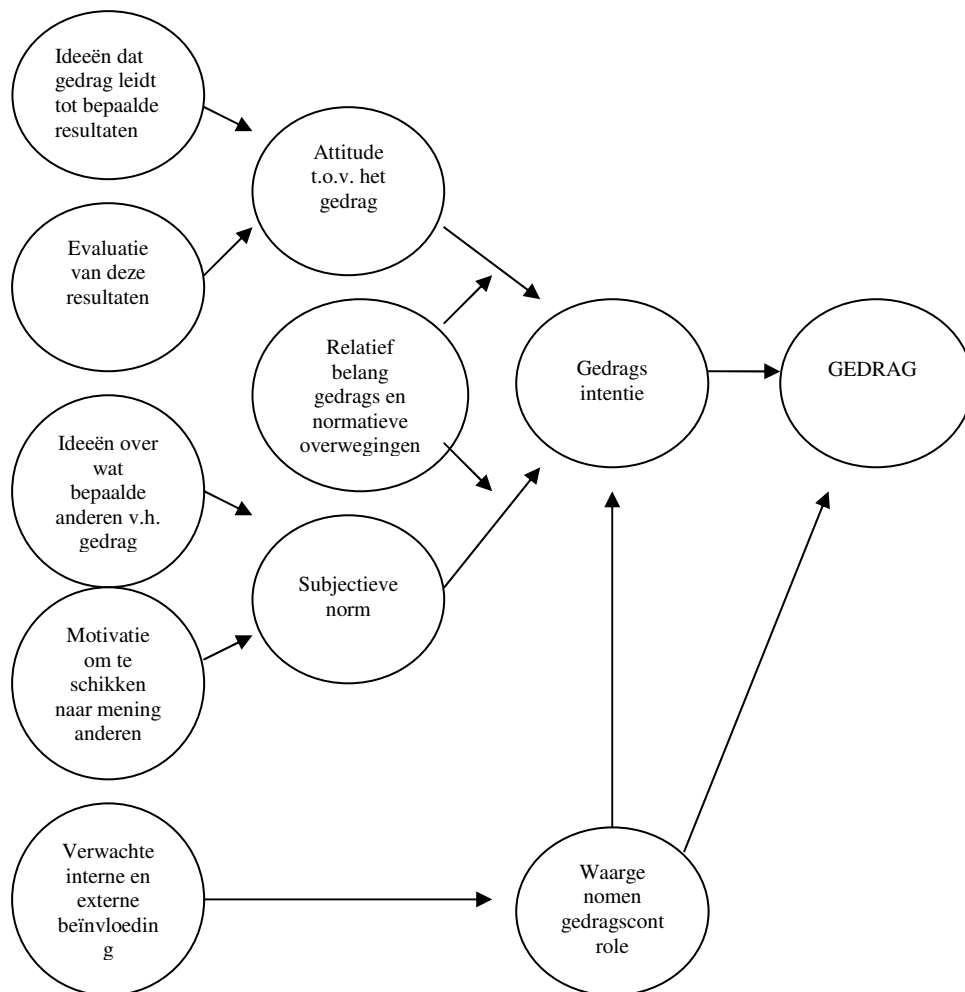
me een trekje aanbod. Iemand die geneigd is interne attributies te maken zal hogere succesverwachtingen hebben wat betreft het veranderen van gedrag dan iemand die extern attribueert. Succesverwachting is in dit geval vergelijkbaar met eigeneffectiviteitsverwachting.

Sociale leertheorie

De sociale leertheorie (Bandura, 1977) heeft betrekking op de invloed van de sociale omgeving op het gedrag van een individu. Sociaal leren is een vorm van leren die zonder direct zichtbare beloning van buitenaf plaatsvindt. Succesvol gedrag van belangrijke anderen binnen de sociale groep wordt geïmiteerd. Het waarnemen van gedrag dat leidt tot beloning stimuleert tot imitatie, deze manier van leren wordt ook wel *modelling* genoemd. Door het waarnemen van het gedrag van anderen verkrijgt men informatie over de mogelijke positieve en negatieve resultaten van dat gedrag.

Theorie van gepland en beredeneerd gedrag

In dit model van Ajzen en Fishbein (1975), wordt er vanuit gegaan dat het uitvoeren van een bepaald gedrag een direct gevolg is van de intentie om het gedrag uit te voeren. De theorie is bedoeld om menselijk gedrag te begrijpen en te voorspellen. Volgens deze theorie wordt gedragsintentie bepaald door attitude en subjectieve normen. Attitude wordt weer bepaald door de verwachtingen die iemand heeft over de uitkomst van het gedrag en de evaluatie van de uitkomsten van het gedrag. De subjectieve norm wordt bepaald door de directe omgeving (familie en vrienden) en de motivatie van de persoon om zich hier naar te schikken. Later is de factor 'waargenomen gedragscontrole' toegevoegd. Dit is de mate waarin iemand gelooft zelf invloed te hebben op het daadwerkelijk uitvoeren van gedrag.

Theory of reasoned action (Ajzen & Fishbein, 1975)

ASE-model

Het ASE-model (de Vries, Dijkstra & Kuhlman, 1988), waarbij ASE voor Attitude, Sociale invloed en Eigeneffectiviteitsverwachting staat, is vergelijkbaar met de theorie van gepland en beredeneerd gedrag. Een verschil is echter dat in het ASE-model wordt gesproken over sociale invloed in plaats van subjectieve norm. Sociale invloed is in dit model een combinatie van subjectieve norm, sociale steun of sociale druk en *modelling*. Waargenomen gedragscontrole wordt in het ASE-model eigeneffectiviteit genoemd, maar beide termen dekken inhoudelijk dezelfde lading en zijn daarom inwisselbaar.

2.1.2 Gedragsveranderingsmodellen

Persuasion-communication model

Gangbare sociaal-psychologische theoretische modellen beschrijven het proces van gedragsverandering door voorlichting aan de hand van verschillende fasen. Eén van deze modellen is het *persuasion-communication model* van McGuire (1985). In dit model worden de fasen beschreven die mensen doorlopen vanaf hun eerste blootstelling aan voorlichting tot en met een stabiele, gewenste gedragsverandering. Volgens dit model zal voorlichting alleen tot gedragsverandering kunnen leiden (1) wanneer er aandacht is voor de voorlichting en deze wordt begrepen, (2) wanneer de voorlichting een verandering in gedragsdeterminanten teweeg brengt en (3) wanneer de voorlichting mensen in staat stelt om hun goede voornemens om te zetten in daadwerkelijke en blijvende gedragsverandering. Het model kent zeven stappen die zijn onderverdeeld in de volgende categorieën:

- 1) Succesvolle communicatie
  - a. Aandacht voor het bericht
  - b. Begrijpen van het bericht
- 2) Verandering van determinanten van gedrag
  - a. Attitudeverandering
  - b. Sociale steun
  - c. Verhoging van eigeneffectiviteit
  - d. Gedragsverandering
- 3) Behoud van gedragsverandering

Een determinant van aandacht is volgens McGuire selectiviteit; hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen selectieve blootstelling en selectieve perceptie. Selectieve blootstelling beschrijft of mensen aan het materiaal worden blootgesteld; is dit niet het geval dan is er vanzelfsprekend ook geen aandacht voor de boodschap. Selectieve perceptie houdt in dat wanneer mensen die wel blootgesteld zijn aan de boodschap, maar deze niet interessant of leuk vinden, alsnog geen aandacht voor de boodschap hebben.

De essentie van dit model is dat er vaak verschillende voorlichtingsmethoden nodig zijn om alle stappen succesvol te doorlopen. Een methodiek die bijvoorbeeld geschikt is om aandacht te trekken is niet per se ook geschikt om een attitudeverandering teweeg te brengen.

Elaboration Likelihood Model

Volgens het ELM van Petty en Cacioppo (1986) hebben sommige mensen een hoge neiging tot informatieverwerking en andere mensen een lage neiging tot informatieverwerking.

Hiertoe is onderscheid gemaakt tussen twee routes van informatieverwerking: de centrale en de perifere. Wanneer sprake is van centrale informatieverwerking, zal de voorlichtingsboodschap serieus overdacht en verwerkt worden. Wanneer informatie via de perifere route verwerkt wordt, zal eerder gelet worden op perifere cues, zoals bron, vorm van het bericht en gedrag van anderen. Veranderingen als gevolg van centrale informatieverwerking zijn stabiel en blijvender dan veranderingen als gevolg van perifere informatieverwerking.

Gezondheidsvoorlichting zou centrale informatieverwerking moeten stimuleren door aan te moedigen tot nadenken en tevens vaardigheden hiertoe aan te reiken, hierdoor is er meer kans dat de informatie goed en blijvend verwerkt wordt. Veel gebruikte methodieken om dit te bereiken zijn actief leren en participatie.

Sociale vergelijkingstheorie

De sociale vergelijkingstheorie (Festinger, 1954) stelt dat mensen graag gelijk willen zijn aan anderen wat betreft opvattingen en graag iets beter willen zijn dan anderen wat betreft vaardigheden. Van belang hierbij is wel dat die anderen referentiepersonen zijn. Mensen hebben de neiging zichzelf en anderen in te delen in categorieën, waarbij ze zichzelf vergelijken met de groepen waarvan ze wel lid (zouden willen) zijn, terwijl ze zich afzetten tegen de groepen waarvan ze geen lid (zouden willen) zijn.

2.2 Peer-educatie

De doelgroep waar CIA zich op richt, is over het algemeen erg lastig met voorlichting te bereiken. Uit onderzoek blijkt dat deze jongeren vaak moeite hebben met leren vanwege problemen met aandacht, concentratie en informatieverwerking (Mombarg, 2007). De Cannabisshow grijpt hier op in door informatie met entertainment af te wisselen en door het publiek voortdurend actief bij de voorlichting te betrekken. Op deze manier wordt geprobeerd de aandacht en concentratie te bevorderen en daarmee ook de informatieverwerking. Om de voorlichtingsmethode zo nauwkeurig mogelijk aan te laten sluiten bij deze doelgroep, is gekozen voor de peer-educatie methode. Peer-educatie speelt in op de wetenschap dat jongeren die drugs gebruiken veel informatie over drugs en de mogelijke schade ervan, van hun peers verkrijgen (Ward, Hunter & Power, 1997) en dat zij peers als betrouwbare

informatiebron zien (Sloane & Zimmer, 1993). Jongeren zullen in hun keuze om alcohol en/of drugs te gebruiken en de manier waarop ze dat doen beïnvloed worden door de groepsnorm en door het gedrag van belangrijke anderen binnen die groep (Bleeker & Jamin, 2003).

De peer-educatie methode is een steeds populairder wordende werkwijze waarbij leden uit de doelgroep methodisch worden ingezet bij preventieactiviteiten en waarbij zij de preventieboodschap (kennis, inzicht, vaardigheden, houding) communiceren aan anderen uit de doelgroep. Deze werkwijze vereist een actieve participatie van de peers in het programma, zowel in de formulering van de boodschap als de wijze waarop deze door de peers wordt overgebracht (Ten Holt & Jezek, 2002). De peers die de voorlichting geven (de peer-educators) moeten geloofwaardig zijn en dus op basis van zoveel mogelijk eigenschappen zelf tot de doelgroep behoren (McDonald, Roche & Skinner, 2003). Dit is van belang omdat mensen eerder open staan voor informatie die afkomstig is van iemand met wie zij zich goed kunnen identificeren (Sloane & Zimmer, 1993; Milburn, 1995).

Diverse studies naar peer-educatie interventies in verschillende settings laten veelbelovende resultaten zien, zoals invloed op kennis, attitude en zelfvertrouwen (Campbell, Starkey & Holliday, 2008; Audrey, Holliday & Campbell, 2006). Er worden echter nog steeds vraagtekens geplaatst bij de effectiviteit van deze methode (Mellanby, Rees & Tripp, 2000; Webster, Hunter & Keats, 2002). Veel onderzoeksresultaten zijn veelbelovend, maar vaak bemoeilijken methodologische problemen de interpretatie ervan (Mellanby, Rees & Tripp, 2000). Op de vraag of peer-educatie een effectieve methode is om in te zetten voor schoolgerichte verslavingspreventie, is vooralsnog geen eenduidig antwoord te geven. Op basis van de theoretische onderbouwing (Noijen, 2005) en de veelbelovende onderzoeksresultaten is echter aannemelijk dat de peer-educatie methode hier een geschikt middel voor is.

2.3 Gedragsdeterminanten en operationalisatie

Uit de hiervoor besproken theorieën kunnen diverse aspecten worden afgeleid waar een goede voorlichting aan moet voldoen. In de Cannabisshow zijn al deze kenmerken opgenomen, hier wordt later op in gegaan. Daarnaast vloeien uit de theorieën diverse determinanten van gedrag voort. Deze determinanten dienen beïnvloed te worden om gedragsverandering te kunnen bewerkstelligen. Op dit moment is de *Theorie van gepland en beredeneerd gedrag* (TPB) een veelgebruikt model om deze gedragsdeterminanten vast te stellen. Uit onderzoek van ondermeer Conner en McMillan (1999; 2003) is gebleken dat de TPB goed toepasbaar is op middelengebruik. Er is specifiek gekeken naar de invloed van de gedragsdeterminanten uit de

TPB op cannabisgebruik (Conner & McMillan, 1999). Uit dit onderzoek bleek dat deze gedragsdeterminanten ook daadwerkelijk van invloed zijn op intentie en gedrag.

Er kunnen echter vraagtekens geplaatst worden bij de toepasbaarheid van de TPB in de setting van dit onderzoek. Een focus op intentie-gestuurd gedrag is bij jongeren in deze context, waar gedrag vaak reactief en impulsief is, mogelijk beperkt toepasbaar (Beck & Ajzen, 1991). Gebleken is dat het verband tussen intentie en gedrag onder jongeren vaak zwak is (Albarracin, Johnson & Muellerleile, 2001). Aangezien de TPB een veelgebruikt model is bij vergelijkbare studies en omdat deze theorie goed toepasbaar is gebleken op cannabisgebruik, is er in dit onderzoek toch voor gekozen om de TPB als uitgangspunt te nemen. In voorgaand onderzoek is echter ook gebleken dat de gedragsdeterminanten van de TPB het gedrag niet volledig voorspellen. Daarom is deze aangevuld met nog een aantal andere determinanten, die gebaseerd zijn op de hiervoor besproken theorieën. Met het oog op de bevindingen van Albarracin et al. (2001) zullen in dit onderzoek intentie en daadwerkelijk gebruik naast elkaar gelegd worden. Hieronder wordt besproken hoe de geselecteerde gedragsdeterminanten in de interventie geoperationaliseerd zijn.

Intentie tot gedragsverandering

Een aantal gedragsdeterminanten is specifiek van toepassing op de Cannabisshow. De Cannabisshow heeft vooral tot doel jongeren op een veiligere en meer verantwoorde manier met cannabis om te laten gaan; dit is dus de uiteindelijke beoogde gedragsverandering. Volgens de *Theorie van gepland en beredeneerd gedrag* kan worden uitgegaan van een direct verband tussen de intentie om gedrag uit te voeren en daadwerkelijk gedrag.

Kennis

Om kennis over te kunnen dragen zijn twee factoren van belang: aandacht en begrip. Hiertoe dient de boodschap opvallend en aantrekkelijk te zijn en een hoog bereik te hebben. De Cannabisshow probeert *aandacht* te trekken door een aantrekkelijke show te presenteren met diverse acts en optredens; deze moeten de aandacht van de jongeren vasthouden, zodat tussen de acts door de kennisboodschap overgedragen kan worden. McGuire (1985) beschrijft in zijn theorie zowel selectieve blootstelling als selectieve perceptie onder het begrip aandacht.

Begrip van de boodschap is vanzelfsprekend van essentieel belang om een effect te bewerkstelligen. Aangezien kennisoverdracht plaatsvindt door peer-educatie, wordt er voor gezorgd dat de boodschap begrijpelijk is; jongeren worden aangesproken in hun eigen taal en op de manier waarop ze dat gewend zijn. Om te kijken of de factoren aandacht en begrip ook

daadwerkelijk door de Cannabisshow beïnvloed worden, zal de opgedane kennis (die hieruit zou moeten voortvloeien) gemeten worden.

Attitude

Attitude kan in de Cannabisshow beïnvloed worden door voorlichting (kennisoverdracht) en door de interactie met peer-educators die tijdens de show plaatsvindt. Jongeren kunnen op basis van nieuw verworven kennis, of op basis van uitwisselingen van attitudes met peers hun attitude overwegen en bijstellen.

Subjectieve norm

De determinant subjectieve norm wordt ook op verschillende manieren beïnvloed. Enerzijds gebeurt dit door normen uit te wisselen met peers aan de hand van de discussies over stellingen. Anderzijds laten de peer-educators zelf zien hoe je op een meer verantwoorde manier met cannabis om kan gaan en stellen op deze wijze een voorbeeldnorm.

Eigeneffectiviteit

Eigeneffectiviteit is de mate waarin iemand gelooft dat hij of zij mogelijkheden bezit om gedrag te kunnen veranderen. Ook hier wordt in de Cannabisshow op verscheidene manieren op ingespeeld. Tijdens de show worden allerlei tips en handvatten aangereikt om de eigeneffectiviteit te bevorderen. Daarnaast leren de jongeren via *modelling* en sociaal leren van het voorbeeld dat hun peers (in dit geval de peer-educators) geven.

Motivatie om te schikken

Motivatie om te schikken is de mate waarin iemand bereid is zich ook daadwerkelijk aan te passen aan de norm en invloed van anderen; in hoeverre trekt hij of zij zich aan van wat anderen van het gedrag vinden? In de Cannabisshow maken de peer-educators dit onderwerp bespreekbaar. Zij laten jongeren nadenken over hoe makkelijk zij zich laten beïnvloeden en reiken handvatten aan om 'nee' te kunnen zeggen.

Morele norm

Morele norm beschrijft de eigen persoonlijke regels, in dit geval over blowen. Opvoeding, geloof en principes hebben invloed op het gedrag van een jongere (Conner & McMillan, 1999). Door hierover te discussiëren met elkaar, wordt geprobeerd jongeren hiervan bewust te maken.

Beschrijvende norm

Beschrijvende norm gaat over de waarneming van welk gedrag anderen vertonen. In dit geval bijvoorbeeld hoeveel mensen in de directe omgeving blowen (Conner & McMillan, 1999). De perceptie hiervan is bij blowers vaak vertekend en kan directe invloed op het eigen gedrag hebben. Blowers denken vaak dat veel meer mensen ook blowen dan in werkelijkheid het geval is. De beschrijvende norm wordt in de Cannabisshow geprobeerd te beïnvloeden door feitelijke cijfers over blowgedrag onder jongeren te geven. De feitelijke cijfers liggen vaak aanmerkelijk lager dan jongeren denken.

Positieve/negatieve consequentie

Dit beschrijft de kennis die iemand heeft over zowel de positieve als negatieve consequenties van het gedrag en waar iemand de nadruk op legt. Zo zullen sommige mensen vooral positieve gevolgen van blowen zien en anderen vooral negatieve (De Vries, Dijkstra & Kuhlman, 1988). Logischerwijs beïnvloedt de verwachtingen van de uitkomsten van gedrag het daadwerkelijke gedrag. In de Cannabisshow worden de voor- en nadelen van (riskant) blowen objectief besproken. Overdreven positieve verwachtingen, maar ook overdreven negatieve verwachtingen kunnen zo worden gecorrigeerd.

3. Vraagstellingen

In het voorgaande hoofdstuk zijn allerlei factoren besproken die invloed kunnen hebben op (blow)gedrag en dus een rol kunnen spelen bij de effectiviteit van een interventie. Het meten van eventueel effect van de Cannabisshow staat in deze studie centraal. De hoofdvraag luidt dan ook:

Is de Cannabisshow een effectieve interventie?

Ter beantwoording van deze hoofdvraag is een aantal deelvragen geformuleerd dat tot stand gekomen is op basis van het theoretisch kader. Deze hebben betrekking op gedrag en de determinanten van gedrag en luiden als volgt:

1. Verhoogt de Cannabisshow de kennis over cannabisgebruik?
2. Verhoogt de Cannabisshow de eigeneffectiviteit met betrekking tot cannabisgebruik?
3. Verhoogt de Cannabisshow de subjectieve norm met betrekking tot cannabisgebruik?
4. Verhoogt de Cannabisshow de morele norm met betrekking tot cannabisgebruik?
5. Verlaagt de Cannabisshow de motivatie om te schikken voor sociale druk met betrekking tot cannabisgebruik?
6. Draagt de Cannabisshow bij aan een negatievere attitude ten opzichte van cannabisgebruik?
7. Draagt de Cannabisshow bij aan de verwachting van meer negatieve en minder positieve consequenties van cannabisgebruik?
8. Draagt de Cannabisshow bij tot een realistischere beschrijvende norm met betrekking tot cannabisgebruik?
9. Vermindert de Cannabisshow de intentie om te blowen?
10. Leidt de Cannabisshow tot een vermindering van het gebruik van cannabis?

Exploratief zal nog naar andere factoren die mogelijk een rol spelen worden gekeken. Hiertoe zijn de volgende vragen gesteld:

11. Zijn er verschillen in effect tussen blowers en niet-blowers?
12. Zijn er verschillen in effect tussen jongens en meisjes?

4. Hypotheses en verwachtingen

Op basis van de hiervoor besproken theorieën wordt verwacht dat de Cannabisshow effectief is wanneer deze de genoemde gedragsdeterminanten in de gewenste richting beïnvloedt. De verwachting is dat de Cannabisshow door middel van de kennisquiz de kennis over cannabis verhoogt. Ook wordt verwacht dat de handvatten die in de Cannabisshow aangereikt worden, de discussies met peers en het voorbeeld dat de peer-educators stellen, bijdragen aan een hogere eigeneffectiviteit, subjectieve norm en morele norm met betrekking tot cannabisgebruik. Verder wordt verwacht dat jongeren weerbaarder tegen sociale druk zijn en minder geneigd zullen zijn zich te schikken naar normen van hun sociale omgeving. Voorspeld wordt dat de attitude en verwachtingen over de consequenties na de Cannabisshow negatiever zijn. Ook wordt verwacht dat jongeren na het zien van de Cannabisshow een realistischere beschrijvende norm hebben. Tot slot is de verwachting dat de Cannabisshow de intentie om te blowen vermindert.

Voortvloeiend uit de hypotheses wordt verwacht dat in de resultaten in de interventiegroep een significant hogere verschilscore op kennis, sociale norm, morele norm en eigeneffectiviteit gevonden zal worden dan in de controlegroep. Daarnaast wordt verwacht dat er in de interventiegroep een significant lagere verschilscore op attitude, motivatie om te schikken, positieve consequentie, beschrijvende norm en intentie dan in de controlegroep is. Exploratief zal gekeken worden naar eventuele effecten op frequentie en hoeveelheid van gebruik. Ook zal exploratief nagegaan worden of er verschillen zijn tussen jongens en meisjes en tussen blowers en niet-blowers.

5. De interventie

In de Cannabisshow wordt op een interactieve manier informatie afgewisseld met entertainment en discussie. De show wordt gepresenteerd door twee peer-educators, zij hebben een onderlinge rolverdeling waarbij de één '*host*' en de ander '*side-kick*' is. De *host* is de meer 'serieuze' die de informatie overdraagt. Hij maakt 'één-tweetjes' met de *side-kick*, die zich meer identificeert met het publiek. De *side-kick* stelt vragen aan de *host* en is wat lossier. De *host* legt de *side-kick* dingen uit en overtuigt hem om zijn gedrag aan te passen. Een derde peer-educator loopt met een microfoon door het publiek en laat zo de jongeren aan het woord.

In de show komen de determinanten op verschillende manieren aan bod. Attitude, Morele norm, Eigeneffectiviteit, Positieve/negatieve consequentie, Beschrijvende norm en Subjectieve norm worden behandeld aan de hand van stellingen. De *host* legt een stelling met betrekking tot een determinant aan het publiek voor, bijvoorbeeld bij Attitude: 'Als je wel eens blowt, ben je een verslaafde'. Onder leiding van de *host* gaan de jongeren over de stelling in discussie met elkaar. De peer-educator in de zaal zorgt er hierbij voor dat jongeren goed aan het woord kunnen komen. Door de discussie wordt geprobeerd jongeren over hun houding ten opzichte van cannabis na te laten denken en eventueel hun mening bij te stellen.

Motivatie om te schikken wordt op een andere, door een peer-educator bedachte wijze overgebracht. De peer-educator die tevens *host* van de show en docent toneel improvisatie van beroep is, speelt samen met een aantal leerlingen uit de zaal een sociale situatie na. De jongeren moeten om de beurt uitbeelden dat zij op een feestje onder invloed van een bepaalde drug zijn (bijvoorbeeld cannabis of paddo's). De anderen moeten het gedrag van degene die uitbeeldt nadoen. Dit levert een grappig effect op. Na de oefening legt de *host* aan de hand van het toneelstukje uit dat je soms de neiging hebt om gedrag van anderen te kopiëren, maar dat dit niet altijd verstandig is en dat je altijd zelf je keuzes moet maken.

Kennis wordt overgedragen aan de hand van een kennisquiz. In de quiz worden vier stellingen gepresenteerd waarvan het publiek moet aangeven of deze juist of onjuist zijn. Twee leerlingen worden uit de zaal naar voren geroepen om de quiz tegen elkaar te spelen. Beide leerlingen representeren een helft van de zaal. Hun eigen helft kan hen advies geven. Na afloop van de quiz krijgt de winnaar een *goodie-bag*.

Tussen de stellingen, kennisquiz en het toneelstukje door worden acts ter afwisseling opgevoerd. Acts die onder andere opgevoerd worden, zijn diverse rap- en *danceacts*, een

stand-up comedian en een kickboxdemonstratie. De artiesten zijn peer-educators, leerlingen van de school of ingehuurde professionals.

6. Onderzoeksdesign

In dit onderzoek zijn zowel kwalitatieve en als kwantitatieve methoden gebruikt. Het kwalitatieve onderzoek heeft deels als doel gehad om de kwantitatieve data te ondersteunen en te illustreren. Hiervoor zijn na de interventie diepte-interviews gedaan. Er is tevens een kwalitatieve methode gebruikt om de vragenlijst te pre-testen en mogelijke obstakels bij het invullen van de vragenlijst te identificeren. Dit om het meetinstrument valide en goed toepasbaar op de doelgroep te maken. Dit is gedaan aan de hand van focusgroepen.

Het tweede, kwantitatieve deel beoogde aan de hand van een Non Randomized Controlled Trial (nRCT) de daadwerkelijke effectiviteit van de Cannabisshow te meten. Hiertoe werd bij een interventie- en een controlegroep een voor- en nameting gedaan.

Tijdstip	t1		t2	
Interventiegroep	O1	X	O2	
Controlegroep	O1		O2	X

7. Diepte-interviews

Per Cannabisshow zijn telkens twee jongeren die hierbij aanwezig waren geïnterviewd over de show. De interviews vonden plaats op dezelfde dag als de nameting. Doel was voornamelijk om exploratieve en illustratieve informatie te verzamelen over het eventuele effect van de Cannabisshow. De interviews waren vrijwel helemaal open, er was een korte topiclijst, deze is bijgevoegd in de bijlagen. De gesprekken duurden gemiddeld 35 minuten. In totaal zijn twaalf jongeren geïnterviewd, tien jongens en twee meisjes. De jongeren waren tussen de 14 en 17 jaar oud, onder hen waren zeven Nederlanders, drie Surinamers, één Marokkaan en één Turk. Drie respondenten hadden nog nooit geblowd, drie blowden dagelijks en drie ondervraagden blowden met enige regelmaat. Hieronder wordt een samenvatting van de interviews weergegeven.

Beoordeling Cannabisshow

Op één na gaven alle ondervraagden aan de Cannabisshow leuk te vinden. Jongeren gebruikten termen als leuk, leerzaam, grappig en een uitje. Vooral het feit dat de jongeren actief betrokken werden en het feit dat de voorlichters zelf jongeren en ervaringsdeskundigen waren, vonden de ondervraagden erg positief. Voor de Cannabisshows die wat minder soepel waren gelopen, droegen de ondervraagden direct allerlei tips aan. Een aantal gaf hierbij aan dat het wel leuk was, maar te lang duurde. Volgens drie respondenten is de doelgroep niet geschikt voor deze vorm van voorlichting, omdat zij hier niet voor open staan.

Ik vond het wel leuk, maar ze begonnen eerst met al die vragen voor het publiek. Ik denk dat ze beter in het begin bijvoorbeeld iets met die stand-up comedian konden doen omdat kinderen anders zegmaar hun aandacht verliezen. (Nederlandse jongen, 15 jaar, blowt dagelijks)

Het was wel leuk. Het was alleen een klote-idee om het op een school als deze te doen. Je kan het beter op een universiteit ofzo doen. Hier fokken de leerlingen elkaar op. Iedereen gaat treiteren. Dat heeft niks met de Cannabisshow te maken, dat gebeurt sowieso. Je verstaat er niks meer door. (Nederlandse jongen, 14 jaar, blowt af en toe in het weekend)

Leukste onderdeel

Er worden uiteenlopende onderdelen als leukste onderdeel genoemd. Door vrijwel iedereen werd de stand-up comedian genoemd. Daarnaast vertelden veel ondervraagden dat ze de quiz erg leuk vonden, hierbij werd vooral het interactieve aspect en spelelement gewaardeerd. Ook het toneelstukje over Motivatie om te schikken werd door de meeste respondenten leuk gevonden. De ondervraagden vonden dit vooral erg grappig. De meeste ondervraagden hadden de boodschap van het toneelstukje er uit gehaald, maar niet allemaal. Op de vraag wat de betekenis van het 'spel' was, varieerden de antwoorden. Acht ondervraagden konden goed na vertellen wat de betekenis was, de overige ondervraagden konden zich dit niet meer herinneren of hadden het niet begrepen. Alle ondervraagden waren positief over de quiz, de comedian en het toneelstukje.

Quiz:

'De quiz was het leukst. Je leerde er ook nog nieuwe dingen van en het was leuk dat je actief mag mee doen, leuker dan dat je alleen moet luisteren of kijken naar iets, dan ga ik me vervelen.' (Nederlandse jongen, 14 jaar, blowt dagelijks)

'Die vragen (red. Quiz) waren niet saai, het was leuk om te kijken wat andere mensen wisten. Dat was wel grappig want ik weet er veel over, maar er waren ook mensen die elke vraag fout hadden. Ik vond de discussie wel grappig hoe ze er over gingen praten en hoe enzo.'

(Surinaams/Nederlands meisje, 15 jaar, blowt dagelijks)

Toneelstukje:

'Het ging er over dat als één vriend langs komt die gebruikt, dat het makkelijk is dat anderen dan ook gaan gebruiken. Dat is ook wel zo, als één het doet gaan steeds meer het doen en als bijna iedereen het doet denkt die ene van als iedereen het doet zal het wel leuk wezen, ik ga het ook proberen.' (Nederlandse jongen, 14 jaar, blowt dagelijks)

'Ik had daar aan meegedaan! Ik moest LSD nadoen. Toen waren we op een feestje, ik had LSD gedaan, toen kwam ik bij hem, groette ik hem en toen was hij ook aan de LSD. Dat soort dingen. Het ging een beetje over de invloed van vrienden. Bijvoorbeeld als je met je vrienden bent en zij roken een jointje, zeg je niet zo snel nee. Als iemand mij aanbiedt, zeg ik ook niet vaak nee.' (Nederlandse jongen, 15 jaar, blowt dagelijks)

Minst leuke onderdeel

Een groot deel van de ondervraagden gaf aan de Cannabisshow erg leuk te vinden, zij hadden dan ook weinig aanmerkingen. Veel aspecten van wat werd genoemd als minder goed, waren specifieke aspecten die per Cannabisshow verschilden. Zo duurde de eerste Cannabisshow wat te lang; het laatste half uur verloren de jongeren hun concentratie, de andere Cannabisshows zijn daarna om die reden wat ingekort. Ondervraagden die bij deze show aanwezig waren geweest gaven dit ook aan. Een jongere die bij een wat ingekorte Cannabisshow was geweest zei hierover:

Ik kon de hele tijd goed mijn aandacht er bij houden en ik ben 100% ADHD-er, dus...
(Nederlandse jongen, 14 jaar, nog nooit geblowd)

Andere minder goede aspecten die genoemd werden waren incidenten die zich tijdens sommige Cannabisshows hadden voorgedaan in het publiek. Daarnaast vonden sommige ondervraagden bepaalde acts niet leuk. Vier ondervraagden vonden sommige delen van de show saai, hierbij werden vooral de acts genoemd en door twee ondervraagden de discussie.

'Er waren wat mindere momenten, maar dat kwam door het publiek. Er zat er eentje met z'n voeten op m'n stoel, toen heb ik z'n stoel omgeduwd.' (Nederlandse jongen, 14 jaar, nog nooit geblowd)

'De rappers kende ik, die zijn wel okay. Alleen die ene reggae man was een beetje dwaas. Het geluid deed pijn aan je oren.' (Nederlandse jongen, 14 jaar, blowt dagelijks).

'Ik denk dat er wel iets te weinig acts waren. Niet alles was saai maar sommige dingen wel een beetje.' (Surinaams/Nederlands meisje, 15 jaar, blowt dagelijks).

Boodschap

Tijdens het interview is direct en indirect gevraagd naar wat de jongeren geleerd hebben. Interessant was dat alle ondervraagden wel wat opgestoken hadden, ook al gaven sommige ondervraagden in eerste instantie aan dat dit niet zo was. Tijdens de gesprekken werd duidelijk dat elke ondervraagde weldegelijk iets had geleerd. Opvallend was hierbij dat dit niet alleen kennis was, maar ook andere aspecten zoals bijvoorbeeld sociale steun en strategieën om verantwoord om te gaan met blowen. Uit veel gesprekken bleek dat de Cannabisshow jongeren op verschillende manieren aan het denken heeft gezet. Vijf jongeren

gaven expliciet aan dat zij door de Cannabisshow aan het denken waren gezet. Ook wanneer een ondervraagde in eerste instantie aangaf niks te hebben onthouden van de Cannabisshow, bleek later dat er toch nog veel was blijven hangen. Zo zei één jongen aan het begin van het interview dat hij helemaal niet opgelet had en niks meer er over wist. Even later vertelde hij dat hij had geleerd dat als je rook langer in je longen houdt, je dan niet stoned wordt. Ook vertelde hij dat er een toneelstukje was dat uitbeelde dat als je vriend blowt, jij ook gaat blowen. Daar was hij het wel mee eens. Eén jongen geeft aan dat hij geleerd heeft dat je beter niet kunt blowen, maar als je het dan toch doet het met goeie vrienden op een veilige plek moet doen.

‘Als je het op een feest doet en het valt niet goed, weet je niet wat er kan gebeuren. Daar had ik nooit echt zo over nagedacht, maar het is wel zo. (...). Je kan het dus beter op een veilige plek doen met vrienden die je kent, thuis ofzo. Ik vind dit wel een goeie tip waar je wat aan hebt.’ (Surinaamse jongen, 14 jaar, blowt af en toe)

‘Ik heb naar aanleiding van de Cannabisshow besloten dat ik helemaal niet meer wil blowen. Straks vind ik het heel lekker en word ik ook verslaafd net als sommige mensen’. (Surinaamse jongen, 14 jaar, blowt af en toe).

Aan de jongeren is ook gevraagd wat volgens hen de boodschap van CIA was. Sommigen dachten de boodschap was dat blowen slecht is, de meesten zeiden dat je het er over ging dat je, als je blowt, het op een verantwoorde manier moet doen. Daarnaast werden zaken genoemd als het aantal blowers verminderen, inzicht geven, jongeren laten nadenken en kennis verschaffen.

‘Gewoon eerst je huiswerk enzo doen. En als je schooldag af is, als je klaar bent met alle dingen die je moet doen, dan pas blowen. Dat is goed dat ze dat zeggen, want als je gaat blowen voordat je gaat werken, ga je je ziekmelden. (...). Ik lette er altijd wel op, maar de Cannabisshow herinnert je er extra aan. (...). Ook kan je blowen beter niet gebruiken tegen de stress, dan is het meer verslavend. (...). Ik vind het wel logisch eigenlijk. Want het is slecht om elke keer je problemen op te lossen met een jointje. Want dan weet je later niet meer hoe je problemen op moet lossen.’ (Nederlandse jongen, 15 jaar, blowt dagelijks)

‘Volgens mij wilden ze zeggen, als je blowt, dat je dan weet hoe je het doet. En met wie je het doet en wanneer je het doet. Dat je gewoon beter niet kan blowen in een positie waarin je het niet aankan. Dat je beter alleen kan blowen in een positie waarin je het aankan.’

(Marokkaanse jongen 17 jaar, blowde lange tijd dagelijks, nu gestopt)

De boodschap over verantwoord blowen leek bij de ondervraagden goed te vallen, uit de gesprekken bleek dat de norm goed aansloot bij de doelgroep. Alle ondervraagden vonden de handvatten en normen goed. Een meisje zei hierover:

‘Ik vond het wel goed wat ze zeiden van in je vrije tijd enzo. Dat doen ook wel veel mensen al. Voor schooltijd is het natuurlijk niet zo goed om te doen. Als je het zelf onder controle kan houden maakt het mij niet uit wanneer je het doet. Maar doe het dan liever na school en het liefst in het weekend, dat is gewoon het best. Het is helemaal niet goed, maar als je het doet in je vrije tijd. Ik probeer dat zelf ook.’ (Surinaams/Nederlands meisje, 15 jaar, blowt dagelijks).

De meeste ondervraagden noemen kennisboodschappen uit de Cannabisshow. Opvallend is dat een groot deel daarnaast ook aangeeft andere dingen geleerd te hebben en over bepaalde dingen beter te hebben nagedacht. Een aantal respondenten heeft ook hun eigen boodschappen uit de Cannabisshow gehaald. Zo vertelde één jongen die dagelijks blowt dat hij had geleerd dat blowen alleen geestelijk verslavend is. Hij concludeerde daaruit dat het dus mogelijk is voor hem om te stoppen. Op de vraag of hij iets aan de show had gehad antwoordde hij:

‘Ja, een beetje wel, want het is zegmaar niet lichamelijk verslavend en tabak wel. Dus daardoor dacht ik, ja het moet wel kunnen om te stoppen. En het is ook zeker zo. Want ik merkte ook echt in Portugal op vakantie dat het zeer geestelijk was. Want je hebt daar zo veel te doen, dat je niet eens aan een jointje denkt.’ (Nederlandse jongen, 15 jaar, blowt dagelijks)

Over het algemeen gaven de respondenten aan zij de boodschap goed konden begrijpen, dit bleek indirect ook uit de navertelde informatie. Eén jongen gaf aan dat hij soms de uitleg niet helemaal begreep en dat het af en toe wat te snel ging voor hem. Opvallend was ook dat twee jongens (die dezelfde show hadden gezien) een kennisboodschap verkeerd begrepen hadden. Eén jongen vertelde dat er gezegd was dat er 22 coffeeshops in Nederland waren, de ander dacht dat 22% van Nederland uit coffeeshops bestaat. Het ging hierbij om een extra quizvraag

die ingelast was omdat er een gelijk spel was. De oorspronkelijke boodschap was dat in 22% van de Nederlandse plaatsen een coffeeshop te vinden is.

Peer-educators

In de interviews is gevraagd wat de jongeren van de *hosts* vonden en of zij in de ogen van de jongeren peers waren. Alle ondervraagden waren zeer positief over de *hosts*. Zonder uitzondering gaven zij aan dat ze het erg goed vonden dat de voorlichters jongeren waren. Ondervraagden geven aan dat ze zich meer op hun gemak voelen bij jongeren, dat ze het gevoel hebben dat ze beter begrepen worden en dat er meer naar hun geluisterd wordt. Het merendeel van de ondervraagden gaf expliciet aan het beter te vinden om door jongeren voorgelicht te worden dan door volwassenen. Daarnaast vonden veel ondervraagden het belangrijk en prettig dat de *hosts* zelf ook ervaring met blowen hadden. De *hosts* zelf werden ook als leuk en grappig bestempeld.

‘De hosts waren wel leuk, ze zeiden ook hele grappige dingen. Omdat zij nog dicht bij deze periode liggen of er nog inzitten, daardoor weten zij er meer van. Omdat ze nog jong zijn weten ze ook van dit en dit en dat. Ze praten leuk mee met hoe wij ook praten en op die manier luisteren ze vaak beter.’ (Surinaams/Nederlands meisje, 15 jaar, blowt dagelijks)

‘De Jellinek was hier ook wel eens en dat heeft echt geen zin. Zij brengen het op een hele leuke manier. Jellinek brengt het op een stomme manier waardoor weinig mensen luisteren. (...) Gewoon met een DJ, een comedy en een rap. Dat onthoud je beter, want het zit in je geheugen als iets leuks.’ (Nederlandse jongen, 15 jaar, blowt dagelijks)

‘De hosts deden het leuk. (...). Dat meisje in de zaal vond ik ook goed, dat je je mening kan geven en dat iedereen je dan hoort. Ik heb zelf ook een paar keer m’n mening gegeven.’ (Nederlandse jongen 14 jaar, blowt dagelijks)

‘Ik vond het aardige kerels en ze wisten ook hoe ze het moesten brengen. Ze hadden een bepaalde vibe. Ze wisten hoe ze jongeren konden bereiken.’ (Marokkaanse jongen, 17 jaar, gestopt met blowen, blowde vroeger dagelijks).

Taboe

Over het algemeen deden de jongeren tijdens de Cannabisshow goed mee en waren zij niet bang om openlijk over blowen te praten. Een aantal ondervraagden gaf aan dat dit mede

kwam doordat zij zich bij de *hosts* op hun gemak voelden en omdat de *hosts* ook eerlijk over hun eigen blowgedrag waren. Op één locatie deed echter nauwelijks iemand zijn mond open en durfde bijna niemand te zeggen dat hij of zij blowde. Volgens de ondervraagden die bij deze show aanwezig waren, komt dit omdat niemand openlijk wil toegeven dat hij of zij blowt, omdat ze bang zijn dat hun ouders er achter komen. Eén ondervraagde gaf ook aan dat hij niet gewend is om openlijk over drugs te praten.

'Ik zeg liever voor de zekerheid dat ik niet blow, dan dat ik het risico loop dat mijn ouders er achter komen. Als leraren het te weten komen is het ook vervelend, omdat zij contact hebben met je ouders.' (Surinaamse jongen, 14 jaar, blowt af en toe)

Beide jongens die bij deze show aanwezig waren geven dan ook als tip om de zaal meer mee te laten doen om de leraren weg te sturen en te benadrukken dat je gewoon vrij kunt spreken.

Nut van de Cannabisshow

Op de vraag of de ondervraagden wat aan de Cannabisshow gehad hadden, werd uiteenlopend geantwoord. Ondervraagden die niet blowden of gestopt waren gaven aan niets aan de Cannabisshow gehad te hebben, omdat zij toch al van plan waren om niet te blowen. Wel gaven zij aan te denken dat anderen er wel wat aan hebben. De meeste ondervraagden denken dat jongeren er niet door gaan stoppen en dat ze er zelf achter moeten komen. Volgens één jongen heeft de Cannabisshow absoluut geen zin. Alle overige panelleden geven aan dat het wel een stuk beter is dan voorlichting door volwassenen. Deze jongeren zeggen ook dat het sowieso leuk is eens een uitje te hebben en dat het erg gezellig was. Een meisje zegt hierover:

'We doen eigenlijk nooit iets met de hele school, behalve kerst en eindejaarsbarbecue, dus het was wel geinig om iets te doen.' (Surinaams/Nederlands meisje, 15 jaar, blowt dagelijks)

'Ik moet eerlijk zeggen, bepaalde jongeren die hebben wel zoiets misschien van ja, daar heeft CIA wel gelijk in. Maar er zijn ook jongeren die denken: bekijk jij het maar, ik blow mezelf de tering in en ik kijk wel wat er met me gebeurt. Maar dat zijn jongeren die zelf moeten ondervinden dat het slecht is.' (Marokkaanse jongen 17 jaar, blowde dagelijks, nu gestopt)

Een aantal ondervraagden zegt wel wat aan de Cannabisshow te hebben gehad. Er worden dan vaak kennisaspecten genoemd. Een aantal ondervraagden noemen dat ze het goede tips

vonden om bijvoorbeeld alleen in je vrije tijd te blowen en alleen op een vertrouwde plek. Sommige geven aan dat de informatie van de *hosts*, maar ook de discussies met leeftijdsgenoten hen aan het denken heeft gezet of dat zij hun mening hebben bijgesteld.

‘Ze zeiden dat je met een joint niet mag deelnemen aan het verkeer. Dat wist ik niet, dat vind ik wel goed om te weten.’ (Nederlands meisje, 15 jaar, blowde dagelijks, nu gestopt).

‘Ik denk niet dat jongeren als ze de show hebben gezien het niet meer doen, maar wel dat het je soms herinnert dat je eigenlijk moet stoppen’. (Nederlandse jongen, 14 jaar, blowt dagelijks)

Tips en opmerkingen

Over het algemeen zijn de ondervraagden erg positief over de Cannabisshow. Duidelijk is dat het niet te lang moet duren (niet langer dan een uur) en dat door het interactieve aspect de aandacht er goed bijgehouden wordt. Een jongen zegt:

‘Ik zit juist op deze school omdat ik mij moeilijk kan concentreren en snel afgeleid ben. Als ik alleen maar stil moet zitten ga ik me vervelen. Daarom was het leuk dat je zelf de hele tijd mee mag doen.’ (Nederlandse jongen, 15 jaar, blowt elke dag)

Sommigen hebben praktische tips gegeven zoals beginnen met de comedian, of de sleutelhangers pas aan het eind uitdelen, omdat anders iedereen er door afgeleid wordt. Volgens een enkeling mocht de boodschap wat harder:

‘Je moet ze aan het schrikken maken. Gewoon een grote pot teer meenemen ofzo.’
(Nederlandse jongen, 14 jaar, blowt af en toe in het weekend)

De meeste anderen vonden het juist goed dat de peer-educators niet alleen maar zeiden dat het slecht is en dat je het niet moet doen. Over het algemeen waren er weinig op- en aanmerkingen, de meeste ondervraagden gaven aan het erg goed te vinden. Een jongen zei hierover:

‘Ik vond het schema van de show erg goed. En ik zou alleen maar willen zeggen dat ze hiermee door moeten gaan en dat het goed is dat jongeren de kans krijgen om zelf op te treden en hun eigen act te doen.’ (Marokkaanse jongen 17, blowde dagelijkst, nu gestopt).

Vragenlijst

Alle ondervraagden gaven aan de vragenlijst eerlijk ingevuld te hebben. Zij zeiden allemaal dat ze er op vertrouwden dat het anoniem was en dat zij niet dachten dat veel mensen het oneerlijk zouden invullen. Al geven ze wel aan dat er altijd wel een enkeling tussen zal zitten die dit doet. Over het algemeen vonden de ondervraagden de lengte van de vragenlijst wel meevallen. Wel geven meerdere ondervraagden aan dat ze het wel heel vaak moesten doen (volgens sommigen wel vier keer, in werkelijkheid was dit maximaal twee keer). Over het algemeen gaven de ondervraagden aan de vragenlijst goed te begrijpen. Wel zeiden een paar dat het invullen bij niet-blowers soms wel wat irritatie opwekte. Ook vond een aantal dat er veel dezelfde vragen werden gesteld.

Conclusie

Over het algemeen waren de ondervraagden erg positief over de Cannabisshow. Wat duidelijk naar voren kwam in de gesprekken is dat de jongeren het meest positief vonden dat er naar hen geluisterd werd. Dit kwam volgens hen door het interactieve aspect en het feit dat de voorlichters jongeren waren; zij spraken hun taal, toonden begrip en gaven je volgens een ondervraagde ‘het gevoel dat je *wou* praten.’ Daarnaast gaven de meeste ondervraagden aan dat ze goed hun aandacht er bij konden houden, doordat ze voortdurend mee konden doen. Opvallend is dat vooral de educatieve onderdelen, zoals de quiz en het toneelstukje als leukste onderdeel worden genoemd. Dat de aandacht goed getrokken is, blijkt ook uit het feit dat alle ondervraagden veel van de inhoud onthouden hebben. Daarnaast gaven jongeren aan de boodschap begrijpelijk te vinden. Uit de gesprekken bleek ook dat de informatie goed begrepen werd. De meeste ondervraagden denken echter niet dat er een direct effect is op gebruik, maar een aantal zegt wel dat het jongeren aan het denken zet. Dat jongeren over de boodschap nagedacht hebben, blijkt ook uit de gesprekken.

8. Pre-testen vragenlijst

Vooraf aan het onderzoek is door de onderzoekers een vragenlijst geconstrueerd die als meetinstrument diende. De eerste versie van de vragenlijst is voorgelegd aan de peer-educators. Onder leiding van hun projectleider en een onderzoeker brainstormden zij over de vragenlijst en op basis van hun commentaar werd de eerste versie van de vragenlijst aangepast. Vervolgens werd de tweede versie van de vragenlijst in twee focusgroepbijeenkomsten voorgelegd. De resultaten van deze focusgroepbijeenkomsten worden hieronder besproken.

8.1 Werving en selectie

Voor het pre-testen van de vragenlijst is gebruik gemaakt van twee focusgroepen, bestaande uit in totaal 19 deelnemers tussen de 13 en 18 jaar. Sommige deelnemers aan de focusgroepen zijn geworven in de kennissenkring van de peer-educators (peers die voorlichting geven), andere zijn aangesproken op school of op straat. Bij het selecteren van de focusgroep deelnemers is rekening gehouden met diversiteit in afkomst, leeftijd en stadsdeel. Tevens is per focusgroep gezorgd voor een zo evenwichtig mogelijke balans tussen blowers en niet-blowers. De deelnemers binnen een focusgroep kenden elkaar niet (bekenden van elkaar werden toegewezen aan aparte groepen). Als beloning kreeg elke deelnemer een bioscoopbon ter waarde van 25 euro.

8.2 Opzet focusgroepen

Doel van het inzetten van de focusgroepen was het pre-testen van de vragenlijst, zodat deze zo goed mogelijk toepasbaar en valide zou zijn voor de specifieke doelgroep. Naast de deelnemers waren een gespreksleider, een peer-coach (ervaren peer-educator die peer-educators begeleidt) en een notulist aanwezig. De focusgroepdeelnemers vulden eerst zelf de vragenlijst in en gaven daarna commentaar op de lengte, leesbaarheid, lay-out en inhoud. Het draaiboek van de focusgroepen is opgenomen in de bijlagen.

8.3 Uitkomst focusgroepen

In totaal hadden zeven jongeren ervaring met blowen; twee hiervan blowden regelmatig. Alle jongeren gaven aan mensen in hun directe omgeving te hebben die regelmatig blowen. Het invullen van de vragenlijst nam gemiddeld 10 à 15 minuten tijd in beslag. Dit is in het kader

van het onderzoek een acceptabele tijd. Onder een groot deel van de jongeren ontstond verwarring over de routing van de vragen; naar aanleiding hiervan is besloten dat er een heldere, mondelinge instructie bij het uitdelen van de vragenlijst gegeven moet worden. Bijna alle jongeren gaven aan de instructies niet te lezen, deze mogen volgens hen niet langer dan twee regels zijn; ook dit is aangepast. Veel jongeren vonden veel vragen erg op elkaar lijken. Ook vonden ze dat er teveel vragen over vrienden en familie werden gesteld. Op basis hiervan is het aantal vragen dat betrekking had op familie en/of vrienden ingekort. De jongeren gaven aan het fijn te vinden als er ook wat andere onderwerpen, naast blowen, aan bod komen. Hierdoor wordt in hun ogen de vragenlijst minder negatief en krijgen respondenten een kans om ook een positieve kant van zichzelf te laten zien. Naast de demografische vragen zijn daarom ook nog een paar algemene vragen toegevoegd. Zo is er naar aanleiding van de focusgroepen een vraag over vrijetijdsbesteding in de vragenlijst opgenomen.

De jongeren hadden in eerste instantie helemaal niet op de lay-out gelet, maar nadat hiernaar gevraagd werd hadden ze wel wat commentaar op de plaatjes in de vragenlijst; ook dit commentaar is verwerkt. Sommige antwoordmogelijkheden werden te lang bevonden, bijvoorbeeld 'een keer per week' moest volgens de deelnemers veranderd worden in 'wekelijks'; ook dit is aangepast. Ook misten sommigen bij de vraag 'Wanneer blow je meestal?' de antwoordcategorie 'voor het slapen gaan'; deze categorie is toegevoegd. De jongeren gaven het aan vervelend te vinden om vragen over hun etniciteit en die van hun ouders in te vullen, hier werden meerdere vragen over gesteld. Dit aantal is nu terug gebracht naar 1 vraag: 'Wat is je afkomst?'. De jongeren wilden graag bij een aantal vragen een 'weet niet' categorie, deze is wegens methodologische redenen niet toegevoegd.

9. Effectonderzoek

9.1 Methode

9.1.1 Statistische analyses

Om de effecten van interventie te kunnen vaststellen zijn t-toetsen, χ^2 -toetsen en Fisher's exact-toetsen uitgevoerd. Hierbij zijn de interventie- en controlegroep met elkaar vergeleken. Daarnaast is ook telkens naar eventuele verschillen tussen blowers en niet-blowers en tussen jongens en meisjes gekeken. Aan de hand van gepaarde t-toetsen is gekeken naar de verschillen tussen de voor- en nameting per groep. Vervolgens zijn aan de hand van onafhankelijke t-toetsen de verschillen tussen de interventie- en controlegroep vergeleken, deze zijn berekend door een score op de voormeting af te trekken van een score op de nameting. Verschilcores drukken dus de grootte van het verschil tussen de voor- en nameting uit. Er wordt in dit onderzoek gekeken of effecten significant zijn (bij $\alpha < .05$), maar daarnaast is het ook van belang om iets over de grootte van het effect te zeggen. Daarom wordt bij elk resultaat de effect size vermeld. Voor dichotome variabelen wordt de effect size uitgedrukt aan de hand van Cramer's V^2 , voor de overige variabelen aan de hand van Cohen's d^3 (Cohen, 1992). Effecten die niet significant zijn of een triviale effect size hebben (Cramer's $V < .1$ of Cohen's $d^4 < .2$) worden niet vermeld.

Een resultaat wordt als een evident effect beschouwd wanneer deze zowel aan de hand van de gepaarde t-toets als de onafhankelijke t-toets significant is en minimaal een kleine effect size heeft. Gezien de relatief kleine sample size kan het zijn dat door deze regels indicaties van effecten als afwezig worden beschouwd. Om een zo volledig mogelijk beeld te geven, worden alle associaties gerapporteerd. Alleen wanneer associaties aan de hiervoor gestelde voorwaarden voldoen, wordt de effectiviteit als evident beschouwd.

9.1.2 Respons

Werving respondenten

Aan het onderzoek namen 485 leerlingen van 9 Altra Colleges in regio Amsterdam deel. Het Altra College is een instelling voor jeugdzorg en speciaal onderwijs. Leerlingen van het Altra College vallen in de doelgroep van CIA. Uit onderzoek van Wouters en Korf (2004) blijkt dat

---

² Cramer's V is klein bij .1, middelgroot bij .3 en groot bij .5

³ Cohen's d is klein bij .2, middelgroot bij .5 en groot bij .8

⁴ $d = (M_1 - M_2) / \sigma_{\text{pooled}}$

leerlingen op het Altra College voor een groot deel van niet-westerse komaf zijn en meer ervaring hebben met cannabisgebruik dan leerlingen op het regulier onderwijs (respectievelijk 51% tegenover 27%). Daarnaast blijkt dat jongeren in het speciaal onderwijs gemiddeld een 2 a 3 maal grotere hoeveelheid per keer blowen (Monshouwer, Van Laar & Van Leeuwen, 2007). In totaal zijn 5 locaties van het Altra College toegewezen aan de interventiegroep en 4 locaties aan de controlegroep. Bij de toewijzing is zoveel mogelijk gematcht op etniciteit. Hierbij zijn geen exacte demografische gegevens geraadpleegd; de directie van het Altra College heeft aangegeven welke locaties ongeveer vergelijkbaar zijn qua etnische samenstelling en op basis van deze informatie zijn de locaties aan de condities toegewezen. Onder de 9 locaties waren 2 gesloten jeugdinstellingen, één werd aan de interventie- en één werd aan de controlegroep toegewezen. Verder is het nog van belang om op te merken dat 2 locaties in de Zaanstreek lagen. Ook deze locaties zijn verdeeld over interventie- en controlegroep. Op de nameting werden twee leerlingen per show door de peer-educator of peer-coach geselecteerd om mee te doen aan het diepte-interview; zij kregen een beloning in de vorm van een bioscoopbon. De overige respondenten kregen geen beloning voor hun deelname.

Respondenten per conditie

In *Tabel 1* staat een overzicht van het aantal leerlingen per conditie op de voor- en nameting en bij de interventie vermeld. Daarnaast staat per conditie weergegeven hoeveel leerlingen aan alle onderzoeksmomenten deelgenomen hebben. In de verdere analyses wordt alleen gekeken naar deze ‘Groep Compleet’.

Tabel 1 Aantal respondenten per conditie

	Interventiegroep	Controlegroep	Totaal
Voormeting	204	162	366
Interventie	115	-	115
Nameting	139	111	250
Groep Compleet ⁵	65	69	134

⁵ Aantal respondenten dat aan alle onderzoeksmomenten deelgenomen heeft. In de interventiegroep zijn dit voor-, nameting en interventie, in de controlegroep is dit voor- en nameting.

Uitval

Aangezien respondenten in de interventiegroep op drie momenten aanwezig moesten zijn (namelijk voor- en nameting en interventie) en de respondenten in de controlegroep slechts op twee momenten (voor- en nameting), is er meer uitval in de interventiegroep. Er is dus een verband tussen conditie en uitval. Daarom zijn effecten van demografische variabelen op uitval per conditie geanalyseerd. Aan de mentoren is tijdens de metingen gevraagd naar het aantal afwezigen en mogelijke redenen voor afwezigheid. De voornaamste reden voor uitval was afwezigheid door stage of andere onderwijsactiviteiten buiten school. Daarnaast was in mindere mate verzuim en in een enkel geval weigering van deelname een oorzaak. Uitval door stage of andere onderwijsactiviteiten hangt samen met leeftijd, omdat oudere scholieren vaker stage liepen of deelnamen aan andere onderwijsactiviteiten. Leeftijd is dus geen confounder voor uitval. Voor geslacht en afkomst werden significante effecten gevonden, deze waren weliswaar klein. Om deze reden worden geslacht en afkomst in elke analyse meegenomen⁶.

---

⁶ Er zijn bivariate analyses uitgevoerd voor leeftijd, geslacht en etniciteit. In de interventiegroep voorspelde alleen leeftijd uitval significant. Leeftijd had een kleine effect size ($t(251) = 2.086, d = .34, p = .037$), met een gemiddelde leeftijd van 14,96 (SD = 1,3) onder de uitvallers en een gemiddelde leeftijd van 14,58 (SD = 1,2) onder degenen die niet uitvielen. In de controlegroep voorspelde alleen afkomst uitval significant, maar ook afkomst had een kleine effect size ($\chi^2 = 17.527, df = 6, V = .29, p = .008$). Er vielen relatief meer Surinamers en Marokkanen uit dan respondenten van andere etnische afkomsten. De percentages Nederlanders, Antillianen en Turken die uitvielen waren bijna gelijk. Om na te gaan in hoeverre de verschillen toe te schrijven zijn aan stage lopen in plaats van spijbelen, zijn de twee gesloten inrichtingen (waar spijbelen niet mogelijk is, maar stage lopen wel) vergeleken met de andere locaties. Gevonden werd dat voor leeftijd, de effect size in de gesloten inrichtingen ($d = .30$) ongeveer gelijk was aan die in de andere locaties ($d = .33$). Omdat deelnemers in gesloten inrichtingen alleen konden uitvallen door stage en omdat oudere jongeren inderdaad vaker op stage gaan, is de samenhang in de gesloten inrichtingen volledig het gevolg van stages. Omdat het verband tussen leeftijd en uitval even sterk is in de andere locaties, is het niet mogelijk dat leeftijd bovendien samenhangt met spijbelen en op die manier zorgt voor extra uitval (dan zou er immers een grotere samenhang, dus een grotere effect size moeten zijn). Dit betekent dat er geen reden is om aan te nemen dat de steekproef die overblijft na uitval, met betrekking tot spijbelen ten gevolge van leeftijdsverschillen systematisch verschilt van de oorspronkelijke steekproef. Ondanks het significante effect van leeftijd op uitval, is er dus geen samenhang van uitval met een confounder mogelijk; uitval is immers niet het gevolg van een keuze van de studenten.

Respondentkenmerken per conditie

In *Tabel 2a* worden sekse, gemiddelde leeftijd en percentage blowers in de interventie- en controlegroep vergeleken. Wat betreft gemiddelde leeftijd en percentage blowers werd nauwelijks verschil gevonden tussen de interventie- en controlegroep. In de interventiegroep zaten echter meer meisjes dan in de controlegroep. Middels een χ^2 -toets is gekeken of in de interventiegroep significant meer meisjes dan in de controlegroep zaten, dit werd gevonden maar het effect was klein⁷.

Met het oog op de leesbaarheid van dit verslag zal bij de rapportage van de resultaten niet telkens het aantal respondenten (N) vermeld worden, om deze reden is een kruistabel (*Tabel 2b*) toegevoegd waarin geslacht en blowers/niet-blowers per groep (gekruist) zijn opgenomen.

Tabel 2a Percentage jongens en blowers en gemiddelde leeftijd in interventie- en controlegroep

	% jongens	% blowers	Gemiddelde leeftijd
Interventiegroep (n = 65)	66%	51%	14.6
Controlegroep (n = 69)	84%	52%	14.8

Tabel 2b Kruistabel met aantal jongens/meisjes en blowers/niet-blowers in interventie- en controlegroep

	Interventiegroep			Controlegroep		
	blowers	niet-blowers	totaal	blowers	niet-blowers	totaal
Jongens	17	26	43	29	29	58
Meisjes	16	6	22	7	4	11
Totaal	33	32	65	36	33	69

In *Tabel 3* wordt de afkomst van de respondenten per groep weergegeven. Opvallend is dat in de interventiegroep meer respondenten van Surinaams/Antilliaanse afkomst zitten dan in de

⁷ $\chi^2 = 5.780$, $df = 1$, $V = .208$, $p = .016$

controlegroep, dit verschil is significant en het effect is middelgroot⁸. Om deze reden is voor elke analyse gekeken naar eventuele verschillen tussen respondenten van Surinaams/Antilliaanse afkomst en respondenten met een andere afkomst. Wanneer significante verschillen gevonden zijn, worden deze bij de betreffende determinant gerapporteerd.

Tabel 3 *Afkomst in interventie- en controlegroep*⁹

	Nederlands	Surinaams/ Antilliaans	Marokkaans	Turks	Anders
Interventiegroep (n = 65)	29%	41%	13%	7%	10%
Controlegroep (n = 69)	52%	21%	7%	4%	17%

9.1.3 Materialen

Vragenlijst

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een door de onderzoekers geconstrueerde vragenlijst. In de vragenlijst werd elke gedragsdeterminant, behalve Intentie en Beschrijvende norm als schaal in 4 items uitgevraagd. De items waren stellingen waarbij de respondent op een schaal van 1 tot 4 kon aangeven in hoeverre hij of zij het er mee eens was. Aangezien elke schaal uit 4 items bestond, was de totaalscore per schaal minimaal 4 en maximaal 16. Beschrijvende norm is gemeten aan de hand van een stelling over de norm qua gebruik op school en een open vraag waarin respondenten moesten schatten hoeveel procent van de jongeren in Amsterdam wel eens gebloed heeft (norm qua gebruik onder Amsterdamse jongeren). Daarnaast werd gevraagd naar demografische gegevens en het oordeel van de respondent over de interventie. De vragenlijst was voor een deel anders voor blowers dan voor niet-blowers. Blowers en niet-blowers kregen in verband met de anonimiteit dezelfde vragenlijst, maar de vragen voor blowers hadden een andere routing dan die voor niet-blowers. De stellingen met betrekking tot blowen waren voor blowers anders geformuleerd dan voor niet-blowers. Voor blowers begonnen stellingen bijvoorbeeld vaak met ‘Als ik blow...’ voor niet-blowers was dit ‘Als ik zou blowen...’. In de bijlage is een voorbeeld van de vragenlijst opgenomen.

⁸ $\chi^2 = 11.277$, $df = 1$, Cramer's $V = .35$, $p = .001$

⁹ Afkomst onbekend niet meegerekend

Tussen de items behorende bij één schaal zijn inter-item correlaties berekend. Aangezien niet wordt verwacht dat verschillende items van een schaal exact hetzelfde meten, maar juist dat verschillende aspecten van een construct hetzelfde meten ten behoeve van een goede validiteit, is het aannemelijk dat de onderlinge betrouwbaarheid niet zeer hoog is. Een aanname voor de berekening van Cronbach's α is echter dat alle items hetzelfde meten. Gegeven de schending van de aanname zal Cronbach's α een onderschatting van de betrouwbaarheid geven. Op basis van deze resultaten zijn drie items verwijderd uit respectievelijk de schalen Eigeneffectiviteit, Motivatie om te Schikken en Subjectieve norm. Van deze score is de minimale en maximale score gewijzigd in respectievelijk 3 en 12. Alle inter-item correlaties waren significant. In onderstaande *Tabel 4* staan de items en betrouwbaarheid per schaal, berekend op basis van resultaten uit de voormeting weergegeven. In de bijlagen staan de inter-item correlaties en Cronbach's α per schaal uitgebreider weergegeven.

Tabel 4 *Betrouwbaarheid van determinanten in de vragenlijst*

Determinant (<i>N</i> = 366)	Aantal items	Cronbach's α	Range min/max
Attitude <i>Als je wel eens blowt, ben je een verslaafde (-)</i> <i>Blowen is 'cool'</i> <i>Blowen tijdens schooltijd vind ik niet echt een probleem</i> <i>Ik vind blowen positief</i>	4	.57	4/12
Motivatie om te schikken ¹⁰ <i>Ik vind het belangrijk wat mijn vrienden er van vinden dat ik blow</i> <i>Het maakt mij niets uit wat mijn ouders er van vinden dat ik blow(-)</i> <i>Het kan me niks schelen wat anderen er van vinden dat ik blow(-)</i>	3	.58	3/12
Subjectieve norm ¹¹ <i>Ik denk dat mijn ouders het erg zouden vinden als ik zou blowen</i> <i>Mijn vrienden zouden er wat van zeggen als ik stoned in de klas zou zitten</i> <i>Mijn vrienden vinden het okay dat ik blow (-)</i>	3	.6	3/12
Eigeneffectiviteit ¹² <i>Het maakt niet uit of anderen blowen, als ik er geen zin in heb, doe ik het niet</i> <i>Als iemand me een joint aanbiedt, vind ik het moeilijk om nee te zeggen (-)</i> <i>Ik vind het lastig om niet te blowen als ik me slecht voel (-)</i>	3	.57	3/12
Positieve/negatieve consequentie <i>Van blowen word ik meer relaxt</i> <i>Door blowen kan ik ziek of misselijk worden (-)</i> <i>Blowen zorgt er voor dat ik een leuke tijd heb met mijn vrienden</i> <i>Door blowen presteer ik slechter op school (-)</i>	4	.72	4/16
Morele norm <i>Er is niks mis met blowen (-)</i> <i>Ik schaam me niet als ik in het openbaar blow (-)</i> <i>Ik voel me schuldig als ik blow</i> <i>Blowen is tegen mijn principes (bv geloof, opvoeding, sport)</i>	4	.74	4/12

(-) : contra-indicatief en daarom later omgescoord

¹⁰ Ten behoeve van de betrouwbaarheid is item L *Ik vind het belangrijk dat mijn familie (broers, zussen, neven, nichten etc.) het okay vindt als ik zou blowen* uit deze schaal verwijderd.

¹¹ Ten behoeve van de betrouwbaarheid is item H *Je hoort er op school bij als je blowt* uit deze schaal verwijderd.

¹² Ten behoeve van de betrouwbaarheid is item R *Ik vind het moeilijk om aan hasj of wiet te komen* uit deze schaal verwijderd.

9.1.4 Procedure

Interventiegroep

In de interventiegroep werd twee weken voor de Cannabisshow een voormeting in de klas verricht aan de hand van een vragenlijst. In de week na de Cannabisshow werd op de nameting ook een vragenlijst in de klas afgenomen. Zowel de voor- als de nameting werd uitgevoerd door een peer-coach en een aantal peer-educators. Zij deelden de vragenlijst in de klas uit en gaven vooraf een mondelinge instructie over het invullen van de vragenlijst. De docenten werd verzocht om de klas te verlaten. Indien dit niet mogelijk was, werd er op toegezien dat de docenten, in verband met de anonimiteit van de respondenten niet rond liepen in de klas. Tijdens het invullen van de vragenlijst bleven peer-coach en peer-educators aanwezig om eventuele vragen te beantwoorden.

De Cannabisshow werd voor twee locaties vanwege ruimtegebrek op een externe locatie, namelijk een buurthuis uitgevoerd. Voor de overige drie locaties werd de Cannabisshow op school zelf gedaan. De Cannabisshow duurde ongeveer anderhalf uur. De draaiboeken met de educatieve inhoud van alle shows waren gelijk, alleen de acts (de entertainmentgedeeltes) in de show verschilden om praktische redenen. In sommige gevallen traden leerlingen van de locatie waarvoor de show gegeven werd op. Elke Cannabisshow werd door dezelfde peer-educators gegeven.

Controlegroep

In de controlegroep werden ook twee metingen verricht op dezelfde wijze als in de interventiegroep. Tussen de voor- en nameting zat –net als in de interventiegroep- drie weken. In de controlegroep werd tussen de meetmomenten geen interventie aangeboden. Na afloop van het onderzoek hebben de locaties uit de controlegroep ook de interventie aangeboden gekregen.

9.2 Resultaten

Wijze van rapporteren

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de statistische analyses zoals beschreven in *paragraaf 8.1.1* weergegeven. Met het oog op de leesbaarheid van het verslag is er voor gekozen om bij elk resultaat de statistische waarden als voetnoot te vermelden. Om dezelfde reden wordt bij de resultaten niet telkens het aantal respondenten (N) vermeld. Hiervoor wordt verwezen naar *Tabel 1, 2, en 3* in hoofdstuk 8.1.

De resultaten worden per determinant weergegeven. Vervolgens worden per determinant de uitkomsten voor blowers en niet-blowers en jongens en meisjes apart vermeld.

Gedragsdeterminanten

9.2.1 Kennis

De schaal Kennis bestond uit vier items in de vorm van stellingen. De items waren dichotoom, ze konden respectievelijk goed of fout gemaakt worden. De scores op de schaal konden dus variëren van minimaal 0 tot maximaal 4. Met een gepaarde t-toets is in interventie- en controlegroep gekeken naar het verschil tussen kennis op de voor- en nameting. In de interventiegroep werd op de nameting significant hoger gescoord dan op de voormeting, dit effect was groot¹³. In de controlegroep werd geen significant verschil tussen voor- en nameting gevonden¹⁴. De resultaten staan weergegeven in *Tabel 5*.

Voor zowel de items apart als de totale schaal zijn verschilcores berekend. Deze scores op Kennis zijn vergeleken tussen de interventie- en controlegroep en zijn weergegeven in *Tabel 5*. Op de voormeting werden geen significante verschillen op Kennis gevonden tussen de interventie- en controlegroep. Op de nameting werd in de interventiegroep significant hoger gescoord dan in de controlegroep, dit effect was groot¹⁵. In *Figuur 1* zijn de gemiddelde scores grafisch weergegeven. Ook de verschilscore was in de interventiegroep significant hoger dan in de controlegroep, dit effect was middelgroot¹⁶. De kennis in de interventiegroep is dus significant verbeterd ten opzichte van de controlegroep, dit is in overeenstemming met de verwachting.

---

¹³ $t(62) = -6.233, d = 0.97, p = .000$

¹⁴ $t(63) = -1.118, d = 0.14, p = .268$

¹⁵ $t(127) = 4.607, d = 0.81, p = .000$

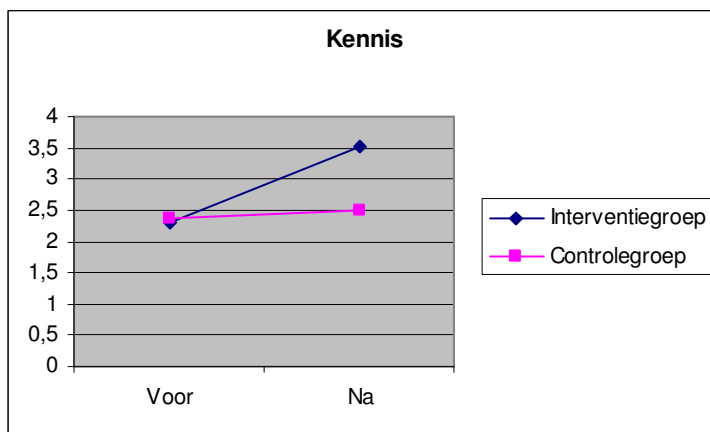
¹⁶ $t(125) = 4.632, d = 0.76, p = .000$

Tabel 5 Scores en verschilscores op Kennis in de interventie- en controlegroep

	Kennis voormeting		Kennis nameting**		Verschilscore**	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Interventiegroep	2.31	.94	3.53	1.5	1.21	1.54
Controlegroep	2.38	.87	2.51	.98	.24	.96

** Verschil tussen interventie- en controlegroep significant bij $p < .01$

Figuur 1 Gemiddelde scores op Kennis op de voor- en nameting in interventie- en controlegroep

Blowers en niet-blowers

Onder blowers¹⁷ in de interventiegroep werd gevonden dat op de nameting ($M = 3.4$, $SD = .87$) significant hoger gescoord werd dan op de voormeting ($M = 2.2$, $SD = .94$). Dit effect werd ook onder niet-blowers¹⁸ gevonden (voor: $M = 2.4$, $SD = .96$; na: $M = 3.6$, $SD = 1.9$). In de controlegroep was voor zowel blowers (voor: $M = 2.26$, $SD = .92$; na: $M = 2.34$, $SD = 1.24$)¹⁹ als niet-blowers (voor: $M = 2.52$, $SD = .91$; na: $M = 2.34$, $SD = 1.24$)²⁰ geen significant verschil tussen voor- en nameting gevonden.

Onder blowers werd een significant verschil tussen interventiegroep en controlegroep gevonden op de nameting²¹. De verschilscore in de interventiegroep was ook significant

¹⁷ $t(31) = -6.159$, $d = 1.34$, $p = .000$

¹⁸ $t(28) = -1.236$, $d = 0.82$, $p = .001$

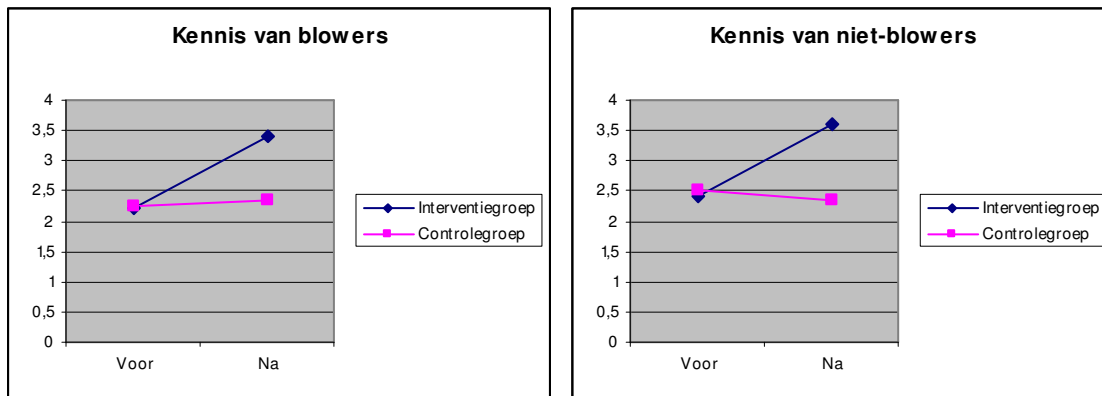
¹⁹ $t(34) = -.463$, $d = .08$, $p = .646$

²⁰ $t(28) = -1.236$, $d = 0.26$, $p = .227$

²¹ $t(66) = 4.155$, $d = 1$, $p = .000$

groter dan in de controlegroep²², beide effecten waren groot. Op de voormeting was geen significant verschil. Blowers in de interventiegroep scoorden op de nameting significant hoger dan op de voormeting, dit effect was groot.²³ Onder blowers in de controlegroep werd geen significant verschil tussen voor- en nameting gevonden. Onder niet-blowers in de interventiegroep werd zowel op de nameting²⁴ als de verschillscore²⁵ effect gevonden, deze effecten waren middelgroot. In de controlegroep werd voor niet-blowers geen effect gevonden. Qua verbetering van kennis was dus geen verschil tussen blowers en niet-blowers, voor blowers is echter wel een groter effect gevonden. De resultaten staan vermeld in *Figuur 2*.

Figuur 2 *Kennis van blowers en niet-blowers op de voor- en nameting in de interventie- en controlegroep*

Jongens en meisjes

Jongens in de interventiegroep scoorden significant hoger op de nameting ($M = 3.6$, $SD = 1.7$) dan op de voormeting ($M = 2.3$, $SD = .92$)²⁶. In de controlegroep was geen significant verschil tussen de voormeting ($M = 2.4$, $SD = .93$) en de nameting ($M = 2.5$, $SD = 1$)²⁷. Meisjes in de interventiegroep scoorden significant hoger op de nameting ($M = 3.3$, $SD = 1$) dan op de voormeting (2.4 , $SD = 1$)²⁸. In de controlegroep was onder meisjes geen significant verschil tussen voormeting ($M = 2.1$, $SD = .78$) en nameting (2.3 , $SD = 1.22$)²⁹.

²² $t(64) = 4.122$, $d = 1.02$, $p = .000$

²³ $t(31) = -6.159$, $d = 1.32$, $p = .000$

²⁴ $t(59) = 2.552$, $d = 0.66$, $p = .013$

²⁵ $t(58) = 2.613$, $d = 0.68$, $p = .011$

²⁶ $t(40) = -4.934$, $d = 1$, $p = .000$

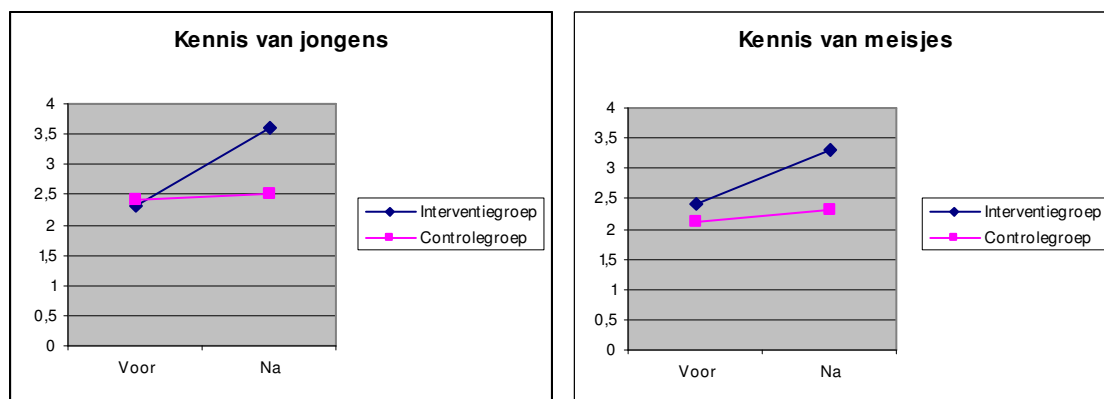
²⁷ $t(54) = -.910$, $d = 0.14$, $p = .367$

²⁸ $t(21) = -4.282$, $d = 0.97$, $p = .000$

²⁹ $T(8) = -.800$, $d = 0.2$, $p = .447$

Tussen jongens en meisjes werden wel verschillen gevonden. Bij zowel jongens als meisjes werd op de voormeting geen verschil tussen de interventie- en controlegroep gevonden. Jongens in de interventiegroep scoorden significant hoger op de nameting³⁰ dan jongens in de controlegroep en hadden een grotere verschillingscore³¹, beide effecten waren groot. Bij meisjes werd wel een significant verschil en een groot effect tussen interventie- en controlegroep gevonden op de nameting³², maar niet op de verschillingscore³³. Vanwege het kleine aantal meisjes is de power laag, het gevonden effect was echter wel middelgroot. De resultaten staan vermeld in *Figuur 3*.

Figuur 3 *Kennis van jongens en meisjes op de voor- en nameting in interventie- en controlegroep*

Kennis per item afzonderlijk

Om de scores per item afzonderlijk³⁴ tussen de interventie- en controlegroep te vergelijken is een χ^2 -toets uitgevoerd. Op de voormeting werden geen significante verschillen per stelling tussen de interventie- en controlegroep gevonden. Gevonden werd dat op de nameting in de interventiegroep significant hoger werd gescoord op *Stelling 1*³⁵ en *Stelling 3*³⁶ dan in de controlegroep. Op *Stelling 1* was het effect klein en op *Stelling 3* was het effect groot. In de interventiegroep werd op de nameting ook hoger gescoord op *Stelling 2* dan in controlegroep,

³⁰ $t(95) = 4.06, d = 0.82, p = .000$

³¹ $t(94) = 4.261, d = 0.88, p = .000$

³² $t(30) = 2.476, d = 0.96, p = .019$

³³ $t(29) = 1.867, d = 0.75, p = .072$

³⁴ Stelling 1: Eén joint is slechter voor je dan één sigaret (waar)

Stelling 2: Na het roken van één joint mag je nog deelnemen aan het verkeer (niet waar)

Stelling 3: Je wordt stoneder als je de rook van een joint langer in je longen houdt (niet waar)

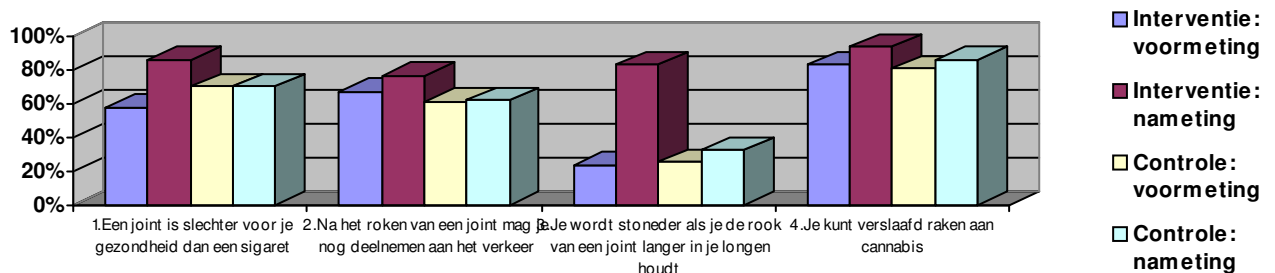
Stelling 4: Je kunt verslaafd raken aan cannabis (waar)

³⁵ $\chi^2 = 4.929, df = 1, V = .18, p = .026$

³⁶ $\chi^2 = 39.938, df = 1, V = .53, p = .000$

dit verschil was echter net niet significant en had een middelgroot effect³⁷. Op *Stelling 4* werd geen significant verschil tussen interventie- en controlegroep gevonden op de nameting. Dit komt waarschijnlijk doordat de score op de voormeting in beide groepen al erg hoog was. In *Figuur 4* staat per stelling het percentage respondenten dat de stelling goed beantwoord heeft op de voor- en nameting.

Figuur 4 Percentage respondenten dat goed geantwoord heeft per stelling op de voor- en nameting

Er is ook naar de verschillen per stelling gekeken. Hierbij zijn dichotome categorieën gemaakt, namelijk ‘wel verbeterd’ en ‘niet verbeterd’. Gevonden werd dat de interventiegroep significant vaker verbeterde op *Stelling 1*³⁸ en *Stelling 3*³⁹, deze effecten waren middelgroot.

Blowers en niet-blowers

Blowers in de interventiegroep hadden een significant grotere verschillen op *Stelling 1*⁴⁰ en *Stelling 3*⁴¹ dan blowers in de controlegroep. Dit effect was op *Stelling 1* middelgroot en op *Stelling 3* groot. Dit betekent dat blowers in de interventiegroep sterker verbeteren op deze stellingen dan blowers in controlegroep.

Onder niet-blowers werd een significant hogere verschillen gevonden in de interventiegroep op *Stelling 2*⁴² en *Stelling 3*⁴³ dan in de controlegroep, beide effecten waren middelgroot. Niet-blowers in de interventiegroep verbeterden dus net als blowers ook sterker op *Stelling 3* en daarnaast sterker op *Stelling 2* dan niet-blowers in de controlegroep.

³⁷ $\chi^2 = 3.632$, $df = 1$, $V = .16$, $p = .057$

³⁸ $\chi^2 = 9.759$ $df = 1$, $V = .28$, $p = .002$

³⁹ $\chi^2 = 25.482$, $df = 1$, $V = .45$, $p = .000$

⁴⁰ $\chi^2 = 8.888$, $df = 1$, $V = .36$, $p = .003$

⁴¹ $\chi^2 = 20.298$ $df = 1$, $V = .55$, $p = .000$

⁴² $\chi^2 = 6.023$, $df = 1$, $V = .32$, $p = .014$

⁴³ $\chi^2 = 6.720$, $df = 1$, $V = .34$, $p = .01$

Jongens en meisjes

Jongens in de interventiegroep hadden een significant grotere verschilscore op *Stelling 2*⁴⁴ en *Stelling 3*⁴⁵, beide effecten waren middelgroot. Meisjes in de interventiegroep hadden een significant grotere verschilscore dan meisjes in de controlegroep op *Stelling 1*⁴⁶ en op *Stelling 3*⁴⁷. Het effect op *Stelling 1* was middelgroot, het effect op *Stelling 3* was groot. Jongens in de interventiegroep verbeterden dus sterker op *Stelling 1* en *3*, terwijl meisjes in de interventiegroep sterker op *Stelling 2* en *3* verbeterden.

---

⁴⁴ $\chi^2 = 6.023$, $df = 1$, $V = .32$, $p = .014$

⁴⁵ $\chi^2 = 6.72$, $df = 1$, $V = .34$, $p = .01$

⁴⁶ $\chi^2 = 8.888$, $df = 1$, $V = .36$, $p = .003$

⁴⁷ $\chi^2 = 20.398$, $df = 1$, $V = .55$, $p = .000$

9.2.2 Beschrijvende norm

Bij het meten van de Beschrijvende norm is gekeken naar het geschatte percentage Amsterdamse jongeren dat wel eens heeft geblowd en de hoeveelheid jongeren op school die volgens de respondenten wel eens geblowd heeft. Op deze laatste vraag is in zowel de interventie- als in de controlegroep geen verandering gemeten; ook voor blowers en niet-blowers en jongens en meisjes apart werd hierop geen verschil gevonden. Zowel op de voor- als nameting was in beide groepen meer dan 90% het eens met de stelling: 'De meeste jongeren op school hebben wel eens geblowd'.⁴⁸

Op de vraag hoeveel procent van de Amsterdamse jongeren wel eens geblowd heeft, werd in de interventiegroep op de nameting significant lager gescoord dan op de voormeting, dit is in overeenstemming met wat verwacht werd⁴⁹. In de controlegroep werd geen significant verschil tussen voor- en nameting gevonden⁵⁰. De scores op de voor- en nameting staan weergegeven in *Tabel 6*.

In de interventiegroep werd significant lager op de nameting⁵¹ gescoord dan in de controlegroep, terwijl er op de voormeting tussen beide groepen geen significant verschil was. Het effect op de nameting was middelgroot, dit is in overeenstemming met wat verwacht werd. De verschillen⁵² verschilden significant tussen de interventie- en controlegroep, het effect was groot. In de interventiegroep werd op de na de interventie het percentage Amsterdamse jongeren dat wel eens geblowd heeft dus lager geschat dan in de controlegroep, dit is in overeenstemming met de verwachting.

Ook werd op de nameting in de interventiegroep significant vaker het goede antwoord gegeven dan in de controlegroep, dit effect was middelgroot⁵³. In *Tabel 6* staan de gemiddelde schattingen van het aantal Amsterdamse jongeren dat wel eens heeft geblowd op de voor- en nameting door respondenten in zowel de interventie- als de controlegroep, in *Figuur 5* zijn de resultaten grafisch weergegeven.

---

⁴⁸ Zoals in *Tabel 2* te zien is, ligt het aantal blowers op het Altra College net boven de 50%, daarmee is deze stelling waarschijnlijk feitelijk juist en hebben veruit de meesten de vraag waarschijnlijk correct beantwoord. De stelling meet dus niet wat beoogd was en wordt daarom niet verder meegenomen in de analyses.

⁴⁹ $t(62) = 5.328, d = 0.83, p = .000$

⁵⁰ $t(62) = -1.723, d = 0.2, p = .09$

⁵¹ $t(120) = -4.145, d = .74, p = .000$

⁵² $t(108) = -5.389, d = .96, p = .000$

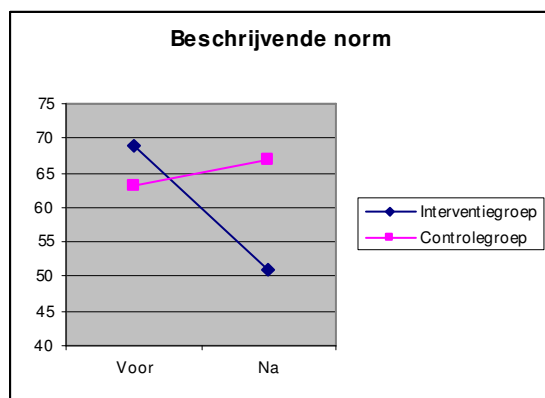
⁵³ $\chi^2 = 9.847, df = 1, V = .27, p = .002$

Tabel 6 Gemiddelde schattingen als antwoord op de vraag ‘hoeveel procent van de jongeren in Amsterdam heeft ooit wel eens geblowd?’ op de voor- en nameting in de interventie- en controlegroep⁵⁴

	Voormeting		Nameting**		Verschilscore**		Percentage goede antwoorden	Percentage goede antwoorden
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	voormeting	nameting**
Interventiegroep	69%	20	51%	24	-18%	27	0%	20%
Controlegroep	63%	20	67%	19	+4%	18	1%	4%

**Verschil tussen interventie- en controlegroep significant bij $p < .01$

Figuur 5 Gemiddelde scores op Beschrijvende norm op voor- en nameting in interventie- en controlegroep

Blowers en niet-blowers

Er is voor blowers en niet-blowers apart gekeken naar verschillen op Beschrijvende norm tussen de interventie- en controlegroep. Blowers scoorden significant lager op de nameting dan op de voormeting⁵⁵. Dit werd ook gevonden voor niet-blowers in de interventiegroep⁵⁶. In de controlegroep werd zowel onder blowers⁵⁷ als niet-blowers⁵⁸ geen significant verschil tussen voor- en nameting gevonden.

Onder blowers werd een significant hogere verschilscore⁵⁹ gevonden in de interventiegroep dan in de controlegroep, ook de nametingen⁶⁰ verschilden significant tussen

⁵⁴ Een goede schatting is 20%

⁵⁵ $T(31) = 2.445, d = 1.29, p = .000$

⁵⁶ $t(30) = 5.115, d = 0.43, p = .021$

⁵⁷ $t(33) = -.997, d = 0.19, p = .469$

⁵⁸ $t(28) = -1.402, d = 0.28, p = .203$

⁵⁹ $t(64) = -5.077, d = 1.25, p = .000$

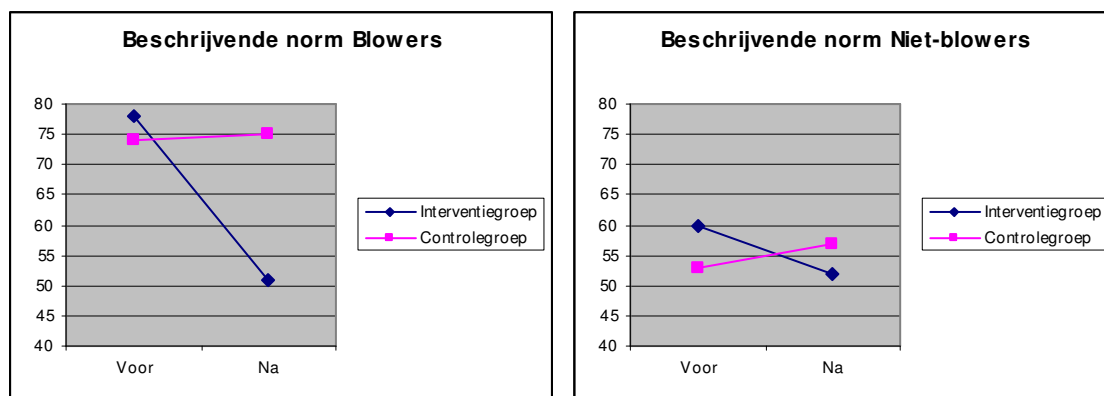
beide groepen; beide effecten waren groot. Onder niet-blowers werd ook effect op de verschillcores⁶¹ ook gevonden, dit effect was middelgroot. De gemiddelde verschillscore van blowers is aanmerkelijk hoger dan die van niet-blowers. In *Tabel 7* en *Figuur 6* staan de gemiddelden weergegeven. Voor zowel blowers als niet-blowers is dus effect gevonden, het effect op blowers is echter groter.

Tabel 7 Gemiddelde schattingen en standaardafwijkingen van blowers en niet-blowers als antwoord op de vraag ‘hoeveel procent van de jongeren in Amsterdam heeft ooit wel eens geblowd?’ op de voor- en nameting in de interventie- en controlegroep⁶²

	Voormeting		Nameting		Verschilscore	
	blower	Niet-blower	Blower**	Niet-blower	Blower**	Niet-blower**
Interventiegroep	78%	60%	51%	52%	-27%	-8%
	(14.1)	(21.5)	(26.4)	(21.6)	(30.2)	(21.1)
Controlegroep	74%	53%	75%	57%	+3%	+5%
	(13.3)	(20.8)	(16.3)	(18.2)	(16.3)	(20.5)

** Significant bij $p < .01$

Figuur 6 Gemiddelde scores van blowers en niet-blowers op de voor- en nameting in interventie- en controlegroep op Beschrijvende norm

Jongens en meisjes

Jongens in de interventiegroep scoorden op de nameting ($M = 50.3$, $SD = 23.8$) significant lager dan op de voormeting ($M = 66$, $SD = 19.9$)⁶³. In de controlegroep werd voor jongens

⁶⁰ $t(66) = -4,595$, $d = 1.14$, $p = .000$

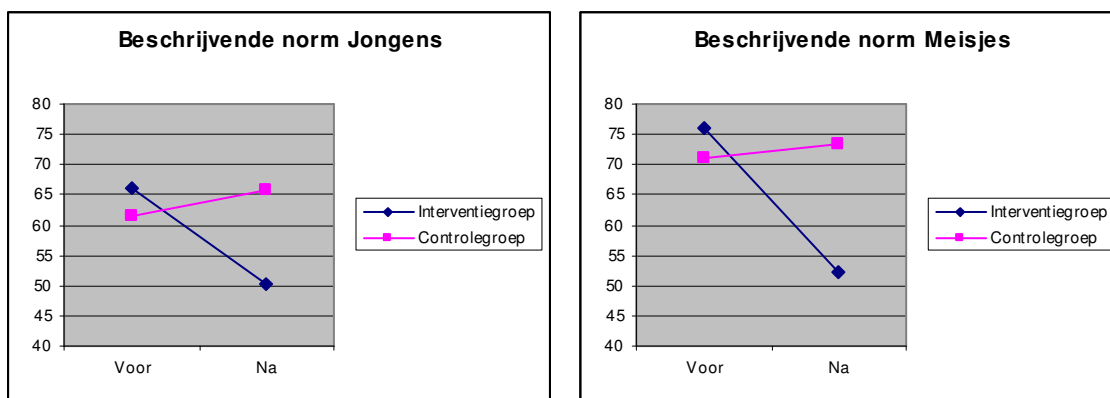
⁶¹ $t(58) = -2,716$, $d = 0.71$, $p = .009$

⁶² Een juiste schatting is 20%

geen verschil tussen voormeting ($M = 61.4$, $SD = 20.5$) en nameting ($M = 65.7$, $SD = 19$) gevonden⁶⁴. Meisjes in de interventiegroep scoorden op de nameting ($M = 52.1$, $SD = 25.5$) significant lager dan op de voormeting ($M = 76$, $SD = 18.8$)⁶⁵. In de controlegroep werd voor meisjes geen verschil tussen voormeting ($M = 71.1$, $SD = 10.5$) en nameting ($M = 73.3$, $SD = 20.6$) gevonden⁶⁶.

Voor jongens en meisjes apart werden ook significant grotere verschillen in de interventiegroep dan in de controlegroep gevonden. Jongens in de interventiegroep ($M = -16$, $SD = 25$) hadden een significant grotere verschilscore dan jongens in de controlegroep ($M = 4$, $SD = 18$), dit effect was groot⁶⁷. Meisjes in de interventiegroep ($M = -24$, $SD = 32$) hadden ook een significant grotere verschilscore dan meisjes in de controlegroep ($M = 2$, $SD = 20$), ook dit effect was groot⁶⁸. Voor zowel jongens als meisjes apart is dus een significant effect in de gewenste richting op Beschrijvende norm gevonden. De resultaten zijn weergegeven in *Figuur 7*.

Figuur 7 Gemiddelde scores van jongens en meisjes op de voor- en nameting in interventie- en controlegroep op Beschrijvende norm

⁶³ $t(41) = 4.065$, $d = 0.72$, $p = .000$

⁶⁴ $t(53) = -1.731$, $d = 0.22$, $p = .089$

⁶⁵ $t(41) = 4.065$, $d = 0.72$, $p = .000$

⁶⁶ $t(53) = -1.731$, $d = 0.22$, $p = .089$

⁶⁷ $t(72) = -4.359$, $d = 0.94$, $p = .000$

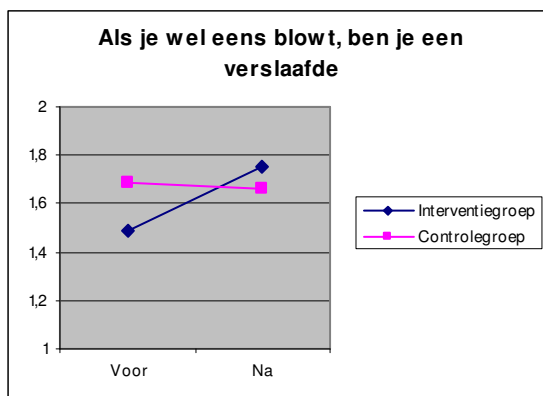
⁶⁸ $t(23) = -2.684$, $d = 0.91$, $p = .013$

9.2.3 Attitude

Er werd geen significant verschil gevonden tussen de verschillcores op Attitude in de interventie- en controlegroep, dit is niet conform de verwachting. Op item D⁶⁹ van de Attitude-schaal werd in de interventiegroep op de nameting ($M = 1.75$, $SD = .76$) significant hoger gescoord dan op de voormeting ($M = 1.49$, $SD = .63$)⁷⁰. In de controlegroep werd geen significant verschil tussen voormeting ($M = 1.69$, $SD = .74$) en nameting ($M = 1.66$, $SD = .77$) gevonden⁷¹.

Op item D was de verschillscore in de interventiegroep ($M = .26$, $SD = .73$) significant groter dan in de controlegroep ($M = -.03$, $SD = .85$), dit effect was middelgroot⁷². Dit betekent dat respondenten in de interventiegroep op de nameting significant minder vaak aangaven het oneens te zijn met de stelling 'Als je wel eens blowt, ben je een verslaafde'. De resultaten zijn grafisch weergegeven in *Figuur 8*.

Figuur 8 Gemiddelde scores op voor- en nameting in interventie- en controlegroep op Attitude-item D

Blowers en niet-blowers

Er werden op Attitude geen significante verschillen tussen blowers en niet-blowers gevonden. Op item D scoorden blowers in de interventiegroep op de voormeting ($M = 1.23$, $SD = .43$) lager dan op de nameting ($M = 1.53$, $SD = .56$), dit verschil was significant.⁷³ Er werd onder blowers in de controlegroep geen significant verschil tussen de voormeting ($M = 1.5$, $SD = .61$) en de nameting ($M = 1.44$, $SD = .56$) gevonden.

⁶⁹ D 'Als je wel eens blowt, ben je een verslaafde'

⁷⁰ $t(58) = 2.663$, $d = 0.38$, $p = .01$

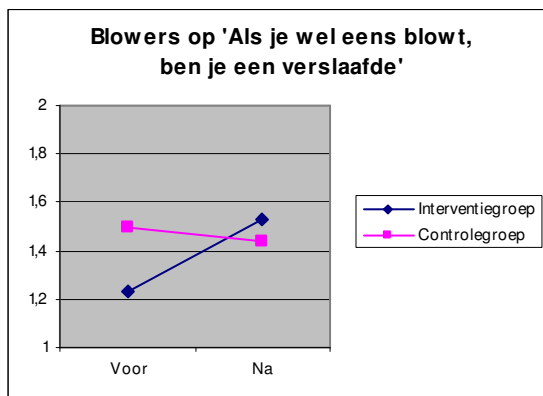
⁷¹ $t(61) = -.299$, $d = 0.04$, $p = .766$

⁷² $t(119) = -1.983$, $d = 0.34$, $p = .05$

⁷³ $t(29) = 2.757$, $d = 0.62$, $p = .01$

Blowers in de interventiegroep hadden een significant grotere verschilscore op item D ($M = .3$, $SD = .6$) dan blowers in de controlegroep ($M = .06$, $SD = .8$), dit effect was middelgroot⁷⁴. Dit betekent dat blowers in de interventiegroep op de nameting het minder vaak oneens zijn met de stelling ‘Als je blowt ben je een verslaafde’ dan blowers in de controlegroep. Voor niet-blowers apart werden geen effecten gevonden. De resultaten van blowers zijn weergegeven in *Figuur 9*.

Figuur 9 Gemiddelde scores van blowers op voor- en nameting in interventie- en controlegroep op Attitude-item D

Jongens en meisjes

Jongens in de interventiegroep scoorden op de nameting ($M = 1.85$, $SD = .8$) significant hoger op item D dan op de voormeting ($M = 1.53$, $SD = .64$)⁷⁵. In de controlegroep werd onder jongens geen significant verschil tussen voormeting ($M = 1.73$, $SD = .77$) en nameting ($M = 1.67$, $SD = .73$) gevonden⁷⁶.

Jongens hadden in de interventiegroep een significant negatievere verschilscore op item D ($M = -.33$, $SD = .83$) dan jongens in de controlegroep ($M = .06$, $SD = .85$), dit effect was middelgroot⁷⁷. Jongens in de interventiegroep zijn het op de nameting dus minder eens met deze stelling dan in de controlegroep. De resultaten zijn weergegeven in *Figuur 10*.

Onder jongens werden verder op Attitude geen significante verschillen tussen interventie- en controlegroep gevonden. Onder meisjes apart werden geen significante verschillen op Attitude gevonden.

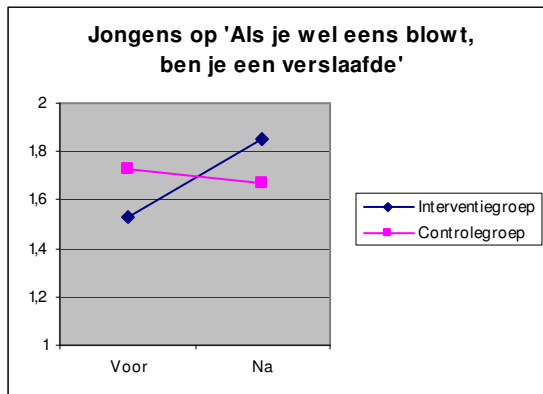
⁷⁴ $t(72) = -2.005$, $d = 0.79$, $p = .049$

⁷⁵ $t(39) = -2.481$, $d = 0.44$, $p = .018$

⁷⁶ $t(51) = .490$, $d = .08$, $p = .627$

⁷⁷ $t(9) = -2.165$, $d = 0.47$, $p = .033$

Figuur 10 Gemiddelde scores van jongens op voor- en nameting in interventie- en controlegroep op Attitude-item D

9.2.4 Motivatie om te schikken

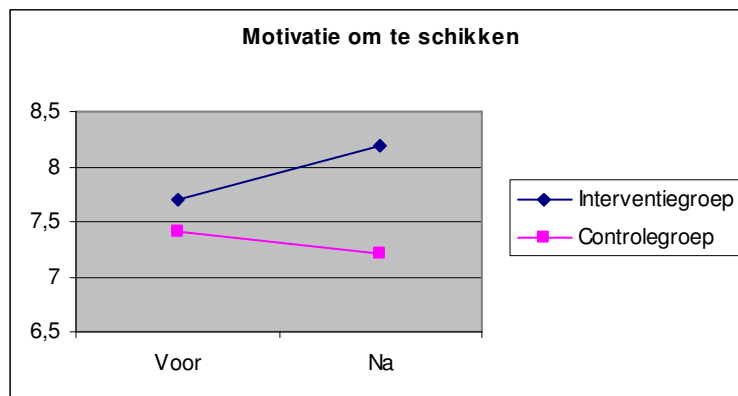
Op de voormeting werd geen significant verschil gevonden op Motivatie om te schikken tussen de interventie- en controlegroep. Op de nameting verschilden de scores op Motivatie om te schikken wel significant, dit effect was middelgroot⁷⁸. Het gevonden effect is tegenovergesteld aan wat verwacht werd. In zowel de interventiegroep⁷⁹ als de controlegroep⁸⁰ is echter geen significant verschil tussen de voor- en nameting gevonden. De gemiddelden en standaarddeviaties zijn weergegeven in *Tabel 8* en *Figuur 11*.

Tabel 8 *Gemiddelden en standaarddeviaties op Motivatie om te Schikken in de interventie- en controlegroep*

	Mot schikken voormeting		Mot schikken nameting*		Verschilscore	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
	Interventiegroep	7.7	2.2	8.2	2.0	.37
Controlegroep	7.4	2.4	7.2	2.4	-.13	1.6

* Significant bij $p < .05$

Figuur 11 *Gemiddelde scores op Motivatie om te schikken op voor- en nameting in interventie- en controlegroep*

Op item Q⁸¹ was in de interventiegroep de score op de nameting ($M = 1.68$, $SD = .88$) lager dan de score op de voormeting ($M = 1.89$, $SD = 1.1$), dit effect is echter niet significant⁸². In

⁷⁸ $t(117) = 2.407$, $d = 0.45$, $p = .018$

⁷⁹ $t(50) = -1.403$, $d = 0.17$, $p = .167$

⁸⁰ $t(55) = .57$, $d = 0.06$, $p = .571$

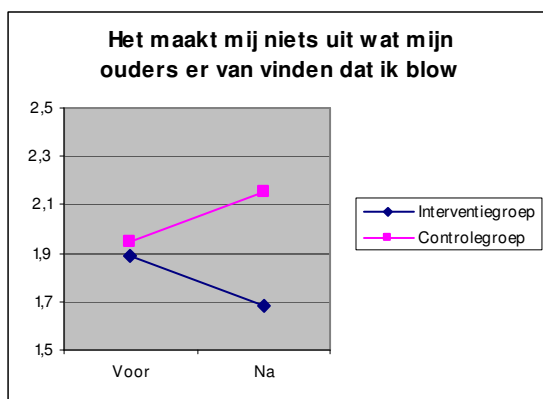
⁸¹ Q Het maakt mij niets uit wat mijn ouders er van vinden dat ik blow

⁸² $T(55) = -1.658$, $d = .21$, $p = .103$

de controlegroep was het verschil tussen voormeting ($M = 1.95$, $SD = .98$) en nameting ($M = 2.15$, $SD = .97$) ook niet significant⁸³.

Op item Q is wel een significant verschil tussen interventie- en controlegroep gevonden, dit effect was middelgroot; de verschillscore in de interventiegroep ($M = -.21$, $SD = .97$) was significant negatiever dan in de controlegroep ($M = .2$, $SD = .92$)⁸⁴. Dit betekent dat respondenten in de interventiegroep het op de nameting minder vaak eens waren met deze stelling dan respondenten in de controlegroep. De resultaten zijn grafisch weergegeven in *Figuur 12*.

Figuur 12 *Gemiddelde scores op voor- en nameting in interventie- en controlegroep op item-Q van Motivatie om te schikken*

Blowers en niet-blowers

Onder blowers in de interventiegroep was op item Q⁸⁵ de score op de nameting ($M = 1.89$, $SD = .88$) lager dan de score op de voormeting ($M = 2.19$, $SD = 1.1$), dit effect was echter niet significant⁸⁶. In de controlegroep was het verschil tussen voormeting ($M = 1.41$, $SD = .99$) en nameting ($M = 1.65$, $SD = .97$) ook niet significant⁸⁷.

Blowers in de interventiegroep hadden op item Q wel een significant lagere verschillscore ($M = -.3$, $SD = .95$) dan in de controlegroep ($M = .24$, $SD = 1.07$), het effect was middelgroot⁸⁸. Deze uitkomsten zijn weergegeven in *Figuur 13*. Verder werden onder blowers geen significante verschillen op Motivatie om te schikken gevonden. Onder niet-blowers werden geen significante verschillen op Motivatie om te schikken gevonden.

⁸³ $t(59) = 1.690$, $d = 0.21$, $p = .096$

⁸⁴ $t(114) = 2.368$, $d = 0.44$, $p = .02$

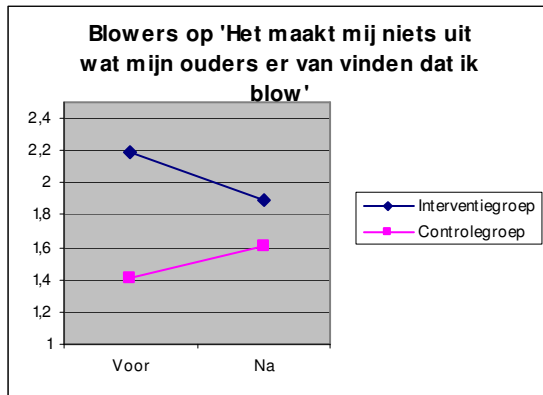
⁸⁵ Q Het maakt mij niets uit wat mijn ouders er van vinden dat ik blow

⁸⁶ $t(26) = -1.615$, $d = .28$, $p = .118$

⁸⁷ $t(33) = 1.277$, $d = 0.26$, $p = .211$

⁸⁸ $t(59) = 2.016$, $d = 0.53$, $p = .048$

Figuur 13 Gemiddelde scores van blowers op voor- en nameting in interventie- en controlegroep op item-Q van Motivatie om te schikken

Jongens en meisjes

Onder jongens apart werd geen significant verschil gevonden op de schaal Motivatie om te schikken. Op item L⁸⁹ werd scoorden jongens in de interventiegroep hoger op de nameting (M = 2.4, SD = 1.12) dan op de voormeting (M = 2.1, SD = 1), dit verschil was niet significant⁹⁰. In de controlegroep was ook geen significant verschil tussen voormeting (M = 2.4, SD = .99) en nameting (M = 2.3, SD = 1)⁹¹.

Wel werd onder jongens een significant grotere verschillscore in de interventiegroep gevonden (M = .37, SD = 1.24) dan in de controlegroep (M = -.09, SD = .95), dit verschil had een middelgroot effect⁹². Dit betekent dat jongens in de interventiegroep op de nameting het belangrijker zijn gaan vinden wat hun familie vindt van hun blowgedrag dan jongens in de controlegroep. Deze resultaten zijn weergegeven in *Figuur 14*. Voor meisjes apart werden geen significante verschillen gevonden.

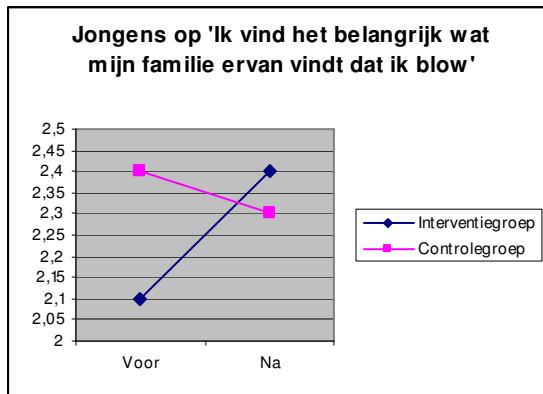
⁸⁹ L Ik vind het belangrijk dat mijn familie (broers, zussen, neven, nichten etc.) het okay vindt dat ik blow

⁹⁰ $t(40) = -1.889, d = 0.34, p = .066$

⁹¹ $t(52) = .726, d = 0.1, p = .471$

⁹² $t(92) = 2.042, d = 0.56, p = .044$

Figuur 14 *Gemiddelde scores van jongens op Motivatie om te schikken item-L op voor- en nameting in interventie- en controlegroep*

Verband motivatie om te schikken en blowen

De effecten die gevonden zijn op (items van) Motivatie om te schikken, zijn tegengesteld aan de verwachtingen. Daarom is gekeken of er een verschil is tussen blowers en niet-blowers in beide groepen samen op Motivatie om te schikken. Niet-blowers scoorden op de voormeting significant hoger op motivatie om te schikken ($M = 8.6$, $SD = 2.07$) dan blowers ($M = 6.6$, $SD = 1.95$), dit effect was groot⁹³. In tegenstelling tot wat verwacht werd, blijkt een lage motivatie om te schikken dus samen te hangen met blowen.

⁹³ $t(330) = 8,999$, $d = 0.99$, $p = .000$

9.2.5 Subjectieve norm

Er werden geen significante verschillen tussen de interventie- en controlegroep gevonden op Subjectieve norm, dit komt niet overeen met wat verwacht werd. Ook onder blowers en niet-blowers apart en voor jongens en meisjes apart werden geen significante effecten gevonden.

9.2.6 Eigeneffectiviteit

In tegenstelling tot de verwachting, werd geen significant verschil op de verschillscores van Eigeneffectiviteit tussen de interventie- en controlegroep gevonden. Op de items afzonderlijk werden ook geen significante verschillen gevonden.

Blowers en niet-blowers

Blowers scoorden op de nameting hoger ($M = 9.8$, $SD = 1.8$) op Eigeneffectiviteit dan op de voormeting ($M = 9.5$, $SD = 2.3$), dit verschil was echter niet significant.⁹⁴ In de controlegroep was het verschil tussen voormeting ($M = 8.9$, $SD = 1.72$) en nameting ($M = 8.4$, $SD = 2$) ook niet significant.⁹⁵

Blowers in de interventiegroep scoorden op de nameting significant hoger op Eigeneffectiviteit ($M = 9.8$, $SD = 1.8$) dan blowers in de controlegroep ($M = 8.5$, $SD = 1.9$), dit effect was middelgroot⁹⁶. Op de voormeting verschilden deze groepen niet significant (zie *Figuur 6*). Blowers in de interventiegroep hadden gemiddeld een hogere verschillscore ($M = .31$, $SD = 1.6$) dan blowers in de controlegroep ($M = -.48$, $SD = 2.1$), dit verschil was echter niet significant maar had wel een middelgroot effect⁹⁷. De scores van blowers op Eigeneffectiviteit zijn weergegeven in *Figuur 15*.

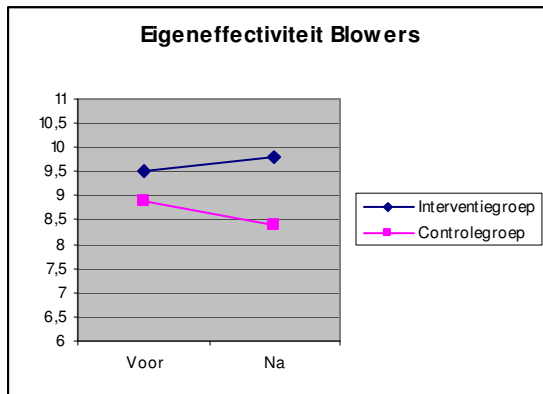
⁹⁴ $t(28) = -1.071$, $d = 0.15$, $p = .293$

⁹⁵ $t(34) = 1.393$, $d = 0.28$, $p = .173$

⁹⁶ $t(64) = -2.847$, $d = 0.72$, $p = .006$

⁹⁷ $t(62) = 1.711$, $d = 0.44$, $p = .092$

Figuur 15 Gemiddelde scores van blowers op Eigeneffectiviteit op voor- en nameting in interventie- en controlegroep

Niet-blowers in de interventiegroep scoorden op de nameting ($M = 10.6$, $SD = 1.8$) significant lager op Eigeneffectiviteit dan op de voormeting ($M = 10.9$, $SD = 1.8$), dit effect was echter klein.⁹⁸ Onder niet-blowers in de controlegroep was geen significant verschil tussen voormeting ($M = 11.4$, $SD = .94$) en nameting ($M = 11.2$, $SD = 1.6$)⁹⁹.

Niet-blowers in de interventiegroep scoorden op item R¹⁰⁰ op de nameting ($M = 2.71$, $SD = 1.2$) lager dan op de voormeting ($M = 3$, $SD = 1.1$), dit verschil was niet significant¹⁰¹. In de controlegroep was het verschil tussen voormeting ($M = 2.65$, $SD = 1.1$) en nameting ($M = 3.1$, $SD = 1.1$) ook niet significant¹⁰².

Niet-blowers in de interventiegroep hadden wel een significant lagere verschillscore op item R ($M = -.29$, $SD = 1.2$) dan niet-blowers in de controlegroep ($M = .43$, $SD = 1.2$), dit effect was middelgroot¹⁰³. Niet-blowers in de interventiegroep geven op de nameting dus aan het minder moeilijk te vinden om aan hasj of wiet te komen. De resultaten staan weergegeven in *Figuur 16*.

⁹⁸ $t(28) = 2.073$, $d = 0.15$, $p = .048$

⁹⁹ $t(25) = .493$, $d = 0.15$, $p = .627$

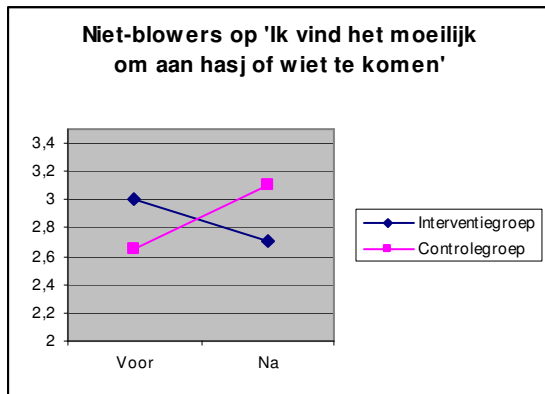
¹⁰⁰ R Ik vind het moeilijk om aan hasj of wiet te komen

¹⁰¹ $t(27) = 1.247$, $d = 0.25$, $p = .223$

¹⁰² $t(22) = -1.796$, $d = 0.4$, $p = .086$

¹⁰³ $t(49) = -2,152$, $d = 0.61$, $p = .036$

Figuur 16 Gemiddelde scores van niet-blowers op item-R van Eigeneffectiviteit op voor- en nameting in interventie- en controlegroep

Jongens en meisjes

Bij jongens werd geen verschil gevonden tussen de interventie- en de controlegroep op Eigeneffectiviteit. Onder meisjes in de interventiegroep werd geen significant verschil gevonden tussen de voormeting ($M = 10.3$, $SD = 1.6$) en de nameting ($M = 10.2$, $SD = 1.4$)¹⁰⁴. In de controlegroep werd ook geen significant verschil tussen voormeting ($M = 9.3$, $SD = 1.6$) en nameting ($M = 8.3$, $SD = 3.2$) gevonden¹⁰⁵.

Onder meisjes werd op de voormeting geen significant verschil gevonden tussen de interventiegroep en de controlegroep. Op de nameting werd onder meisjes wel een significant verschil tussen de interventiegroep ($M = 10.2$, $SD = 1.4$) en de controlegroep ($M = 8.2$, $SD = 3.2$) gevonden, dit effect was groot¹⁰⁶. Meisjes in de interventiegroep hadden op de nameting dus een hogere eigeneffectiviteit dan meisjes in de controlegroep. De verschillen onder meisjes verschilden niet significant tussen beide groepen¹⁰⁷. De resultaten zijn grafisch weergegeven in *Figuur 17*.

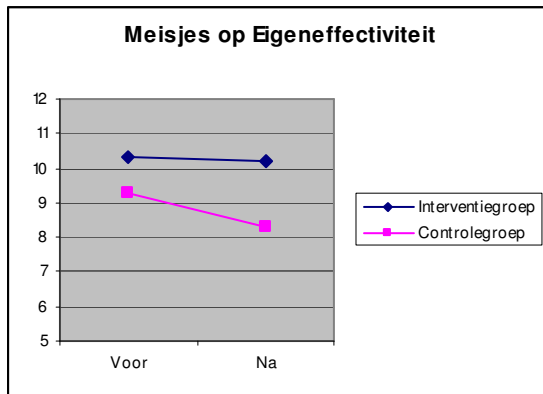
¹⁰⁴ $t(18) = .142$, $d = 0.03$, $p = .889$

¹⁰⁵ $t(8) = .926$, $d = 0.41$, $p = .382$

¹⁰⁶ $t(26) = 2.185$, $d = 0.9$, $p = .038$

¹⁰⁷ $t(26) = 1.043$, $d = 0.43$, $p = .306$

Figuur 17 Gemiddelde scores op Eigeneffectiviteit van meisjes op de voor- en nameting in de interventie- en controlegroep

Surinamers/Antillianen

Aangezien in de interventiegroep significant meer Surinamers/Antillianen zaten dan in de controlegroep, is bij elke analyse gecontroleerd voor eventuele verschillen tussen deze groep en andere etnische groepen. Alleen onder blowers op Eigeneffectiviteit werd dit gevonden. Blowers in de interventiegroep die niet van Surinaams/Antilliaanse afkomst waren, scoorden op de nameting ($M = 10.3$, $SD = 1.7$) significant hoger op Eigeneffectiviteit dan op de voormeting ($M = 9.3$, $SD = 2.4$)¹⁰⁸. In de controlegroep werd geen significant verschil tussen voormeting ($M = 8.6$, $SD = 1.6$) en nameting ($M = 8.5$, $SD = 1.9$) gevonden¹⁰⁹.

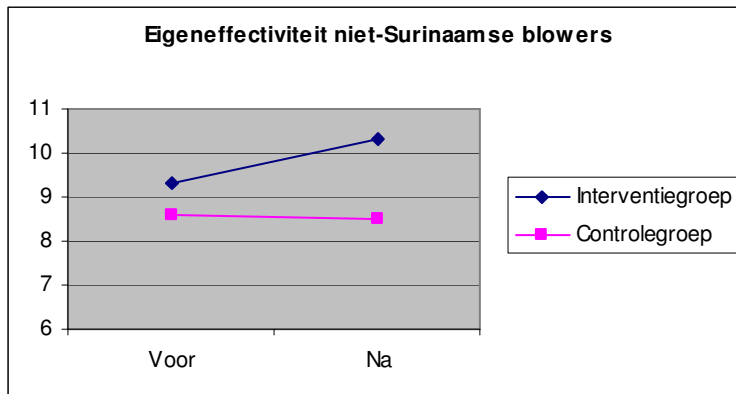
Blowers in de interventiegroep die niet van Surinaams/Antilliaanse afkomst hadden een significant grotere verschillscore ($M = 1$, $SD = 1.4$) dan in de controlegroep ($M = -.18$, $SD = 1.8$), dit effect was middelgroot (zie *Figuur 7*)¹¹⁰. Onder Surinamers/Antillianen werd geen effect op Eigeneffectiviteit gevonden.

¹⁰⁸ $t(15) = -2.828$, $d = 0.5$, $p = .013$

¹⁰⁹ $t(21) = .470$, $d = 0.06$, $p = .644$

¹¹⁰ $t(36) = 2.166$, $d = 0.72$, $p = .037$

Figuur 18 *Gemiddelde scores op Eigeneffectiviteit onder niet-Surinaamse blowers in de interventie- en controlegroep*

9.2.7 Positieve en negatieve consequenties

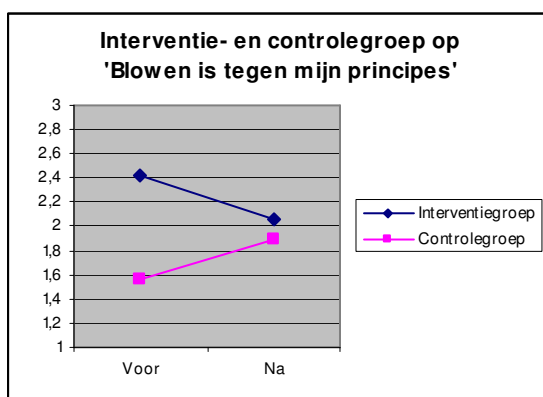
Er werden geen significante verschillen op Positieve en negatieve consequenties tussen de interventie- en controlegroep gevonden, dit is niet conform de verwachting. Ook onder blowers en niet-blowers apart werd geen verschil tussen beide groepen gevonden. Dit gold ook voor jongens en meisjes.

9.2.8 Morele norm

Er werden geen significante verschillen gevonden tussen scores op morele norm in de interventie- en controlegroep, dit is niet overeenkomstig met wat verwacht werd. Wel hadden respondenten in de interventiegroep ($M = -.19$, $SD = .99$) een significant lagere verschilscore op item X¹¹¹ dan respondenten in de controlegroep ($M = .23$, $SD = .93$), dit effect was middelgroot¹¹². In de interventiegroep werd op de nameting dus minder vaak aangegeven dat blowen tegen de eigen principes is. Het verschil tussen voor- en nameting was echter zowel in de interventie-¹¹³ als in de controlegroep¹¹⁴ niet significant en de effectgroottes waren triviaal. De scores zijn weergegeven in *Figuur 19*.

Onder blowers en niet-blowers apart werden geen significante verschillen gevonden. Voor jongens en meisjes apart werden ook geen significante verschillen tussen beide groepen gevonden.

Figuur 19 Gemiddelde scores op voor- en nameting in interventie- en controlegroep op item-*X* van Morele norm

¹¹¹ Blowen is tegen mijn principes

¹¹² $t(115) = -2.405$, $d = 0.44$, $p = .018$

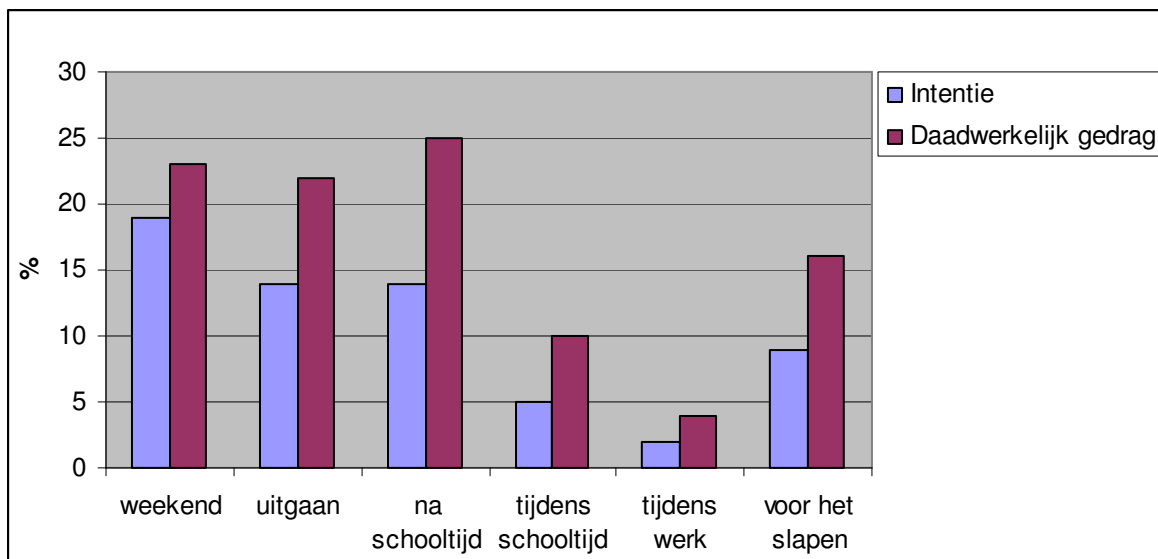
¹¹³ $t(57) = 1.472$, $d = 0.17$, $p = .147$

¹¹⁴ $t(59) = -1.949$, $d = 0.19$, $p = .056$

9.2.9 Intentie

Bij intentie om te gaan blowen is alleen naar blowers gekeken. Hierbij is gekeken naar hoe veel, hoe vaak en wanneer men van plan was te gaan blowen. Op geen van deze aspecten van intentie werden verschillen tussen de interventie- en controlegroep gevonden, dit is niet conform de verwachting. Op de voormeting is gevraagd wanneer (op welke momenten) respondenten blowen en ook wat hun intentie wat dit betreft voor de toekomst was. Wanneer intentie en daadwerkelijk gedrag op de voormeting met elkaar vergeleken werden (voor beide groepen samen), bleken deze twee op sommige punten ver uit elkaar te liggen. Voornamelijk voor blowen op ‘onverstandige momenten’ zoals na en tijdens schooltijd, tijdens werk en voor het slapen gaan, is duidelijk te zien dat intentie en gedrag ver uit elkaar liggen. Hier zal in de discussie dieper op ingegaan worden. In *Figuur 20* staan intentie en daadwerkelijk gedrag naast elkaar weergegeven.

Figuur 20 *Intentie en daadwerkelijk gedrag op ‘wanneer blow je’ met elkaar vergeleken.*

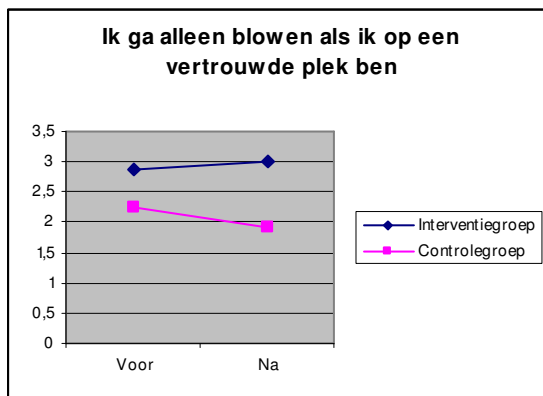

Intentie specifieke boodschap CIA

Aangezien de specifieke stellingen van CIA over blowen gaan, is op deze stellingen alleen naar blowers gekeken. Van de vijf stellingen was alleen een significant verschil tussen de interventie- en controlegroep op de stelling ‘Ik ga alleen blowen als ik op een vertrouwde plek ben’. Het verschil in verschillcores op deze stelling tussen blowers in de interventiegroep ($M = .13$, $SD = .86$) en blowers in de controlegroep ($M = -.35$, $SD = .75$) was significant, dit

effect was middelgroot¹¹⁵. Dit betekent dat blowers in de interventiegroep op de nameting vaker aangaven het eens te zijn met deze stelling dan blowers in de controlegroep. Het verschil tussen de voormeting (M = 2.9, SD = .97) en de nameting (M = 3, SD = .91) was in de interventiegroep echter niet significant¹¹⁶. In de controlegroep werd significant lager gescoord op de nameting (M = 1.9, SD = .83) dan op de voormeting (M = 2.3, SD = .77)¹¹⁷. De uitkomsten zijn weergegeven in *Figuur 21*.

Figuur 21 *Intentie blowers in interventie- en controlegroep op: 'Ik ga alleen blowen als ik op een vertrouwde plek ben'*

Jongens en meisjes

Voor jongens apart werd op geen enkele stelling een significant verschil gevonden. Meisjes in de interventiegroep hadden een grotere verschillscore op de stelling 'Als ik ga blowen, doe ik het alleen als ik me relaxt voel' (M = .2, SD = .86) dan meisjes in de controlegroep (M = -.7, SD = .95). Dit verschil was significant en kwam overeen met een groot effect¹¹⁸. Meisjes in de interventiegroep hadden ook een significant grotere verschillscore op de stelling 'Ik ga alleen blowen als ik op een vertrouwde plek ben' (M = .42, SD = .93) dan meisjes in de controlegroep (M = -.42, SD = .53), dit verschil had een middelgroot effect¹¹⁹. De scores van meisjes op beide stellingen zijn weergegeven in *Figuur 22*. Zowel in de interventie- als in de controlegroep werd echter geen significant verschil per stelling tussen de voor- en nameting gevonden.

¹¹⁵ $t(59) = 2,358, d = 0.6, p = .022$

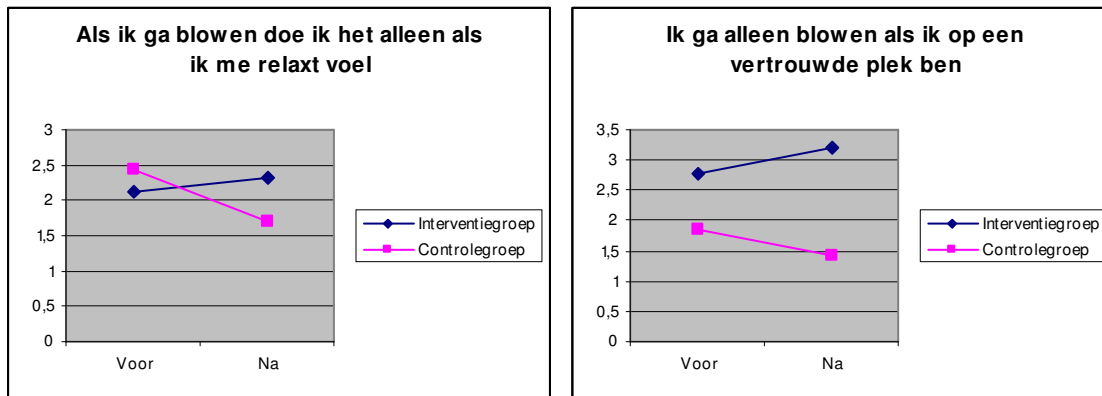
¹¹⁶ $t(29) = -.849, d = 0.14, p = .403$

¹¹⁷ $t(30) = 2.617, d = 0.45, p = 0.14$

¹¹⁸ $t(20) = 2.245, d = 0.85, p = .036$

¹¹⁹ $t(19) = 2.226, d = 0.67, p = .038$

Figuur 22 *Intentie blowende meisjes in interventie- en controlegroep*

9.2.10 Gebruik

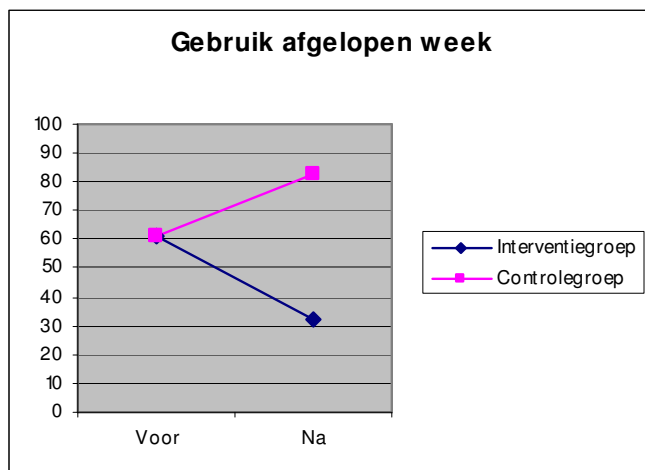
Op zowel de voor- als nameting is gekeken wanneer voor het laatst gebruikt is en hoe vaak in afgelopen maand is geblowd. In *Tabel 9* staat weergegeven wanneer blowers voor het laatst gebruikt hebben op de voor- en nameting in de interventie- en controlegroep. De verschillen tussen beide groepen op de voormeting zijn niet significant. De verschillen tussen de interventie- en controlegroep op de nameting zijn wel significant, dit effect is groot¹²⁰. De afname in gebruik in de afgelopen week is in de interventiegroep op de nameting de week na de Cannabisshow. De resultaten zijn grafisch weergegeven in *Figuur 23*.

Tabel 9 *Laatst gebruikt*

	Interventiegroep		Controlegroep	
	Voormeting	Nameting**	Voormeting	Nameting**
Afgelopen week	61%	32%	61%	83%
Langer geleden	39%	69%	39%	17%

** verschil tussen interventie- en controlegroep significant bij $p < .01$

Figuur 23 *Percentage respondenten dat gebruikt heeft in de laatste week op voor- en nameting in interventie- en controlegroep*

In *Tabel 10* is te zien dat dagelijks gebruik op de nameting in beide groepen is afgenomen. Op de voormeting was geen significant verschil tussen de interventie- en controlegroep in (dagelijks) gebruik. Op de nameting werd in de interventiegroep echter significant minder

¹²⁰ $\chi^2 = 15.820, df = 1, V = .5, p = .001$

dagelijks en wekelijks gebruik en vaker ‘minder gebruik’ gerapporteerd dan in de controlegroep, dit effect was middelgroot¹²¹.

Tabel 10 *Frequentie gebruik*

	Interventiegroep		Controlegroep	
	Voormeting	Nameting**	Voormeting	Nameting**
Dagelijks	28%	11%	46%	31%
Wekelijks	31%	37%	34%	51%
Minder	41%	52%	20%	17%

** verschil tussen interventie- en controlegroep significant bij $p < .01$

Aangezien er in de controlegroep meer dagelijks gebruikers zaten dan in de interventiegroep, is het van belang om na te gaan of de resultaten zoals gerapporteerd in *Tabel 9* hierdoor vertekend zijn. Immers, dagelijks gebruikers hebben meer kans om in de afgelopen week gebruikt te hebben dan wekelijks gebruikers (die meer kans hebben om toevallig niet gebruikt te hebben in de afgelopen week). Om deze reden is voor dagelijks gebruikers apart gekeken naar een eventuele afname in gebruik in de afgelopen week. Met een Fisher's exact-toets¹²² is gekeken naar laatste gebruik voor dagelijkse blowers apart. Op de nameting in de interventiegroep werd significant minder vaak gebruikt in de afgelopen week dan in de controlegroep, terwijl op de voormeting geen significant verschil tussen beide groepen werd gevonden, dit effect was groot.¹²³ Het gevonden effect zoals gepresenteerd in *Tabel 9* is dus niet vertekend door het feit dat in de controlegroep meer dagelijks gebruikers zaten; wanneer uitsluitend naar dagelijks gebruikers wordt gekeken is het effect nog in dezelfde mate aanwezig. In *Tabel 11* wordt het gebruik van dagelijkse blowers apart gerapporteerd.

Tabel 11 *Laatst gebruikt dagelijkse blowers*

	Interventiegroep		Controlegroep	
	Voormeting	Nameting*	Voormeting	Nameting*
Afgelopen week	38%	20%	81%	81%
Langer geleden	62%	80%	19%	19%

*verschil tussen interventie- en controlegroep significant bij $p < .05$

¹²¹ $\chi^2 = 8.515$, $df = 2$, $V = .36$, $p = .014$

¹²² In verband met een te kleine sample size kon geen χ^2 -toets uitgevoerd worden, daarom is gekozen voor een Fisher's exact toets

¹²³ Tweezijdige Fisher's Exact toets, $V = .55$, $p = .025$

9.2.11 Evaluatie Cannabisshow

De leerlingen die de Cannabisshow hadden gezien beantwoordden op de nameting ook een aantal evaluatievragen over de Cannabisshow. Ze gaven de interventie een cijfer tussen de 1 tot 10 en gaven hun mening over twee stellingen. In *Tabel 12* is te zien dat meisjes en blowers de Cannabisshow gemiddeld een iets hoger cijfer geven dan jongens en niet-blowers.

Tabel 12 *Cijfer Cannabisshow van 1 tot 10*

	Hele groep	Jongens	Meisjes	Blowers	Niet-blowers
Gemiddeld	7.7	7.6	8.2	8.2	7.6
Modus	8	8	8	8	8
Mediaan	8	8	7	8	8

De respondenten hebben de interventie zeer positief beoordeeld. Gemiddeld gaven de respondenten de Cannabisshow een 7.7 en 96% van de ondervraagden vond de Cannabisshow leuk om te zien. Daarnaast gaf ongeveer tweederde (64%) van de ondervraagden aan nieuwe dingen geleerd te hebben. De antwoorden op de stellingen staan weergegeven in *Tabel 13*.

Tabel 13 *Stellingen met betrekking tot de Cannabisshow*

	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal Eens
<i>Ik vond de Cannabisshow leuk om te zien</i>	2%	4%	53%	41%
<i>Ik heb door de Cannabisshow nieuwe dingen geleerd</i>	7%	29%	46%	18%

Bij de vergelijking van de antwoorden op de stellingen van blowers niet-blowers apart is te zien dat blowers vaker dan niet-blowers aangeven de Cannabisshow leuk te vinden (100% vs 91%). Niet-blowers geven echter vaker aan nieuwe dingen geleerd te hebben dan blowers (73% vs 47%). De antwoorden van blowers en niet-blowers staan in *Tabel 14*.

Tabel 14 *Antwoorden van blowers en niet-blowers apart op stellingen met betrekking tot de Cannabisshow*

	Helemaal oneens		Oneens		Eens		Helemaal Eens	
	blower	Niet-blower	blower	Niet-blower	Blower	Niet-blower	Blower-	Niet-blower
<i>Ik vond de Cannabisshow leuk om te zien</i>	0%	0%	2%	9%	50%	67%	50%	24%
<i>Ik heb door de Cannabisshow nieuwe dingen geleerd</i>	15%	3%	38%	24%	29%	64%	18%	9%

Wanneer naar de antwoorden op de stellingen voor jongens en meisjes apart gekeken wordt, is te zien dat meisjes iets vaker aangeven de Cannabisshow leuk te vinden dan jongens (100% vs 91), geen één meisje heeft overigens aangegeven de Cannabisshow niet leuk te vinden. Jongens geven echter iets vaker aan dan meisjes dat zij nieuwe dingen in de Cannabisshow hebben geleerd (66% vs 60%). De antwoorden op de stellingen van jongens en meisjes afzonderlijk staan vermeld in *Tabel 15*.

Tabel 15 *Antwoorden van jongens en meisjes apart op stellingen met betrekking tot de Cannabisshow*

	Helemaal oneens		Oneens		Eens		Helemaal Eens	
	J	M	J	M	J	M	J	M
<i>Ik vond de Cannabisshow leuk om te zien</i>	2%	0%	6%	0%	52%	50%	39%	50%
<i>Ik heb door de Cannabisshow nieuwe dingen geleerd</i>	6%	10%	28%	30%	48%	40%	18%	20%

9.3 Samenvatting resultaten¹²⁴

Evidente effecten

<i>Determinant</i>	<i>Resultaat</i>	<i>ES hele groep</i>	<i>ES blowers</i>	<i>ES niet- blowers</i>	<i>ES jongens</i>	<i>ES meisjes</i>
Kennis	Kennis in de interventiegroep is significant verbeterd	++	+++	++	+++	++
Beschrijvende norm	Beschrijvende norm in de interventiegroep is significant verbeterd	+++	+++	++	+++	+++
Eigeneffectiviteit	Eigeneffectiviteit is significant verbeterd in de interventiegroep, behalve onder jongeren van Surinaams/Antilliaanse afkomst	-	++	-	-	-
Attitude: Als je wel eens blowt ben je een verslaafde	Blowers in de interventiegroep zijn het op de nameting vaker eens met deze stelling dan blowers in de controlegroep	-	++	-	-	-
Gebruik	In de interventiegroep werd in de week na de interventie significant minder gebruikt dan in de controlegroep	+++	+++	-	-	-
	In de interventie groep werd op de nameting significant minder dagelijks en wekelijks gebruikt dan in de controlegroep	++	++	-	-	-

¹²⁴ Significante resultaten interventiegroep vergeleken met controlegroep

+ = kleine Effect size

++ = middelgrote Effect size

+++ = grote Effect size

- = geen significant effect

Indicaties voor effecten

<i>Item</i>	<i>Resultaat</i>	<i>ES hele groep</i>	<i>ES blowers</i>	<i>ES niet- blowers</i>	<i>ES jongens</i>	<i>ES meisjes</i>
Motivatie om te schikken	In de interventiegroep werd op de nameting significant hoger gescoord dan in de controlegroep, terwijl de voormetingen niet significant verschilden	++	-	-	-	-
Eigeneffectiviteit	Eigeneffectiviteit is in de interventiegroep op de nameting significant hoger onder blowers en meisjes, terwijl de voormetingen niet verschilden	-	++	-	-	++
Attitude: Als je wel eens blowt ben je een verslaafde	In de interventiegroep is men het significant vaker eens met deze stelling op de nameting	++	-	-	++	-
Motivatie om te schikken: Het maakt mij niet uit wat mijn ouders er van vinden dat ik blow	In de interventiegroep was men op de nameting het significant vaker oneens met deze stelling	++	++	-	-	-
Motivatie om te schikken: Ik vind het belangrijk dat mijn familie (broers, zussen, neven, nichten etc.) het okay vindt dat ik blow	Jongens in de interventiegroep scoren op de nameting hoger op deze stelling dan jongens in de controlegroep	-	-	-	++	-

Indicaties voor effecten

<i>Item</i>	<i>Resultaat</i>	<i>ES hele groep</i>	<i>ES blowers</i>	<i>ES niet- blowers</i>	<i>ES jongens</i>	<i>ES meisjes</i>
Eigeneffectiviteit: Ik vind het moeilijk om aan hasj of wiet te komen	Niet-blowers in de interventiegroep gaven op de nameting vaker aan het hiermee oneens te zijn.	-	-	++	-	-
Morele norm: Blowen is tegen mij principes	In de interventiegroep is men het op de nameting vaker oneens met deze stelling	++	-	-	-	-
Intentie: Ik ga alleen blowen als ik op een vertrouwde plek ben	Blowers in de interventiegroep zijn het hier op de nameting vaker mee eens	-	++	-	-	-
Intentie: Als ik ga blowen, doe ik het alleen als ik me relaxt voel	Blowers in de interventiegroep zijn het hier op de nameting vaker mee eens	-	-	-	-	+++
Intentie: Als ik ga blowen doe ik het alleen in mijn vrije tijd	Blowers in de interventiegroep zijn het hier op de nameting vaker mee eens	-	-	-	-	++

9.4 Conclusie

Uit de resultaten blijkt dat de interventie zowel op gedrag als op diverse determinanten effect heeft gehad. Hierbij werden sommige effecten geconstateerd voor de groep als geheel, andere voor blowers, niet-blowers, jongens of meisjes afzonderlijk. Er werden evidente effecten op gebruik, kennis, beschrijvende norm, eigeneffectiviteit en een aspect van attitude gevonden. Daarnaast werden mogelijke indicaties van effecten op motivatie om te schikken, morele norm en intentie gevonden. Op verwachte consequentie en subjectieve norm is geen effect geconstateerd.

In de week na de Cannabisshow is het gebruik aanzienlijk afgenomen onder degenen die de show gezien hadden. Daarnaast werd in deze groep na de Cannabisshow ook minder dagelijks en wekelijks gebruik gerapporteerd.

Op intentie van hoe vaak, hoeveel en wanneer blowen is geen effect gevonden. Op basis van de *Theorie van gepland en beredeneerd gedrag* was dit wel te verwachten, zeker met het oog op de gevonden effecten op gebruik (gedrag). Uit de resultaten blijkt echter dat in deze doelgroep intentie vaak weinig zegt over daadwerkelijk (blow)gedrag, dit bleek al eerder uit ander onderzoek (Albarracin, Johnson & Muellerleile, 2001). Op basis van de resultaten kan geconcludeerd worden dat in dit geval intentie geen goede voorspeller van gedrag is. Er is wel een aantal indicaties voor effecten gevonden op intentie wat betreft verstandiger omgaan met blowen. Dit gold vooral voor meisjes. Daadwerkelijk gedrag wat betreft verantwoorder blowen is niet gemeten, over een mogelijk verband met intentie op dit gebied kunnen daarom geen uitspraken worden gedaan.

Naast de effecten op gedrag, zijn ook effecten op een aantal gedragsdeterminanten gevonden. Zo blijkt uit de resultaten dat in de groep die de Cannabisshow heeft gezien, kennis aanzienlijk verbeterd is. Dit werd ook voor blowers en niet-blowers en jongens en meisjes apart gevonden. Opvallend is dat dit effect sterker voor blowers dan voor niet-blowers was. Beschrijvende norm is in de interventiegroep eveneens positief beïnvloed. Ook hier is het effect op blowers sterker dan onder niet-blowers. Blowers schatten voor de interventie het percentage Amsterdamse jongeren dat blowt ook aanmerkelijk hoger in dan niet-blowers. Na de interventie waren de geschatte percentages aanmerkelijk gedaald en ongeveer gelijk voor blowers en niet-blowers, hiermee is de beschrijvende norm positief beïnvloed. De groep die de show had gezien, had na de show ook een hogere eigeneffectiviteit. Opmerkelijk was dat dit niet gold voor jongeren van Surinaams/Antilliaanse afkomst. Ook is gebleken dat een aspect van attitude negatief beïnvloed is door de Cannabisshow, dit is in overeenstemming met wat verwacht werd.

Niet-blowers hebben mogelijk na de Cannabisshow het idee dat zij makkelijker aan hasj of wiet kunnen komen, dit effect was echter klein. Dit lijkt een logisch gevolg van het openlijk spreken en kennis overdragen over cannabis. Uit de resultaten blijkt duidelijk dat de Cannabisshow geen negatief effect heeft op niet-blowers wat betreft intentie of gebruik. Dat de interventie op niet-blowers een omgekeerd, ongewenst effect zou hebben is dus niet aannemelijk.

Verder zijn op diverse aspecten van determinanten indicaties voor effecten gevonden, alleen op positieve/negatieve consequentie en subjectieve norm is geen enkel significant effect gevonden. Voor de meeste effecten gold dat deze sterker waren voor blowers dan voor niet-blowers. Opvallend was dat werd gevonden dat jongeren na het zien van de Cannabisshow waarschijnlijk meer geneigd zijn om zich te schikken naar de mening van anderen. Dit is tegengesteld aan wat op basis van de *Theory of planned behavior* verwacht werd, maar is wel goed te verklaren. Uit de resultaten blijkt namelijk dat jongeren met een lage motivatie om te schikken juist vaker blowen, terwijl jongeren met een hoge motivatie om te schikken minder vaak blowen. Dat de motivatie om te schikken door de interventie verhoogd is, is in dit licht bezien dus positief.

Tot slot blijkt uit de resultaten dat jongeren de Cannabisshow over het algemeen zeer positief evalueren. Blowers en meisjes geven iets vaker aan de Cannabisshow leuk te vinden dan jongens en niet-blowers. Jongens en niet-blowers geven echter vaker aan nieuwe dingen geleerd te hebben.

10. Discussie

Uit de resultaten van zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve deel van deze studie, zijn duidelijke effecten van de Cannabisshow gevonden op gebruik en een aantal determinanten van gedrag. Duidelijk is in elk geval dat de interventie op diverse wijzen informatie heeft overgedragen en dat veel van deze informatie is onthouden en jongeren aan het denken heeft gezet. Vooral in deze doelgroep, waarin veel jongeren problemen hebben met aandacht, concentratie en informatieverwerking (Mombarg, 2007), zijn deze effecten boven verwachting. Ook niet onbelangrijk is de zeer positieve evaluatie van deze interventie. Het belang van doelgroep participatie komt hierbij ook sterk naar voren. Jongeren hebben in de interviews aangegeven dat zij zich juist door peers meer gehoord en serieus genomen voelen en dat zij meer van hen aannemen. Een ander groot voordeel van doelgroep participatie is de bijdrage die de doelgroep aan het onderzoek heeft geleverd. Jongeren uit de doelgroep zijn uitgebreid betrokken bij het construeren van de vragenlijst en het uitvoeren van de metingen en dit lijkt de validiteit ten goede te zijn gekomen.

Onder jongeren van Surinaams/Antilliaanse afkomst werd geen effect op eigeneffectiviteit gevonden, terwijl dit onder de rest van de jongeren wel gevonden werd. Dit resultaat is vooral opvallend omdat de peer-educators van Surinaams/Antilliaanse afkomst waren; logischer lijkt dat zij juist een sterker appèl op jongeren van gelijke afkomst doen. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn dat jongeren van Surinaams/Antilliaanse afkomst om culturele redenen minder geneigd zijn om openlijk toe te geven dat zij bijvoorbeeld in bepaalde situaties moeilijk 'nee' kunnen zeggen. Anderzijds dient bij deze uitkomst opgemerkt te worden dat deze slechts onder een relatief klein aantal respondenten gevonden is. Vervolgonderzoek kan zich nadrukkelijker richten op mogelijke verschillen in determinanten van cannabisgebruik tussen verschillende etniciteiten.

Een nadeel van deze studie is, dat er geen follow-up meting heeft plaatsgevonden. Dit was door praktische omstandigheden helaas onmogelijk. Alle gevonden effecten waren echter middelgroot of groot. Tot op heden zijn de in vergelijkbaar onderzoek gevonden effecten –als deze er al waren- klein of triviaal. Uit deze eerdere studies blijkt tevens dat er een trend is waarbij effecten na verloop van tijd afnemen (Cuijpers, Scholten & Conijn, 2006). De grootte van de gevonden effecten in deze studie vormen daarom een sterke aanwijzing voor effectiviteit op langere termijn. Inmiddels is een follow-up studie gestart.

Er dient tevens een kanttekening geplaatst te worden bij het resultaat op frequentie van gebruik. Op de nameting is gevraagd naar de frequentie van gebruik in de afgelopen maand,

terwijl deze periode overlap vertoont met de periode voor de interventie; afname in gebruik wordt logischerwijs pas na de interventie verwacht. Ondanks dat het jammer is dat de frequentie niet alleen over de periode na de interventie is gemeten, is het niet zo dat het gevonden resultaat afgezwakt moet worden. Immers, het feit dat de frequentie toch gemiddeld omlaag is gegaan in vergelijking met de controlegroep impliceert juist dat de afname in frequentie in de laatste week dusdanig groot is, dat deze het gemiddelde verlaagt.

Ondanks dat de gebruikte vragenlijst vooraf uitgebreid gepre-test is, is het vooraf moeilijk te voorspellen hoe betrouwbaar en valide het meetinstrument is. Zelfrapportage kan om verschillende redenen een vertekend beeld geven en daarbij komt dat veel respondenten moeite met aandacht, concentratie en lezen hebben. Om deze reden is een aantal jongeren dat de Cannabisshow had gezien ook geïnterviewd. Tijdens de data-analyse bleek echter dat de vragenlijst valide en betrouwbaar was. Het laten participeren van de doelgroep door gebruik te maken van focusgroepen is dus zinvol geweest. Tevens kwamen de resultaten van interviews goed overeen met de resultaten van het kwantitatieve onderzoek.

Uit deze studie zijn veel interessante resultaten naar voren gekomen. Opvallend is hierbij dat gebleken is dat de veelgebruikte *Theory of planned behavior* slechts gedeeltelijk toepasbaar is op risicovol cannabisgebruik onder jongeren met een multiculturele achtergrond. Deze studie had uitsluitend als doel om na te gaan of de Cannabisshow een effectieve interventie is, daarom wordt in deze verslaglegging niet dieper ingegaan op de betekenis van de gevonden resultaten voor het theoretisch kader.

Op basis van de bevindingen in deze studie kan vastgesteld worden dat de Cannabisshow in elk geval op korte termijn een effectieve interventie is, het ligt in de lijn der verwachting dat dit op langere termijn ook zo is. Daarnaast ervaart de doelgroep de interventie ook nog eens als leuk en leerzaam. Het is hierbij van belang om op te merken dat op basis van deze bevindingen geen uitspraken over het effect van een dergelijke interventie op andere doelgroepen gedaan kan worden. Het is dan ook inherent aan doelgroep participatie om een interventie voor elke afzonderlijke doelgroep specifiek toepasbaar te maken, door deze bij alle facetten van het opzetten en uitvoeren van een interventie te betrekken.

11. Aanbevelingen

Op basis van de uitkomsten van deze studie kunnen diverse methodologische en inhoudelijke aanbevelingen worden gedaan. In eerste plaats onderstreept dit onderzoek het belang van doelgroep participatie. Dit blijkt niet alleen uit de gevonden effecten in het kwantitatieve onderzoek, maar destemee uit de interviews met de jongeren. Zonder uitzondering gaven zij aan zich bij peers meer op hun gemak te voelen en makkelijker dingen van hen aan te nemen. Zij voelen zich door peers gehoord en begrepen. Een ander belangrijk pluspunt van de interventie dat in deze gesprekken naar voren is gekomen, is het interactieve aspect van de Cannabisshow. De meeste jongeren gaven aan dat zij juist hierdoor goed hun aandacht er bij konden houden, terwijl zij dit normaal gesproken niet zo makkelijk vinden. Daarnaast gaf het hen ook het gevoel dat hun mening er toe doet en dat zij ook wat in te brengen hebben. Opvallend was dat de educatieve onderdelen, juist omdat deze interactief waren, over het algemeen positiever ontvangen werden dan de entertainment onderdelen die meer passief waren. Interactie heeft, naast het beter laten beklijven van informatie dus ook als voordeel dat het de aandacht trekt en vasthoudt en jongeren het gevoel geeft serieus genomen te worden. Een leerpunt is verder dat de interventie niet te lang, maar maximaal één a anderhalf uur moet duren. Uit zowel het kwantitatieve onderzoek als uit de interviews blijkt dat jongeren veel informatie onthouden en hier ook over nadenken. Om deze reden moet nauwkeurig zorg gedragen worden voor de juistheid van de informatie die de peer-educator verschaft. Wanneer een peer-educator onvoldoende kennis heeft, bestaat het risico dat hij of zij onjuiste informatie overdraagt en zo bijvoorbeeld mythes rondom cannabisgebruik verspreidt of in stand houdt.

Op basis van de bevindingen van deze studie kunnen, zoals al eerder aangegeven vraagtekens geplaatst worden bij de toepasbaarheid van de *Theory of planned behavior* als gedragsverklaringsmodel op de doelgroep van deze studie. Gerrard, Gibbons en Cleveland (2006) dragen een interessante aanvullende theorie aan. Volgens hen geldt naast *intentie* voornamelijk in sociale situaties dat *bereidheid* om risicovol gedrag te vertonen ook een voorspellende factor van gedrag is. Deze voorspeller is reactief op situaties in plaats van gepland. Belangrijk hierbij is het sociale imago dat het betreffende gedrag heeft. Zo is gebleken dat positieve prototypes (sociaal imago) een voorspeller zijn van meer bereidheid om alcohol te drinken, maar niet van intentie. Dit terwijl het drinkgedrag van ouders een direct verband laat zien met intentie maar niet met bereidheid (Ouellette, Gerrard & Reis-Bergan, 1999). Het sociale imago lijkt dus juist in sociale situaties, waarin ook

cannabisgebruik veel voorkomt, een belangrijke rol te spelen. In de Cannabisshow zijn diverse aspecten opgenomen die zich richten op het sociale imago van blowen. Gezien de uitkomsten van zowel het kwantitatieve als het kwalitatieve deel van deze studie, zou de theorie van Gerrard et al. (2006) in verder onderzoek naar interventies gericht op deze doelgroep nadrukkelijker aandacht moeten krijgen.

Verder zou het interessant zijn om de Cannabisshow met een andere interventie te vergelijken. Zo zou vastgesteld kunnen worden of de Cannabisshow van toegevoegde waarde is aan andere, veelgebruikte voorlichtingsmethoden. Tot slot is het van belang om ook de effecten op langere termijn vast te stellen. Een follow-up van dit onderzoek zou daarom grote toegevoegde waarde hebben.

12. Literatuurlijst

- Ajzen, I. & Fishbein, M. (1975). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. New Jersey; Prentice Hall.
- Albarracín D., Johnson, B.T., Fishbein, M. & Muellerleile, P.A. (2001). Theories of reasoned action and planned behavior as models of condom use: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 127, 142-161.
- Audrey, S., Holliday, J. & Campbell, R. (2006). It's good to talk: Adolescent perspectives of an informal, peer-led intervention to reduce smoking. *Social Science & Medicine*, 63, 320-334.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action; A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
- Beck, L. & Ajzen, I. (1991). Predicting dishonest actions using the theory of planned behavior. *Journal of research in personality*, 25, 285-301.
- Bleeker, A.M. & Jamin, J. (2003). *Peer education at dance events. 'Unity' do it yourself guide*. Amsterdam: Jellinek Amsterdam.
- Campbell, R., Starkey, F., Holliday, J., Bloor, M., Parry-Langdon, N., Hughes, R. & Moore, L. (2008). An informal school-based peer-led intervention for smoking prevention in adolescence (ASSIST): a cluster randomised trial. *Lancet*, 371, 1595-1602.
- Cohen, J. (1992). Quantitative methods in Psychology, A power primer. *Psychological Bulletin*, 112, 155-159.
- Conner, M. & McMillan, B. (1999). Interaction effects in the theory of planned behavior: Studying cannabis use. *British Journal of Social Psychology*, 38, 195-222.
- Cuijpers, P., Jonkers, R., De Weerd, L. & de Jong, A. (2002) The effects of drug abuse prevention at school: The Healthy School and Drugs' project. *Addiction*, 97, 67-73.
- Cuijpers, P., Scholten, M. & Conijn, B. (2006) *Verślavingspreventie, een overzichtstudie*. ZonMw.
- De Graaff, D. (2003). Zomercampagne 2002. "Ben jij sterker dan drank?". Evaluatie van de peer benadering. Haarlem: ResCon.
- Donaldson, S.I., Sussman, S., Mackinnon, D.P., Severson, H.H., Glynn, T., Murray, D.M. & Stone, E.J. (1996). Drug abuse prevention programming; do we know what content works? *American Behavioral Scientist*, 39, 868-883.
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Gerrard, M., Gibbons, F.X. Stock, M.L, Van de Lune, L.S. & Cleveland, M.J. (2005). Images of smokers and willingness to smoke among African-American pre-adolescents: An application of the prototype/willingness model of adolescent health risk behavior to smoking initiation. *Pediatric Psychology*, 30, 205-318.
- Jonkers, R., De Weerd, L., Nierkens, V. & Jongkind S. (1999). De gezonde school en genotmiddelen 1995-98. Eindevaluatie. Haarlem: ResCon.
- McDonald, J., Roche, A. M., Durbridge, M., & Skinner, N. (2003). *Peer education: From evidence to practice*. National Centre for Education and Training on Addiction (NCETA). ISBN 1 876897 03 1.
- McGuire, W. J. (1985). Attitudes and attitude change. In: G. Lindzey & E. Aronson, eds. *The handbook of social psychology*, 3rd Ed., Vol. 2. New York: Random House: 233-346.
- McMillan, B. & Conner, M. (2003). Applying an extended version of the theory of planned

- behavior to illicit drug use among students. *Journal of Applied Social Psychology*, 33, 1662-1683.
- Mombarg, R. (2007). Hulp op maat voor leerlingen met leerproblemen in het vmbo: een Effectstudie. Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen.
- Monshouwer, K., Van Laar, M., Van Leeuwen, L., Verdurmen, J. & Vollebergh, W. (2007). Substance Use Among Adolescents in Special Education and Residential Youth Care. ZonMw-programma Risicogedrag en afhankelijkheid, lopende studie.
- Mellanby, A., Rees, J. & Tripp, J. Peer-led and adult-led school education: a critical review of available comparative research. *Health Education Research*, 15, 533-545.
- Noijen, J. (2005). *Handboek Unity, opzetten en uitvoeren van peer-educatie in het uitgaanscircuit*. Rozenberg Publishers. ISBN 90 5170 966 8.
- Ouellette, J.A., Gerrard, M., Gibbons, F.X. & Reis-Bergan, M. (1999). Parents, peers and prototypes: Antecedents of adolescent alcohol expectancies, alcohol consumption, and alcohol related life problems. *Psychology of Addicted behaviors*, 13, 183-197.
- Petty, R.E. & Cacioppo, J.T. (1986). The elaboration likelihood model of persuasion. *Advances in experimental social psychology*, 19, 123-205.
- Prochaska, J.O. & DiClemente, C.C. (1982) Transtheoretical therapy: Toward a more integrative model of change. *Psychotherapy: theory, research and practice*, 19, 276-288.
- Rosenstock, I.M. (1974). Historical origins of the health belief model. *Health Education Monographs*, 2, 1-8.
- Sloane, B. & Zimmer, C. (1993). The power of peer health education. *Journal of American College Health*, 41, 241-245.
- Smit, F., Cuijpers, & Lemmers L.(2003). Same prevention, different effects? Effect modification in an alcohol misuse prevention project among high-school juniors. *Drugs: Education, Prevention and policy*, 10, 185-193.
- Spapen, S.& de Weerd, I. (2000). Evaluatie van de zomercampagne 2000. "Ben jij sterker dan drank?". Haarlem: ResCon.
- Ten Holt, S. & Jezek, R. (2002). *Naar een definitie van peer-projecten*. Utrecht: Trimbo-instituut.
- Tresidder, J. & McDonald, D. (2005). Peer education: popular but not proven? *Of Substance: the national magazine on alcohol, tobacco and other drugs*, 3, 26-27.
- Van den Putte, S.J.H.M., R.M.A. Steevens (2004). Effectevaluatie cannabis campagne Trimbo-instituut. Intern rapport.
- Vries, H. de, Dijkstra, M., Kuhlman, P. (1988). Self-efficacy: the third factor besides attitude and subjective norm as a predictor of behavioural intentions. *Health education*, 3, 273-282.
- Ward, J., Hunter, G. & Power, R. (1997). Peer education as a means of drug prevention and education among young people. *Health Education Journal*, 56, 251-263.
- Webster, R.A., Hunter, M. & Keats, J.A. (2002). Evaluating the effects of a peer support programme on adolescents' knowledge, attitudes and use of alcohol and tobacco. *Drug and Alcohol Review*, 21, 7-16.
- Weiner, B. (1986). *An attributional theory of motivation and emotion*. New York: Springer-Verlag.
- Wesselink, K. & Korf, D. (2005). *Soetoe en Skaffa*. FORUM, Utrecht.
- Wouters, M. & Korf, D.(2004). *Wiet Wijs, Cannabisgebruik bij jongeren in speciaal onderwijs in Amsterdam*. Jellinek Preventie Amsterdam

13. Bijlagen

13.1 Vragenlijst voormeting

Hallo!

Voor je ligt een vragenlijst over blowen en hoe jij daar mee om gaat.

Lees voor je begint met invullen eerst het volgende:

* Deze vragenlijst is bedoeld voor blowers én niet-blowers. Als je nog nooit geblowd hebt, probeer dan bij de vragen over blowen het antwoord aan te kruisen *hoe jij denkt dat het zou zijn* als je wel zou blowen. Ook jouw antwoorden zijn belangrijk!

* Je hoeft nergens je naam op te schrijven (het is anoniem). Je ouders of leraren komen niet te weten wat jij hebt ingevuld. (Niemand kan er dus achter komen welke vragenlijst jij hebt ingevuld)

* Je krijgt geen cijfer voor deze vragenlijst. Er zijn geen goede of slechte antwoorden. We vragen alleen maar eerlijke antwoorden.

* Vul alle vragen in. Pas op dat je niet per ongeluk een vraag of bladzijde over slaat.

* Kruis bij alle vragen het hokje aan dat het beste bij je antwoord past.

* Heb je nog vragen? Begrijp je een vraag niet? Of heb je hulp nodig? Vraag dan hulp aan de persoon die de vragenlijst heeft uitgedeeld. Die helpt je graag.

- **1. Ik ben een** jongen
 meisje

- **2. Wat is je geboortedatum?**

.....-.....-.....

dag-maand-jaar

- **3. Wat doe je graag in je vrije tijd?**

*Je mag meerder antwoorden aankruisen

- Bioscoopje pakken
- Naar de kroeg
- Msnen
- Sporten
- Gamen
- Dansen in een club
- In de coffeeshop hangen
- Met vrienden bij iemand thuis chillen
- Op straat zijn
- Naar het buurtcentrum
- Familie bezoeken
- Winkelen
- Iets anders:.....

Deze vragenlijst gaat over blowen. Als je wel eens geblowd hebt, vul dan vraag 4 tot en met 8 in. Als je nog nooit geblowd hebt, vul dan bij vraag 4 'nee' in en ga verder bij vraag 9.

- **4. Heb je wel eens hasj of wiet geblowd?**

- Nee..... **Ga dan verder bij vraag 9**
- Ja..... Wanneer voor het laatst?

- afgelopen week
- afgelopen maand
- afgelopen jaar
- langer geleden

- **5. Hoe vaak blow je hasj of wiet?**

- Dagelijks
- Wekelijks
- Maandelijks
- Jaarlijks
- Minder

- **6. Wanneer blow je?**

* Je mag meerdere antwoorden aankruisen

- Alleen in het weekend
- Tijdens het uitgaan
- Doordeweeks na schooltijd
- Tijdens schooltijd
- Tijdens werk
- Voor het slapen gaan
- Anders, namelijk.....

 7. Hoeveel blow je ongeveer per keer?

- Een paar trekjes
- Eén joint
- Twee joints
- Drie joints
- Vier of meer joints

 8. Kleur het vakje dat overeenkomt met jouw mening

	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
A. Van blowen word ik meer relaxt	☐	☐	☐	☐
B. Het maakt mij niet uit of anderen blowen, als ik er geen zin in heb, doe ik het niet	☐	☐	☐	☐
C. Ik vind het belangrijk wat mijn vrienden er van vinden dat ik blow	☐	☐	☐	☐
D. Als je wel eens blowt, ben je een verslaafde	☐	☐	☐	☐
E. Er is niks mis met blowen	☐	☐	☐	☐
F. Ik denk dat mijn ouders het erg zouden vinden dat ik blow	☐	☐	☐	☐
G. Door blowen kan ik ziek of misselijk worden	☐	☐	☐	☐
H. Je hoort er op school bij als je blowt	☐	☐	☐	☐
I. Blowen is 'niet cool'	☐	☐	☐	☐
J. Blowen tijdens schooltijd vind ik niet echt een probleem	☐	☐	☐	☐
K. Als iemand me een joint aanbiedt, vind ik het moeilijk om nee te zeggen	☐	☐	☐	☐

	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
L. Ik vind het belangrijk dat mijn familie (broers, zussen, neven, nichten etc.) het okay vindt dat ik blow	☐	☐	☐	☐
M. Ik vind het lastig om niet te blowen als ik me slecht voel	☐	☐	☐	☐
N. Ik schaam me niet als ik in het openbaar blow	☐	☐	☐	☐
O. Mijn vrienden zouden er wat van zeggen als ik stoned in de klas zou zitten	☐	☐	☐	☐
P. Blowen zorgt er voor dat ik een leuke tijd heb met mijn vrienden	☐	☐	☐	☐
Q. Het maakt me niets uit wat mijn ouders ervan vinden dat ik blow	☐	☐	☐	☐
R. Ik vind het moeilijk om aan hasj of wiet te komen	☐	☐	☐	☐
S. Ik vind blowen positief	☐	☐	☐	☐
T. Ik voel me schuldig als ik blow	☐	☐	☐	☐
U. Door blowen presteer ik slechter op school	☐	☐	☐	☐
V. Het kan me niks schelen wat anderen er van vinden als ik blow	☐	☐	☐	☐
W. Mijn vrienden vinden het okay dat ik blow	☐	☐	☐	☐
X. Blowen is tegen mijn principes * bijvoorbeeld geloof, opvoeding, sport	☐	☐	☐	☐

GA NU VERDER NAAR VRAAG 10!

 9. Kleur het vakje dat overeenkomt met jouw mening

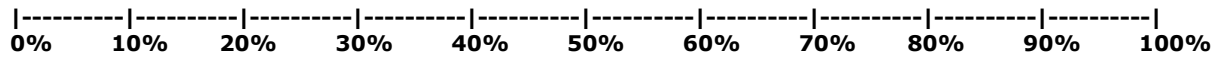
	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
A. Van blowen word je meer relaxt	☐	☐	☐	☐
B. Het maakt mij niet uit of anderen blowen, als ik er geen zin in heb, doe ik het niet	☐	☐	☐	☐
C. Ik vind het belangrijk wat mijn vrienden er van vinden als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
D. Als je wel eens blowt, ben je een verslaafde	☐	☐	☐	☐
E. Er is niks mis met blowen	☐	☐	☐	☐
F. Ik denk dat mijn ouders het erg zouden vinden als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
G. Door blowen kan je ziek of misselijk worden	☐	☐	☐	☐
H. Je hoort er op school bij als je blowt	☐	☐	☐	☐
I. Blowen is 'niet cool'	☐	☐	☐	☐
J. Blowen tijdens schooltijd vind ik niet echt een probleem	☐	☐	☐	☐
K. Als iemand me een joint aanbiedt, vind ik het moeilijk om nee te zeggen	☐	☐	☐	☐
L. Ik vind het belangrijk dat mijn familie (broers, zussen, neven, nichten etc.) het okay vindt als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
M. Ik vind het lastig om niet te blowen als ik me slecht voel	☐	☐	☐	☐
N. Ik zou me niet schamen als ik in het openbaar zou blowen	☐	☐	☐	☐

	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
O. Mijn vrienden zouden er wat van zeggen als ik stoned in de klas zou zitten	☐	☐	☐	☐
P. Blowen zorgt er voor dat je een leuke tijd kan hebben met je vrienden	☐	☐	☐	☐
Q. Het maakt me niets uit wat mijn ouders ervan vinden als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
R. Ik vind het moeilijk om aan hasj of wiet te komen	☐	☐	☐	☐
S. Ik vind blowen positief	☐	☐	☐	☐
T. Ik zou me schuldig voelen als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
U. Door blowen presteer je slechter op school	☐	☐	☐	☐
V. Het kan me niks schelen wat anderen er van vinden als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
W. Mijn vrienden vinden het okay als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
X. Blowen is tegen mijn principes * bijvoorbeeld geloof, opvoeding, sport	☐	☐	☐	☐

Beantwoord de volgende vragen, het maakt niet uit of je wel of niet hebt geblowd.

 10. Hoeveel procent van de jongeren in Amsterdam van jouw leeftijd heeft ooit wel eens geblowd denk je?

* Omcirkel het goede getal onder de lijn.

* Voorbeeld: niemand = 0%, de helft = 50 en iedereen = 100%

* Vul altijd wat in, ook al is het maar een gok!

 11. De meeste jongeren op school hebben wel eens geblowd

* omcirkel 1 getal

1	2	3	4
Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens

 12. Hoeveel van je vrienden blowen?

- niemand
- eentje
- een paar
- ongeveer de helft
- de meesten
- allemaal

 13. Hoe vaak blowen je vrienden?

- dagelijks
- wekelijks
- maandelijks
- jaarlijks
- minder
- ze zijn gestopt met blowen
- ze hebben nog nooit geblowd

 14. Hoeveel van je familieleden (bijvoorbeeld broers, zussen, neven en nichten) blowen?

- niemand
- eentje
- een paar
- de helft
- de meesten
- allemaal

 15. Hoe vaak ben je van plan de komende maanden te blowen?

- dagelijks
- wekelijks
- maandelijks
- jaarlijks
- minder
- niet

 16. Als je zou gaan blowen de komende maanden, wanneer zou je dat dan doen?

* Je mag meerdere antwoorden aankruisen

- Ik blow niet
- Alleen in het weekend
- Tijdens het uitgaan
- Doordeweeks na schooltijd
- Tijdens schooltijd
- Tijdens werk
- Voor het slapen gaan
- Anders, namelijk.....

 17. Als je gaat blowen de komende maanden, hoeveel trekjes/jointjes denk je dat je dan per keer zal gaan roken?

- Een paar trekjes
- Een joint
- Twee joints
- Drie joints
- Vier of meer joints
- Niet

 18

	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
A. Als ik ga blowen doe ik het alleen als ik me relaxt voel	☐	☐	☐	☐
B. Als ik ga blowen doe ik het alleen in mijn vrije tijd	☐	☐	☐	☐
C. Ik ga niet blowen als ik de volgende dag vroeg op moet	☐	☐	☐	☐
D. Ik ga alleen blowen als ik op een vertrouwde plek ben	☐	☐	☐	☐
E. Als ik ga blowen, rook ik alleen nog kwaliteit	☐	☐	☐	☐

19. Wat weet jij over blowen?

Eén joint is slechter voor je gezondheid dan één sigaret.

- Waar
- Niet waar

Na het roken van één joint mag je nog deelnemen aan het verkeer.

- Waar
- Niet waar

Je wordt stoneder als je de rook van een joint langer in je longen houdt.

- Waar
- Niet waar

Je kunt verslaafd raken aan cannabis.

- Waar
- Niet waar

Tot slot willen we graag nog een paar algemene dingen van je weten.

 1. In welk stadsdeel woon je?

.....

 2. In welk land ben je geboren?

.....

 3. Wat is je afkomst?

*De landen staan op alfabetische volgorde

- Antilliaans
- Arubaans
- Marokkaans
- Nederlands
- Surinaams
- Turks
- Anders:.....

 4. In welke cultuur voel jij je het meest thuis?

* De namen staan op alfabetische volgorde

Ik voel me het meest....

- Amsterdams
- Antilliaans, Arubaans
- Marokkaans
- Nederlands
- Surinaams
- Turks
- Weet niet
- Anders:.....

13.2 Vragenlijst nameting interventiegroep

Hallo!

Voor je ligt een vragenlijst over blowen en hoe jij daar mee om gaat.

Lees voor je begint met invullen eerst het volgende:

- * Deze vragenlijst is bedoeld voor blowers én niet-blowers. Als je nog nooit geblowd hebt, probeer dan bij de vragen over blowen het antwoord aan te kruisen *hoe jij denkt dat het zou zijn* als je wel zou blowen. Ook jouw antwoorden zijn belangrijk!**
- * Je hoeft nergens je naam op te schrijven (het is anoniem). Je ouders of leraren komen niet te weten wat jij hebt ingevuld. (Niemand kan er dus achter komen welke vragenlijst jij hebt ingevuld)**
- * Je krijgt geen cijfer voor deze vragenlijst. Er zijn geen goede of slechte antwoorden. We vragen alleen maar eerlijke antwoorden.**
- * Vul alle vragen in. Pas op dat je niet per ongeluk een vraag of bladzijde over slaat.**
- * Kruis bij alle vragen het hokje aan dat het beste bij je antwoord past.**
- * Heb je nog vragen? Begrijp je een vraag niet? Of heb je hulp nodig? Vraag dan hulp aan de persoon die de vragenlijst heeft uitgedeeld. Die helpt je graag.**

- **1. Ik ben een** jongen
 meisje

- **2. Wat is je geboortedatum?**

.....-.....-.....

dag-maand-jaar

- **3. Wat is je favoriete muziekstijl?**

* Je mag meerdere antwoorden aankruisen

- R&B
- Reaggae
- Techno
- Dancehall
- Reggaeton
- Arabisch
- Latin
- Hiphop
- Salsa
- Dance
- Drum 'n bass
- Nederlandstalig
- Popmuziek
- Rock
- Jazz
- Anders.....

Deze vragenlijst gaat over blowen. Als je wel eens geblowd hebt, vul dan vraag 4, 5 en 6 in. Als je nog nooit geblowd hebt, vul dan bij vraag 4 'nee' in en ga verder bij vraag 7.

- **4. Heb je wel eens hasj of wiet geblowd?**

- Nee..... **Ga dan verder bij vraag 7**
 Ja..... Wanneer voor het laatst?

- afgelopen week
- afgelopen maand
- afgelopen jaar
- langer geleden

- **5. Hoe vaak heb je in de afgelopen maand geblowd?**

- elke dag
- een paar keer per week
- 1 x per week
- Minder

 6. Kleur het vakje dat overeenkomt met jouw mening

	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
A. Van blowen word ik meer relaxt	☐	☐	☐	☐
B. Het maakt mij niet uit of anderen blowen, als ik er geen zin in heb, doe ik het niet	☐	☐	☐	☐
C. Ik vind het belangrijk wat mijn vrienden er van vinden dat ik blow	☐	☐	☐	☐
D. Als je wel eens blowt, ben je een verslaafde	☐	☐	☐	☐
E. Er is niks mis met blowen	☐	☐	☐	☐
F. Ik denk dat mijn ouders het erg zouden vinden als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
G. Door blowen kan ik ziek of misselijk worden	☐	☐	☐	☐
H. Je hoort er op school bij als je blowt	☐	☐	☐	☐
I. Blowen is 'niet cool'	☐	☐	☐	☐
J. Blowen tijdens schooltijd vind ik niet echt een probleem	☐	☐	☐	☐
K. Als iemand me een joint aanbiedt, vind ik het moeilijk om nee te zeggen	☐	☐	☐	☐
L. Ik vind het belangrijk dat mijn familie (broers, zussen, neven, nichten etc.) het okay vindt dat ik blow	☐	☐	☐	☐
M. Ik vind het lastig om niet te blowen als ik me slecht voel	☐	☐	☐	☐
N. Ik schaam me niet als ik in het openbaar blow	☐	☐	☐	☐

	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
O. Mijn vrienden zouden er wat van zeggen als ik stoned in de klas zou zitten	☐	☐	☐	☐
P. Blowen zorgt er voor dat ik een leuke tijd heb met mijn vrienden	☐	☐	☐	☐
Q. Het maakt me niets uit wat mijn ouders ervan vinden dat ik blow	☐	☐	☐	☐
R. Ik vind het moeilijk om aan hasj of wiet te komen	☐	☐	☐	☐
S. Ik vind blowen positief	☐	☐	☐	☐
T. Ik voel me schuldig als ik blow	☐	☐	☐	☐
U. Door blowen presteer ik slechter op school	☐	☐	☐	☐
V. Het kan me niks schelen wat anderen er van vinden als ik blow	☐	☐	☐	☐
W. Mijn vrienden vinden het okay dat ik blow	☐	☐	☐	☐
X. Blowen is tegen mijn principes * bijvoorbeeld geloof, opvoeding, sport	☐	☐	☐	☐

GA NU VERDER MET VRAAG 8!!!

 7. Kleur het vakje dat overeenkomt met jouw mening

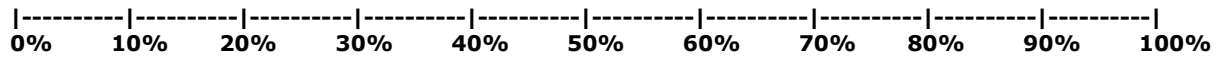
	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
A. Van blowen word je meer relaxt	☐	☐	☐	☐
B. Het maakt mij niet uit of anderen blowen, als ik er geen zin in heb, doe ik het niet	☐	☐	☐	☐
C. Ik vind het belangrijk wat mijn vrienden er van vinden als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
D. Als je wel eens blowt, ben je een verslaafde	☐	☐	☐	☐
E. Er is niks mis met blowen	☐	☐	☐	☐
F. Ik denk dat mijn ouders het erg zouden vinden als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
G. Door blowen kan je ziek of misselijk worden	☐	☐	☐	☐
H. Je hoort er op school bij als je blowt	☐	☐	☐	☐
I. Blowen is 'niet cool'	☐	☐	☐	☐
J. Blowen tijdens schooltijd vind ik niet echt een probleem	☐	☐	☐	☐
K. Als iemand me een joint aanbiedt, vind ik het moeilijk om nee te zeggen	☐	☐	☐	☐
L. Ik vind het belangrijk dat mijn familie (broers, zussen, neven, nichten etc.) het okay vindt als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
M. Ik vind het lastig om niet te blowen als ik me slecht voel	☐	☐	☐	☐
N. Ik zou me niet schamen als ik in het openbaar zou blowen	☐	☐	☐	☐

	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
O. Mijn vrienden zouden er wat van zeggen als ik stoned in de klas zou zitten	☐	☐	☐	☐
P. Blowen zorgt er voor dat je een leuke tijd kan hebben met je vrienden	☐	☐	☐	☐
Q. Het maakt me niets uit wat mijn ouders ervan vinden als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
R. Ik vind het moeilijk om aan hasj of wiet te komen	☐	☐	☐	☐
S. Ik vind blowen positief	☐	☐	☐	☐
T. Ik zou me schuldig voelen als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
U. Door blowen presteer je slechter op school	☐	☐	☐	☐
V. Het kan me niks schelen wat anderen er van vinden als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
W. Mijn vrienden vinden het okay als ik zou blowen	☐	☐	☐	☐
X. Blowen is tegen mijn principes * bijvoorbeeld geloof, opvoeding, sport	☐	☐	☐	☐

Beantwoord de volgende vragen, het maakt niet uit of je wel of niet hebt geblowd.

8. Hoeveel procent van de jongeren in Amsterdam van jouw leeftijd heeft ooit wel eens geblowd denk je?

* Omcirkel het goede getal onder de lijn.

* Voorbeeld: niemand = 0%, de helft = 50% en iedereen = 100%

* Vul altijd wat in, ook al is het maar een gok!

9. De meeste jongeren op school hebben wel eens geblowd

* omcirkel 1 getal

1 2 3 4
Helemaal oneens Oneens Eens Helemaal eens

10. Hoe vaak ben je van plan de komende maanden te blowen?

- dagelijks
- wekelijks
- maandelijks
- jaarlijks
- minder
- ik ben gestopt met blowen
- ik heb nog nooit geblowd

11. Als je zou gaan blowen de komende maanden, wanneer zou je dat dan doen?

* Je mag meerdere antwoorden aankruisen

- Ik blow niet
- Alleen in het weekend
- Tijdens het uitgaan
- Doordeweeks na schooltijd
- Tijdens schooltijd
- Tijdens werk
- Voor het slapen gaan
- Anders, namelijk.....

12. Als je gaat blowen de komende maanden, hoeveel trekjes/jointjes denk je dat je dan per keer zal gaan roken?

- Een paar trekjes
- Eén joint
- Twee joints
- Drie joints
- Vier of meer joints
- Niet

 13

	Helemaal oneens	Oneens	Eens	Helemaal eens
A. Als ik ga blowen doe ik het alleen als ik me relaxt voel	☐	☐	☐	☐
B. Als ik ga blowen doe ik het alleen in mijn vrije tijd	☐	☐	☐	☐
C. Ik ga niet blowen als ik de volgende dag vroeg op moet	☐	☐	☐	☐
D. Ik ga alleen blowen als ik op een vertrouwde plek ben	☐	☐	☐	☐
E. Als ik ga blowen, rook ik alleen nog kwaliteit	☐	☐	☐	☐

14. Wat weet jij over blowen?

Eén joint is slechter voor je gezondheid dan één sigaret.

- Waar
- Niet waar

Na het roken van één joint mag je nog deelnemen aan het verkeer.

- Waar
- Niet waar

Je wordt stoneder als je de rook van een joint langer in je longen houdt.

- Waar
- Niet waar

Je kunt verslaafd raken aan cannabis.

- Waar
- Niet waar

Tot slot willen we graag nog een paar algemene dingen van je weten.

** 1. In welk stadsdeel woon je?**

.....

** 2. In welk land ben je geboren?**

.....

** 3. Wat is je afkomst?**

*De landen staan op alfabetische volgorde

- Antilliaans
- Arubaans
- Marokkaans
- Nederlands
- Surinaams
- Turks
- Anders:.....

** 4. In welke cultuur voel jij je het meest thuis?**

* De namen staan op alfabetische volgorde

Ik voel me het meest....

- Amsterdams
- Antilliaans, Arubaans
- Marokkaans
- Nederlands
- Surinaams
- Turks
- Weet niet
- Anders:

** Heb je de Cannabisshow vorige week gezien?**

- Ja
- Nee

Zo ja, geef je mening over de volgende stellingen:

** Ik vond de Cannabisshow leuk om te zien**

1   2   3   4
Helemaal oneens   Oneens   Eens   Helemaal eens

** Ik heb door de Cannabisshow nieuwe dingen geleerd**

1   2   3   4
Helemaal oneens   Oneens   Eens   Helemaal eens

** Wat voor cijfer van 1 tot 10 geef jij aan de Cannabisshow?**

* Omcirkel het getal dat van toepassing is

1   2   3   4   5   6   7   8   9   10

Heb je nog opmerkingen over de Cannabisshow of de vragenlijst?

.....

* Je kunt je opmerkingen ook op de achterkant kwijt

13.3 Pearson correlaties determinanten onderling

Pearson correlaties tussen determinanten op de voormeting

	Eigen-effectiviteit	Positieve consequentie	Mot om te schikken	Attitude	Morele norm	Subjectieve norm	kennis	Beschrijvende norm %	Beschr norm school
Eigeneff	1	-.404**	.349**	-.379**	.403**	.409**	.084	-.161**	-.130*
Poscons	-.404**	1	-.506**	.625**	-.747**	-.619**	-.092	.318**	.193**
Mot om te schikk	.349**	-.506**	1	-.490**	.598**	.592**	.115*	-.273**	-.177**
Att	-.379**	.625**	-.490**	1	-.614**	-.551*	-.112*	.219**	.208**
Morele norm	.403**	-.747**	.598**	-.614**	1	.653**	.116*	-.262**	-.168**
Subj norm	.409**	-.619**	.592**	-.551**	.653**	1	.104	-.269**	-.185**
Kennis	.084	-.092	.115*	-.112*	.116*	.104	1	-.088	-.126*
Beschr norm %	-.161**	.318**	-.273**	.219**	-.262**	-.269**	-.088	1	.251**
Beschr school	-.130*	.193*	-.177**	.208**	-.168**	-.185**	-.126*	.251**	1

* $p < .05$ ** $p < .01$

13.4 Inter-item correlaties vragenlijst

Tabel 4.a *Eigeneffectiviteit*

	B maakt niet uit	K moeilijk nee	M lastig niet als slecht voel	R moeilijk aan komen
B maakt niet uit	1	.262**	.159**	.011
K moeilijk nee	.262**	1	.500**	-.086
M lastig niet als slecht voel	.159**	.500**	1	-.029
R moeilijk aan komen	.011	-.086	-.029**	1

**significant bij $p < .01$

Crohnbach's $\alpha = .38$

Crohnbach's α if item R deleted = .57

Op basis van deze resultaten wordt item R *Ik vind het moeilijk om aan hasj of wiet te komen* verwijderd.

Tabel 4.b *Positieve/negatieve consequentie*

	A meer relaxt (pos)	G ziek/misselijk ¹²⁵ (neg)	P leuke tijd vrienden (pos)	U slechter op school (neg)
A meer relaxt	1	.381**	.452**	.319**
G ziek/misselijk	.381**	1	.377*	.450**
P leuke tijd vrienden	.425**	.377**	1	.369**
U slechter op school	.319**	.450**	.369**	1

**significant bij $p < .01$

Crohnbach's $\alpha = .72$

Tabel 4.c *Motivatie om te schikken*

	L Familie	Q Ouders	C Vrienden	V Anderen
L Familie	1	-.087	.055	-.043
Q Ouders	-.087	1	.232**	.411**
C Vrienden	.055	.232**	1	.294**
V Anderen	-.043	.411**	.294**	1

**significant bij $p < .01$

Crohnbach's $\alpha = .402$

Crohnbach's α if item L deleted = .58

Op basis van deze resultaten wordt item L *Ik vind het belangrijk dat mijn familie (broers, zussen, neven, nichten etc.) het okay vindt als ik zou blowen* verwijderd.

¹²⁵ negatieve items zijn omgescoord, itemscores lopen van 1 negatief tot 4 positief

Tabel 4.d *Attitude*¹²⁶

	D verslaafde (neg)	I niet cool (neg)	J geen probleem tijdens school (pos)	S positief (pos)
D verslaafde	1	.150**	.202**	.218**
I niet cool	.150**	1	.177**	.352**
J geen probleem tijdens school	.202**	.177**	1	.414**
S positief	.218**	.352**	.414**	1

**significant bij $p < .01$
Crohnbach's $\alpha = .57$

Tabel 4.e *Morele norm*¹²⁷

	E niks mis mee ¹ (laag)	N niet schamen (laag)	T schuldig (hoog)	X tegen principes (hoog)
E niks mis mee	1	.400**	.432**	.385**
N niet schamen	.400**	1	.408**	.352**
T schuldig	.432**	.408**	1	.451**
X tegen principes	.385**	.352**	.451**	1

**significant bij $p < .01$
Crohnbach's $\alpha = .74$

Tabel 4.f *Subjectieve norm*

	F Ouders (neg) ¹	O Vrienden zeggen wat (neg)	H je hoort er bij op school (pos)	W Vrienden vinden het okay (pos)
F Ouder	1	.241**	.057	.306**
O vrienden zeggen wat	.241**	1	-.022	.421**
H hoort er bij op school	.057	-.022	1	.095
Vrienden okay	.306**	.421**	.095	1

**significant bij $p < .01$
Crohnbach's $\alpha = .48$
Crohnbach's α if item H deleted = .6

Op basis van deze resultaten wordt item H *Je hoort er op school bij als je blowt* verwijderd.

¹²⁶ Negatieve items zijn omgescoord, schaal loopt van 1 negatief tot 4 positief

¹²⁷ Laag morele norm is omgescoord, schaal loopt van 1 laag morele norm tot 4 hoog morele norm

13.5 Topiclijst diepte-interviews

- Wat vond je van de Cannabisshow?
- Wat vond je het leukst?
- Wat vond je minder leuk?
- Heb je nieuwe dingen geleerd, zo ja wat?
- Welke onderwerpen kwamen aan bod?
- Heb je wat aan de Cannabisshow gehad, zo ja wat?
- Heb je na afloop nagedacht over wat besproken is?
- Wat was volgens jou het doel/de boodschap van de Cannabisshow?
- Heeft een interventie zoals de Cannabisshow volgens jou nut?
- Wat vond je van de peers/hosts?
- Heb je de vragenlijst ingevuld? Zo ja, wat vond je er van? Heb je het eerlijk ingevuld?
- Heb je nog tips voor de Cannabisshow?